

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Výroba a využití netradičních hudebních nástrojů na 1.stupni ZŠ

Diplomová práce

Studijní program: M7503 – Učitelství pro základní školy
Studijní obor: 7503T047 – Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Autor práce: **Bc. Hana Holubová**
Vedoucí práce: MgA. Jana Konvalinková, Ph.D.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Hana Holubová**
Osobní číslo: **P13000613**
Studijní program: **M7503 Učitelství pro základní školy**
Studijní obor: **Učitelství pro 1. stupeň základní školy**
Název tématu: **Výroba a využití netradičních hudebních nástrojů na 1.stupni ZŠ**
Zadávací katedra: **Katedra primárního vzdělávání**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl:

Cílem diplomové práce je teoreticky zpracovat historii hudebních nástrojů od pravěku po současnost a jejich využívání ve výuce. Přiblížit problematiku současného vztahu učitelů a žáků k hudební výchově na 1. stupni ZŠ, četnost využívání klasických i netradičních hudebních nástrojů ve výuce a příznivé vlivy hudby na dětský organismus. Poskytnout inspiraci učitelům hudební výchovy v podobě popisu výroby netradičních hudebních nástrojů, jejich využití ve výuce a možnosti propojení hudební výchovy s ostatními předměty v rámci mezipředmětových vztahů.

Metody:

- analýza odborné literatury
- tvorba metodicko-didaktických materiálů
- výzkum (dotazník)

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

NAVRÁTIL, M. Dějiny hudby. Olomouc, Votobia s.r.o. 2003. ISBN 80-7220-143-3

BUCHNER, A. Hudební nástroje od pravěku k dnešku. Praha, Orbis 1956

OLING, B., WALLISH, H. Encyklopedie hudebních nástrojů. Rebo Production CZ 2004. ISBN 80-7234-289-4

ZENKL, L. ABC hudební nauky. Praha, Supraphon 1990. ISBN 80-7058-174-3

Rámcový vzdělávací program

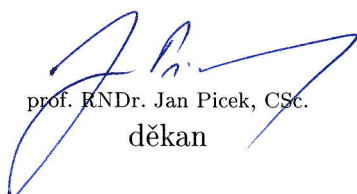
Vedoucí diplomové práce:

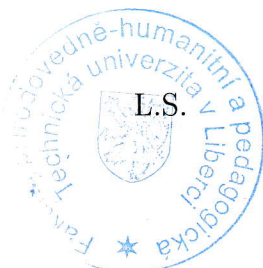
MgA. Jana Konvalinková, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání diplomové práce: **25. listopadu 2016**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2018**

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PaedDr. Jaroslav Perný, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 1. prosince 2016

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že texty tištěné verze práce a elektronické verze práce vložené do IS STAG se shodují.

6. 4. 2019

Bc. Hana Holubová

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala MgA. Janě Konvalinkové, Ph.D. za její komentáře, cenné rady a pomoc při tvorbě mé diplomové práce. Dále pak děkuji své rodině, která mě po dobu studia podporovala a umožnila se mu plně věnovat.

Anotace

Diplomová práce se zabývá výrobou a využitím netradičních hudebních nástrojů na 1. stupni ZŠ. Čtenáře seznamuje s historií a klasifikací hudebních nástrojů a nástrojů netradičních. Dále uvádí působení hudby na lidský organismus, charakteristiku muzikoterapie, hudební výchovy a pracovních činností. V praktické části nabízí návody a inspirace na využití vyrobených nástrojů. Závěrem shrnuje výsledky výzkumu.

Klíčová slova: hudební nástroje, hudební výchova, netradiční hudební nástroje, praktické aktivity, výroba nástrojů

Annotation

This diploma thesis deals with production and usage of untraditional musical instruments on the first level of elementary school. It introduces the reader to history and classification of musical instruments, both traditional and untraditional. Later it also presents the influence of music on the human organism, characteristics of musical therapy, musical education and handicrafts. The practical part of this diploma thesis offers instructions on how to use previously presented untraditional musical instruments. Finally, it summarises results of a research.

Keywords: music, musical instruments, practical activities, production of musical instruments, untraditional musical instruments

Obsah

Seznam obrázků	10
Seznam grafů	12
Úvod.....	13
1. Historie hudebních nástrojů	15
1.1 Pravěk.....	15
1.1.1 Primitivní národy.....	16
1.2 Starověk	16
1.3 Středověk	17
1.4 Renesance.....	18
1.5 Baroko.....	18
1.6 Romantismus.....	19
1.7 Přelom 19. a 20. století.....	19
1.8 Současnost.....	20
2. Historie využívání hudebních nástrojů ve výuce	21
3. Klasifikace hudebních nástrojů.....	23
3.1 Bicí nástroje	25
3.2 Dechové nástroje.....	33
3.2.1 Dřevěné dechové nástroje	33
3.2.2 Žest'ové dechové nástroje.....	36
3.2.3 Další nástroje řazené mezi dechové	39
3.3 Strunné nástroje.....	40
3.3.1 Drnkací nástroje	40
3.4 Smyčcové nástroje	44
3.5 Klávesové strunné nástroje	47
3.6 Elektronické nástroje.....	48
3.7 Lidský hlas	49
4. Netradiční hudební nástroje	50
4.1 Boomwhackers.....	50
4.2 Drumbeny.....	51
4.3 Kantela	52
4.4 Kalimba.....	53
4.5 Didgeridoo	54
5. Vliv hudby na dětský organismus.....	55

6. Muzikoterapie	57
7. Hudba na základní škole s odkazem na RVP ZV	59
8. Pracovní činnosti s odkazem na RVP ZV	60
8.1 Motorika dětí v mladším školním věku.....	61
9. Charakteristika školy ZŠ Na Šumavě 43	62
9.1 Charakteristika třídy.....	64
10. Výroba netradičních hudebních nástrojů	65
10.1 Doporučení pro učitele.....	65
10.2 Kaširovaná rumbakoule	68
10.3 Rolničkový náramek	70
10.4 Chřestidla	72
10.5 Drhlo	74
10.6 Korálkové roličky	76
10.7 Klapačka.....	78
10.8 Bubínky.....	80
10.9 Buben s paličkami	82
10.10 Pannova flétna	84
10.11 Tamburína.....	86
11. Využití netradičních hudebních nástrojů	88
11.1 V hudební výchově	89
11.1.1 Úvodní seznámení či zopakování pojmů zvuk, tón, hluk.....	89
11.1.2 Vlastnosti tónu.....	90
11.1.3 Hra na ozvěnu – hudební pojmy.....	95
11.1.4 Sluchová diferenciacce.....	98
11.2 V českém jazyce.....	99
11.2.1 Slabiky.....	99
11.2.2 Měkké a tvrdé slabiky	99
11.2.3 Hlásky.....	100
11.2.4 Robotí řeč	101
11.3 V matematice	102
11.3.1 Násobky.....	102
11.3.2 Sčítání zvuků	102
11.3.3 Procvičení násobilky	103
11.3.4 Potvrzení či popření výroku	103
11.4 V prvouce	104

11.4.1 Říkanka Vánoce	104
11.4.2 Říkanka Večerní hygiena	105
11.5 V tělesné výchově	106
11.5.1 Štafety.....	106
11.6 V třídnických hodinách.....	107
11.6.1 Kdyby rybka plnila přání	107
11.7 Jiné využití	108
11.7.1 Signál.....	108
11.7.2 Rozřazování žáků do dvojic / skupin.....	108
11.7.3 Jemná motorika, poslech příběhu s prožitkem	108
11.7.4 Hra na schovávanou	110
12. Výzkum.....	111
12.1 Hypotézy	111
12.2 Výsledky výzkumu.....	112
12.3 Vyhodnocení hypotéz.....	120
12.4 Vyhodnocení výzkumu	121
Závěr	122
Seznam příloh	124
Přílohy.....	125
Zdroje.....	133

Seznam obrázků

Obrázek 1: Tamburína (www.muzikant.cz)	26
Obrázek 2: Africký buben djembe (www.kytary.cz).....	26
Obrázek 3: Kongo (www.bici-shop.cz)	27
Obrázek 4: Bongo (www.kytary.cz)	27
Obrázek 5: Tympán (www.chn.cz).....	28
Obrázek 6: Velký buben (www.kytary.cz)	28
Obrázek 7: Malý buben (www.bici-shop.cz).....	29
Obrázek 8: Fanfnoch (www.prazsky-zpravodaj.cz).....	29
Obrázek 9: Činely (www.hudebniny-shop.cz)	30
Obrázek 10: Kastaněty (www.bici-shop.cz)	31
Obrázek 11: Triangl (www.muzikant.cz)	31
Obrázek 12: Zobcová flétna (www.audioworks.cz).....	34
Obrázek 13: Příčná flétna (www.houdek.cz).....	34
Obrázek 14: Klarinet (www.audioworks.cz)	35
Obrázek 15: Saxofon (www.gear4music.cz)	35
Obrázek 16: Dudy (www.audioworks.cz)	36
Obrázek 17: Lesní roh (www.e-hudebniny.cz).....	37
Obrázek 18: Tuba (www.gear4music.cz)	37
Obrázek 19: Trubka (www.cmias.cz)	38
Obrázek 20: Pozoun (www.audioworks.cz)	38
Obrázek 21: Foukací harmonika (www.hudebni-dum.cz).....	39
Obrázek 22: Akordeon (www.hudebni-dum.cz).....	39
Obrázek 23: Lyra (www.en-wiktionary.org)	41
Obrázek 24: Loutna (www.m.cuthna.cz).....	41
Obrázek 25: Kytara (www.audioworks.cz)	42
Obrázek 26: Ukulele (www.ukulele-ukeshop.cz).....	43
Obrázek 27: Harfa (www.gear4music.cz)	43
Obrázek 28: Housle (www.cmias.cz)	45
Obrázek 29: Viola (www.gear4music.cz).....	45
Obrázek 30: Violoncello (www.hudebniny-shop.cz)	46
Obrázek 31: Kontrabas (www.gear4music.cz).....	46

Obrázek 32: Klavír (www.cmias.cz)	47
Obrázek 33: Křídlo (www.cmias.cz)	48
Obrázek 34: Boomwhackers (www.gear4music.cz).....	51
Obrázek 35: Drumben (www.klaviry.eu)	52
Obrázek 36: Kantela (www.lecive-nastroje.cz)	53
Obrázek 37: Kalimba (www.gear4music.cz).....	53
Obrázek 38: Didgeridoo (www.mall.cz).....	54
Obrázek 39: Rumbakoule	69
Obrázek 40: Rolničkový náramek	71
Obrázek 41: Chřestidla	73
Obrázek 42: Drhlo	75
Obrázek 43: Korálkové roličky.....	77
Obrázek 44: Klapačka.....	79
Obrázek 45: Bubínky	81
Obrázek 46: Buben s paličkami	83
Obrázek 47: Pannova flétna.....	85
Obrázek 48: Tamburína	87

Seznam grafů

Graf 1: Učitel - hra na nástroj	112
Graf 2: Nástroj ve výuce	113
Graf 3: Využití napříč školním rozvrhem.....	114
Graf 4: Využívání netradičních nástrojů.....	115
Graf 5: Výroba nástrojů	115
Graf 6: Zdroje pro hudební výchovu	116
Graf 7: Dostatečnost zdrojů	117
Graf 8: Dostatečnost zdrojů k netradičním nástrojům	117
Graf 9: Využitelnost metodické příručky	118
Graf 10: Vztah učitele k hudební výchově	118
Graf 11: Zájem žáků o hudební výchovu.....	119
Graf 12: Obliba nástrojů u žáků.....	119

Úvod

Žijeme v době stále tenčích obrazovek, širších úhlopříček, lepšího rozlišení. Je k zamyšlení, zda nám opravdu umožní si kvalitně odpočinout, uvolnit se a prožít příjemné pocity. Čím dál mladší děti využívají jako prostředek k odpočinku nebo vzdělávání mobilní telefon, tablet a počítač. Volný čas netráví s rodiči, nýbrž vedle rodiče, v čemž někteří z nich, bohužel, neshledávají rozdíl. Pravidelné setkávání dítěte s hudbou, zpěvem a s hudebními nástroji ve spojení se vztahem jeho rodičů k témuž ovlivňuje jeho vztah k hudbě od malého miminka až do budoucích školních let a déle. Rytmizovaná říkadla s doprovodnou hrou na tělo nebo zpěv doprovázený jednoduchými hudebními nástroji jako by v domácím prostředí vyšly z módy a nahradily je moderní, avšak neosobní, technologie.

Tu moc svést děti na jinou cestu, cestu radosti z každého tónu, radosti z prožitku, má učitel. Ten, ke kterému vzhlíží nejen žáci první třídy. Ten, který je jim vzorem. Ten, který dokáže potřebným podat pomocnou ruku. Ten, který ač přísný a neústupný, zůstává často v paměti svých žáků po celý jejich život. Ten, který umí z mála vykouzlit zábavné a motivační aktivity, při kterých žák, kromě vědomostí, získá i prožitek. Prožitek, který má přímou souvislost s efektivním učením. Prožitek, který je nositelem nových poznatků, uvědomění, pochopení, souvislostí. Prožitek, který nepotřebuje ke své úspěšnosti červené pero ani žakovskou knížku. A právě propojení výuky učiva jazyků, matematiky i ostatních předmětů s hudbou a vlastnoručně vyrobenými hudebními nástroji povyšují efektivitu a prožitek z vyučování na daleko vyšší úroveň. Nevyšla však z módy radost z hudby a jejího propojení s učením i ve školách? Je vztah učitelů na prvním stupni základních škol k hudební výchově pozitivní nebo ji učí pouze předepsanou dobu, protože musí, natož aby ji implementovali do ostatních předmětů? Využívají při výuce hudební nástroje a pouštějí se se svými žáky do výroby vlastních, originálních hudebních nástrojů? Mají k dispozici dostatek zdrojů, ze kterých čerpat při přípravách svých hodin? Bylo by pohádkové, kdyby tomu tak bylo. Proto je třeba dodat našim učitelům motivaci hudbu a s ní související s chutí využívat a pomoci jim k tomu formou přehledných praktických metodických příruček, které nabídnou konkrétní návody na aktivity. Je přáním autorky, aby praktická část této diplomové práce posloužila jako aktivně využívaný inspirativní

materiál pro učitele, kterým, jako autorce samotné, často v praxi chybí inspirace, jak vyučování hudebními nástroji zpestřit.

1. Historie hudebních nástrojů

Ač historie hudebních nástrojů není součástí učiva prvního stupně na základních školách, může hodiny dějepisu i hudební výchovy zajímavě doplňovat. Tyto nadstavbové informace se hodí zařadit i v rámci projektových dnů či týdnů. Žáci mladšího školního věku mají o dobách minulých omezené povědomí, není ale důvod jim stručně neobjasnit, jaké nástroje lidé využívali v dávných dobách a jaký byl jejich význam, když zvědavost je pro děti v tomto věku tak typická.

V dnešním materiálním světě není na škodu na hudebních nástrojích pravěkých lidí nebo domorodých kmenů demonstrovat skutečnost, že i z málo nákladných materiálů lze vyrobit nástroj, který má pro svého majitele velkou hodnotu.

1.1 Pravěk

Využívání hudebních nástrojů za účelem vdechnutí života notovým zápisům a následnému poslechu nebylo v dobách minulých jejich primárním úkolem. Předměty, které bychom dnes na první pohled zařadili mezi ně, byly dříve využívány jako pomůcky ke každodenním činnostem, kterými jsou práce, lov zvěře nebo rituální obřady. Při obřadech lidé tančili, na nástroje doprovázeli svůj zpěv a prosili vyšší moc o úspěšný lov nebo odehnání nebezpečí. Postupem času zjistili, že nástroje jsou nejen důležité jako pomocníci, ale jsou i pro potěchu, uchu a duši lahodící. Tak započal přerod nástrojů pracovních v nástroje hudební, které až do pozdního středověku plnily svou funkci především při obřadech, ceremoniálech či bitvách.¹

Kam až přesně sahají kořeny předchůdců dnešních hudebních nástrojů se již asi nedozvíme. Domníváme se ale, že nejsou o nic mladší, než samotné lidstvo. Pravěcí lidé ještě zdaleka neměli sebemenší ponětí o tónech, stupnicích ani další hudební terminologii. Co však je a vždy bylo v každém člověku je rytmus, který tělu dokáže vnuknout pohyb. Vždyť už pravěké děti ťukaly klacíky a kamínky o sebe a byla jim na hraní vyráběna různá chřestidla. V muzeích lze spatřit některé druhy jednoduchých hudebních nástrojů,

---

¹ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

o jejichž využití dodnes není vždy úplně jasno. Jsou mezi nimi například signalizační píšťaly ze sobích kostí, píšťaly podobné příčné či podélné flétně, kostěné škrabky nebo předměty z hlíny plněné drobnými kamínky.²

Doba bronzová přinesla nové převratné materiály, díky kterým se nástroje mohly dále vyvíjet a zdokonalovat. Z této doby se dochovaly dechové nástroje, jakým je bronzový roh a lura.³

1.1.1 Primitivní národy

Primitivní národy, jak se označují domorodé kmeny, využívají dodnes hudební nástroje povětšinou v podobě, ve které se dochovaly z doby pravěké. Z bicích nástrojů používají bubny z vydlabaných kmenů, dřevěný xylofon i drobné nástroje jako klapačky a chřestidla. Z dechových nástrojů je to z rákosy a kostí vyrobená Pannova flétna, různé druhy píšťal a rohů. Toto je jen velmi strohý výčet, bylo by možné pokračovat nepřeborným množstvím druhů jednoduchých, ale důmyslných nástrojů, které mají v životě domorodců své důležité místo a využití stejně, jako tomu bylo u pravěkých lidí.⁴

1.2 Starověk

Okolí řek Eufkrat a Tigris vydalo z doby Sumerů světu artefakt, na kterém jsou vyobrazení hudebníci hrající na harfu a bubny. Jak hluboko do historie sahá, je předmětem spekulací, odhaduje se 3. až 4. tisíciletí před naším letopočtem. Tato doba se může pochlubit i dalšími nástroji, jakými je lyra či loutna v podobě korespondující se společností, kulturou a uměním. Tyto se dochovaly též jako malby a kresby na stavbách a úlomcích nádob.⁵

Mezi hudebními nástroji z doby starověkého Egypta nalezneme harfy, flétny, píšťaly, bubny a mnohé drobné klapačky a chřestidla. Zajímavé je, že dle dochovaných materiálů byly nástroje již velmi důmyslně propracované.⁶ Kultura, umění i hudba byla ve starověkém Egyptě úzce spjata s vírou a uctíváním bohů i faraona. Kromě rituálů

---

² BUCHNER, A., 1956. *Hudební nástroje od pravěku k dnešku*. 1. vyd. Orbis – Praha.

³ Také: BUCHNER, A., 1956. *Hudební nástroje od pravěku k dnešku*.

⁴ Také: BUCHNER, A., 1956. *Hudební nástroje od pravěku k dnešku*.

⁵ Také: BUCHNER, A., 1956. *Hudební nástroje od pravěku k dnešku*.

⁶ Také: BUCHNER, A., 1956. *Hudební nástroje od pravěku k dnešku*.

sloužil poslech hudby Egyptanům i pro potěchu, té se ale dostávalo jen vyšším vrstvám obyvatel. Hudebníci, kteří hrou na nástroje dotvářeli společenským událostem patriční atmosféru, byli obojího pohlaví.⁷

Umění na tomto území nemá kořeny řecké, nýbrž egyptské a mezopotámské. Na rozdíl od předešlých oblastí, ve starověkém Řecku začal ustupovat význam náboženský, rituální a byl posilován význam hudby pro člověka samotného. Díky tomuto otevřenějšímu přístupu se blíže k hudbě a hře na hudební nástroje dostali i svobodní lidé z nižších vrstev. Mezi nástroje charakteristické pro starověké Řecko patřila strunná kithara, lyra, harfa i různé druhy fléten, bubnů a bubínků upravených dle požadavků místní kultury. Platón, řecký filosof, pedagog a matematik, svým citátem vystihuje, že hudba neměla pro Řeky jen estetickou hodnotu.⁸

„Hudba a rytmus nacházejí cestu k nejskrytějším místům duše.“

(Platón)

1.3 Středověk

Ne vždy se hudební nástroje těšily popularitě. Křesťanství některé z nich tolerovalo, jiné ale považovalo za předměty spřažené s ďáblem. Od toho se odvíjela i smutná skutečnost, že zdokonalování a vývoji nástrojů nebylo přáno. Hudebníci si však nenechali svou radost vzít. Dle dochovaných materiálů hráli hojně při lidových společenských událostech a doprovázeli lidové zpěváky. Harfa nebo varhany byly nástroje, na které hrát bylo dovoleno. Obecně nejvyužívanějším druhem nástrojů v průběhu celého období byly ty strunné, jako třeba fidula (předchůdce houslí), lira, niněra. Trumpeta byla nástrojem výhradně rytířů.⁹

Stejně, jako tomu bylo ve starověku, i o středověkých nástrojích se dozvídáme především z dochovaných uměleckých děl. Velký vliv na vývoj hudebních nástrojů v Evropě mělo v tomto nelehkém období stěhování národů. Světlou výjimkou mezi

---

⁷ NAVRÁTIL, M., 1996. *Dějiny hudby: přehled evropských dějin hudby*. Ostrava: Scholaforum. ISBN 80-238-0440-5.

⁸ Také: NAVRÁTIL, M., 1996. *Dějiny hudby: přehled evropských dějin hudby*.

⁹ BUCHNER, A., 1956. *Hudební nástroje od pravěku k dnešku*. 1. vyd. Orbis – Praha.

nálezy historických artefaktů je avarská dvojitá píšťala. „*Ta je jediným přímým dokladem o vlivu Východu na evropské nástroje raného středověku.*“¹⁰

Rok 1348 byl významným rokem nejen kvůli založení Karlovy univerzity Karlem IV., ale i díky první dochované zmínce o řemeslné výrobě hudebních nástrojů v naší zemi.

1.4 Renesance

Období renesance vyniká množstvím a pestrostí hudebních nástrojů, jako v žádném jiném období, dokonce předčí i současnost. Nástroje se těšily čím dál tím větší oblibě, oproti středověku se dominantními staly ty dechové, které byly vyrobené většinou ze dřeva. Byly mezi nimi zobcové a příčné flétny, nosily i podivné názvy, jako sorduny nebo roketle.¹¹

Velkým milníkem pro vývoj houslí se stalo 16. století. V něm právě ony vznikly z nástroje zvaného viola da braccio, ale ještě si na období své největší slávy musely počkat. Druhým významným milníkem ve světě hudebních nástrojů, který světu dala renesance, je výskyt prvních předchůdců dnešního klavíru. Tyto strunné nástroje v kombinaci s klaviaturou se nazývaly clavichordy, následně pak helikony a lišily se počtem strun. Z bicích nástrojů hráli hudebníci na různé druhy a velikosti bubnů, tympány a zvonkové hry. Tamburína, nástroj arabského původu, si zachovala svůj tvar a vzhled až do současnosti.¹²

1.5 Baroko

Oproti renesanci, kdy převládala hudba vokální, v baroku se dostává patřičné pozornosti hudbě instrumentální. Ta se v této době již osamostatňuje a není s již zmíněnou hudbou vokální tak svázaná.¹³ Vzhledem ke zvyšujícím se nárokům na kvalitu tónů postupně zanikaly dřevěné dechové nástroje, ze kterých zbyl jen šalmaj (předchůdce hoboje), fagot a příčná flétna. Využívané byly stále žesťové nástroje jako trumpety,

---

¹⁰ BUCHNER, A., 1956. *Hudební nástroje od pravěku k dnešku*. 1. vyd. Orbis – Praha.

¹¹ Také: BUCHNER, A., 1956. *Hudební nástroje od pravěku k dnešku*.

¹² Také: BUCHNER, A., 1956. *Hudební nástroje od pravěku k dnešku*.

¹³ NAVRÁTIL, M., 1996. *Dějiny hudby: přehled evropských dějin hudby*. Ostrava: Scholaforum. ISBN 80-238-0440-5.

pozouny a nově i z loveckého rohu upravený lesní roh. Postupně se začínají projevovat rozdíly v technických parametrech nástrojů komorních a orchestrálních, na které jsou kladeny různé nároky. Vedle neustálého vývoje smyčcových nástrojů nelze opomenout vznik klavíru v roce 1709, který po novu získal mechanická kladívka.¹⁴

1.6 Romantismus

Období romantismu se nese ve jménu stále vzrůstajících nároků na kvality hudebních nástrojů, což způsobovalo konkurenční boje. Jeden takový probíhal například mezi Antoniem Stradivariem, jehož housle byly upřednostňovány před houslemi jiných výrobců. Znatelný vývoj, o něž se zasloužili i čeští nástrojaři, se projevil například u již zmíněného klavíru. Stále se rozšiřující vliv průmyslu zapříčiňuje ústup malých výrobců hudebních nástrojů, které nahrazují továrny. Nelze opomenout zmínku o vzniku několika nových dechových nástrojů, kterými jsou pikola, anglický roh, basový klarinet nebo kontrafagot. Rok 1850 přináší mezi tyto nástroje ještě saxofon a tubu.¹⁵

Romantismus dal také život prvním mechanickým nástrojům, od kterých se očekávala jednoduchá obslužnost, které bude schopen v podstatě kdokoliv. Největším z nich se stal orchestrion české výroby.¹⁶

1.7 Přelom 19. a 20. století

V průběhu těchto dvou století docházelo ke změnám ve složení orchestru, o které se zasloužil mimo jiné Richard Strauss, německý skladatel, dirigent a skvělý pianista. Rozšířil těleso nejen o stávající nástroje, ale i o ty méně obvyklé, jako jsou zvony, tuby, saxofon, varhany a různé druhy nástrojů bicích. Jeho opery doprovází orchestr obřích rozměrů, složený ze 110 členů.¹⁷ Přesné složení orchestru však vždy závisí na požadavcích skladby.

---

¹⁴ BUCHNER, A., 1956. *Hudební nástroje od pravěku k dnešku*. 1. vyd. Orbis – Praha.

¹⁵ Také: BUCHNER, A., 1956. *Hudební nástroje od pravěku k dnešku*.

¹⁶ Také: BUCHNER, A., 1956. *Hudební nástroje od pravěku k dnešku*.

¹⁷ NAVRÁTIL, M., 1996. *Dějiny hudby: přehled evropských dějin hudby*. Ostrava: Scholaforum. ISBN 80-238-0440-5.

1.8 Současnost

Současnými hudebními nástroji se zabývá 4. kapitola této práce.

2. Historie využívání hudebních nástrojů ve výuce

Elementární výuka hry na jednoduché hudební nástroje, jakými jsou například ty z Orffova instrumentáře, je v současné době zakořeněna v Rámcovém vzdělávacím programu základního vzdělávání (dále jen RVP ZV). Zda se žáci věnují hře na nástroj ve svém volném čase a navštěvují základní uměleckou školu nebo dávají přednost jiným zájmům je čistě na jejich rozhodnutí. Nebylo tomu tak v minulosti, kdy hrála tato dovednost důležitou roli ve společenském životě.

Ve **středověku** byla školní docházka určena výhradně chlapcům a zaměřena na náboženství, latinu, čtení, psaní a základy počtů. Školy byly zapovězeny dívkám, které se však v mimoškolním prostředí zabývaly výukou domácích prací a péče o domácnost. Těm z vyšších společenských vrstev se dostávalo i výuky tance, zpěvu, hry na hudební nástroj, společenského chování a podobně.¹⁸

V období **renesance** se na výuku hudby dbalo ve šlechtických rodinách. Dívky z těchto rodin byly vzdělávány doma, na výuku dohlížela matka a takzvaný preceptor. Kromě čtení, psaní, počtů se věnovaly například hře na loutnu nebo předchůdce klavíru klavichord. Chlapci se do 6 až 8 let vzdělávali spolu s dívkami, poté přestoupili do společnosti mužů. Ani u nich nebyla výuka hudby opomenuta.¹⁹

V období **baroka** se vzděláváním dětí ve šlechtických rodinách zabýval domácí učitel, který měl na starost jak chlapce, tak i dívky. Výuka dívek byla zaměřena velice široce, od čtení, psaní, počtů, hudby, tance, domácích prací až po latinu a základy cizích jazyků. Naopak u chlapců se, kromě fyzické přípravy k boji a dalším, dbalo na výuku cizích jazyků, aby byly schopni obstát ve svém budoucím povolání úředníka, vojáka nebo člena církve. Ani u chlapců nebyla opomenuta výuka hudby a hry na hudební nástroj, což v mnohých z nich probudilo chuť se hudbě aktivně věnovat a komponovat. O změnu pohledu na vývoj, potřeby a výchovu dítěte se zasloužil francouzský filosof Jean Jacques Rousseau díky své knize *Emil čili O výchově*. Na něj navázal švýcarský pedagog Johann Heinrich Pestalozzi, který myšlenky Rousseaua uplatňoval v praxi ve svém soukromém

---

¹⁸ LNĚNIČKOVÁ, J., 2005. *Dějiny v obrazech: Svět dětí*. 1. vyd. Albatros. ISBN 80-00-01786-5.

¹⁹ Také: LNĚNIČKOVÁ, J., 2005. *Dějiny v obrazech: Svět dětí*.

ústavu. O významný milník, trvajícím do současnosti, se zasadila císařovna Marie Terezie, která v roce 1774 zavedla povinnou školní docházku pro všechny děti ve věku 6 až 12 let, bez rozdílu pohlaví i postavení. Výuka v triviálních školách se skládala z trivia (čtení, psaní, počty), náboženství, hudební výchovy a ručních prací.²⁰

19. století přineslo dětem více volnosti v domácím prostředí i mimo něj. Výchovu šlechtických dětí měli na starost vychovatelé, dívky guvernanky, chlapce vychovatelé. V hodinách cizích jazyků nebo umění se jim ale věnovali učitelé právě s konkrétním zaměřením. Dívky se většinou učily hrát na klavír, chlapci na housle.²¹

Počátek 20. století, konkrétně rok 1918, přinesl vznik Československé republiky, o čtyři roky později vyšel v platnost Malý školský zákon ukládající dětem povinnou osmiletou školní docházku. Hudební výchova, zabývající se především zpěvem, byla součástí školního rozvrhu. Možnost vynechat výuku se týkala nově předmětu náboženství.²²

V **roce 1948** byla povinná školní docházka prodloužena na 9 let, kdy hudební výchova byla stále součástí školního rozvrhu žáků.²³

V **současnosti** je hudební výchova povinným předmětem na základní škole od prvního ročníku s dotací jedné hodiny týdně. Její očekávané výstupy a učivo je uvedeno v RVP ZV, kde je využití hudebních nástrojů definováno pod názvem Instrumentální činnosti. Podle RVP ZV se řídí všechny základní školy a tvoří pro jednotlivé ročníky Školní vzdělávací program (ŠVP).

---

²⁰ LNĚNIČKOVÁ, J., 2005. *Dějiny v obrazech: Svět dětí*. 1. vyd. Albatros. ISBN 80-00-01786-5.

²¹ Také: LNĚNIČKOVÁ, J., 2005. *Dějiny v obrazech: Svět dětí*.

²² Také: LNĚNIČKOVÁ, J., 2005. *Dějiny v obrazech: Svět dětí*.

²³ Také: LNĚNIČKOVÁ, J., 2005. *Dějiny v obrazech: Svět dětí*.

3. Klasifikace hudebních nástrojů

Tato práce se věnuje výrobě a využití netradičních hudebních nástrojů, které jsou většinou příbuzné s nástroji tradičními nebo s nástroji lidovými, domorodými. Při jejich výrobě a následném uvedení do praxe je pro žáky zajímavé se dozvědět, do jaké skupiny by ten svůj nástroj zařadili a s jakým z nich má společné znaky. Učitel může dětem příbuzné nástroje ukázat, pokud jsou ve škole k dispozici. Postačí ale audiovizuální či obrazová ukázka. Velký přínos mají hudební pořady a představení, ve kterých jsou k vidění různé hudební nástroje, na které si mohou žáci po skončení programu zkusit sami zahrát a položit hudebníkům své otázky.

Hudba a hudební nástroje provázejí člověka od nepaměti. Za nejstarší a nejdokonalejší nástroj však je a bude považován lidský hlas, který byl zároveň dlouhou dobu upřednostňován před nástroji hudebními.²⁴

Organologii, neboli nauce o hudebních nástrojích, se konečně začalo dostávat zaslouženého zájmu v období baroka. Až do 13. století se objevovaly pouze nahodilé popisy jednotlivých nástrojů. První klasifikace se zrodila pod rukama francouzského učitele Jeana de Murise z pařížské Sorbonny kolem roku 1325, jehož dělení vypadalo následovně.

- *strunné nástroje*
- *dechové nástroje*
- *bicí nástroje*²⁵

Po uplynutí 200 let se klasifikaci hudebních nástrojů opět věnovala ještě dlouhá řada hudebníků, mezi kterými byl Sebastian Virdung, německý duchovní ze 16. století. Ve svém spisu *Hudba německy* se nevěnoval jen běžným nástrojům, ale i těm méně tradičním, používaným dětmi, při slavnostech, karnevalech. Jeho rozdělení je podobné tomu Jeana de Murise.

- *nástroje rozeznívané lidským dechem nebo umělým proudem vzduchu (například varhany)*

---

²⁴ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

²⁵ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

- *strunné nástroje*
- *nástroje, které jsou zhotoveny z kovu nebo z jiných znějících materiálů*²⁶

Ve snaze o přehlednou a ucelenou klasifikaci nástrojů pokračoval brunšvický kapelník Michael Praetorius, žijící na přelomu 16. a 17. století. Je autorem svazku o organologii, ve kterém jsou popisy nástrojů doplněny názornými nákresy. Přírodní filosof a matematik otec Marin Mersenne se odklonil od renesančních zvyklostí soustředit se na vzhled a vedl popisy nástrojů technickým směrem. Revoluční dílo *Traité général d'instrumentation* vzniklo v 19. století pod rukama belgického skladatele Francois Auguste Gevaerta, jenž rozdělil dle vzhledu, způsobu hry, technických parametrů do kategorií a podkategorií takto.

- *strunné nástroje*
- *dechové nástroje*
- *hudební nástroje potažené blánou (membránou)*
- *samoznějící hudební nástroje*²⁷

Též Belgičan Victor-Charles Mahillon popsal ve svých svazcích na 3300 nástrojů, které podle jejich akustických vlastností rozdělil na:

- *chordofony (housle),*
- *aerofony (flétna),*
- *membranofony (tympány),*
- *autofony (chřestidla).*²⁸

Chordofony jsou nástroje strunné, aerofony nástroje dechové, membranofony nástroje bicí. Specifickou skupinou jsou nástroje autofonní, které jsou samy při hře rozechvívány. Ty přejmenovali Erich von Hornbostel a Curt Sachs na skupinu nástrojů idiofonních, aby předešli nedorozumění, způsobující předpona auto. Tyto nástroje totiž nehrají samy, nýbrž je třeba aktivity hudebníka. Pátou kategorií doplnili následovníci v průběhu let s názvem elektrofony, které zastupuje například elektrická kytara.²⁹

---

²⁶ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

²⁷ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

²⁸ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

²⁹ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

Pro přehledné rozdělení téměř 50 000 hudebních nástrojů existuje několik modelů, přičemž Oling zvolil ten následující.

- *bicí nástroje*
- *dechové nástroje*
- *strunné nástroje*
- *klávesové nástroje*
- *elektronické nástroje*
- *hlas*³⁰

3.1 Bicí nástroje

Doprovodit zpěv nebo vytvořit rytmus dokáže i naše tělo. Díky tleskání dlaní o sebe, pleskání dlaní do stehů nebo ťukání do stolu je tohoto člověk schopen i bez hudebního nástroje. Vždyť podobně, s využitím kamenů, klacků a dutých přírodnin, rytmus doprovázel už lidi v době pravěké.

„Psychologové předpokládají, že naše rytmické projevy je možné odvodit od tepu našeho srdce.“³¹ Jako většina hudebních nástrojů, tak i ty bicí, prošly postupem času vývojem, který ovlivnily nové materiály, způsoby použití i nástup nových trendů. Množstvím druhů by se bicí nástroje nemusely ostýchat zaplnit klidně celou knihu. Aby však byla orientace mezi nimi přehlednější, můžeme je rozdělit do skupin následovně.

- *bicí nástroje s blánou neboli membranofony*
- *bicí nástroje bez blány neboli idiofony, které se dále dělí na neladitelné a laditelné*³²

---

³⁰ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4

³¹ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

³² Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

Tamburína a bubínky

Mezi bicí nástroje s blánou, které jsou využívány v hudební výchově nebo v dětských pěveckých sborech, řadíme tamburíny, dále různé typy a velikosti bubínků. Oba nástroje se rozezní díky úderům prstů a dlaně, které vytvoří dle síly a místa úderu odlišné zvuky. Tamburínu lze, kromě úderů, probudit k životu i třesením při úchopu jednou rukou.³³

Obrázek 1: Tamburína (www.muzikant.cz)

Africký buben djembe

Do stejné skupiny se řadí i původem africký buben pohárového tvaru djembe. Nástroj bývá využíván k vyjádření pocitů a nálad. Tvrdí se, že každodenní hra na něj má příznivý vliv na krevní oběh a na různé orgány lidského těla.³⁴

Obrázek 2: Africký buben djembe (www.kytary.cz)

---

³³ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

³⁴ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

Kongo a bongo

Kongo je vysoký buben hluboce znějící, na rozdíl od latinskoamerického bonga, které se liší jak velikostí, tak výškou zvuků. Vysoká konga mají blánu nejčastěji z vepřové či oslí kůže a ladí se upínacími šrouby. Díky svému tvaru i velikosti má hráč kongo stabilizované mezi kolena. Bonga bývají bubny párové, k sobě připevněné a laděné na rozdílnou výšku stejným mechanismem, jako konga.³⁵

Obrázek 3: Kongo (www.bici-shop.cz)

Obrázek 4: Bongo (www.kytary.cz)

---

³⁵ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

Tympán

Svou velikostí je v moderním symfonickém orchestru nepřehlédnutelný tympán s pedálovým laděním. Kromě něj lze tympán ladit i maticemi, klikovým hřídelem nebo otočný mechanismem. Všechny způsoby ladění pracují s napínáním a uvolňováním kožené blány. „Tympány se používají nejméně v páru, většinou však na pódiu stávají tři nebo čtyři exempláře.“ Paličky, používané k rozeznění tympánu, bývají vyrobené z jasanového dřeva a zakončené korkovými hlavicemi.³⁶

Obrázek 5: Tympán (www.chn.cz)

Velký buben

Dalším výrazným bicím nástrojem symfonického orchestru je velký buben, který má, na rozdíl od tympánu, dvě svislé blány. Je možné na něj hrát i ve svislé poloze, nebývá to však tak obvyklé. Paličkám ke hře na velký buben se říká tloučky.³⁷

Obrázek 6: Velký buben (www.kytary.cz)

---

³⁶ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

³⁷ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

Malý buben

Do řady tradičních bicích nástrojů se řadí i malý buben, někdy nazývaný vojenský, který je možné vidět nejen v orchestru, ale i při vojenských pochodech a přehlídkách. Na něm můžeme, oproti jiným bubnům, nalézt struny, které mají za úkol zostřit zvuk.³⁸

Obrázek 7: Malý buben (www.bici-shop.cz)

Třecí bubny

Velice specifickými nástroji, patřícími též do této skupiny nástrojů, jsou třecí bubny. „Způsob tvoření zvuku mají společný, blána se rozeznívá třením. U jednoho třecího bubnu se tření dosahuje paličkou, u jiného šňůrou.“ Do lidského povědomí se ale dostal jeden z nich, a to fanfrnoch, kterým své písně a říkanky doprovázeli dětští koledníci.³⁹

Obrázek 8: Fanfrnoch (www.prazsky-zpravodaj.cz)

---

³⁸ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

³⁹ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

Zvláštní idiofony

Tyto nástroje se vyznačují především jednoduchostí v obsluze. Je pro ně typické ťukání, klapání, cinkání a další zvuky. Řadí se sem dokonce i tleskání rukama a luskání prsty, které doprovází jazzovou a populární hudbu.⁴⁰

Činely

Dalo by se říci nástroj starý, jako bronz sám. Na rozdíl od jednotnosti materiálu, velikost jednotlivých činelů může být zcela odlišná. Existují činely, které se ovládají prsty, oproti nim ty, které musí hráč držet v obou rukách a úder vede vertikálně či horizontálně. „V zábavné hudbě tvoří součást skupiny bicích nástrojů nebo bicí soupravy. Jednoduchý činel zde stojí na stativu a hráč na něj hraje paličkami všech druhů a velikostí. Jiným druhem úderu je úder určitým druhem košťátka (brush), kterým se na nástroj poklepává nebo tře.“⁴¹

Obrázek 9: Činely (www.hudebniny-shop.cz)

---

⁴⁰ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

⁴¹ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

Kastaněty

Drobný dřevěný nástroj ve tvaru dvou dřevěných, nejčastěji ebenových, mističek znají lidé velmi dobře díky španělskému tanci flamencu, kterému určuje typický rytmus. Nástroj se buďto drží mezi prsty a jejich pohybem k sobě vzniká klapavý zvuk nebo jsou mističky připevněné na držadle.⁴²

Obrázek 10: Kastaněty (www.bici-shop.cz)

Triangl

Do tvaru trojúhelníku zakřivená ocelová tyč se rozezní díky kovové hůlce. Pronikavý zvonivý zvuk se buďto nechá doznít do ztracena nebo se úchopem jedné strany trianglu utne.⁴³

Nástroj je velmi často, pro jednoduchou manipulaci, používáný na základní škole a v dětských pěveckých sborech. Velmi efektivní je jeho využití při doprovodu vánočních písní.

Obrázek 11: Triangl (www.muzikant.cz)

---

⁴² OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

⁴³ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

Další

Mezi bicí hudební nástroje se řadí i méně známé nástroje, jako štěrbínové bubny, turecký půlměsíc, gong, zpívající pily nebo marimba. Naopak za známé se považují chřestidla, valcha, řehťáčka, zvonkohra nebo metalofon.⁴⁴

---

⁴⁴ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

3.2 Dechové nástroje

Historie dechových nástrojů sahá, dle archeologických nálezů, až do doby před 22 000 lety. V takto dávných dobách již lidé uměli využít duté kosti různých délek, lastury i rohy zvířat, které po úpravě vydávaly zvuky. Ty byly často tak pronikavé, že sloužily například k ohlášení mimořádné situace či ohrožení.⁴⁵ Je dnes již všeobecně známo, že hra na dechové nástroje, u malých dětí hra především na zobcovou flétnu, má příznivý vliv na dýchací ústrojí při léčbě astmatu a dalších onemocnění dýchacích cest. Hluboké nádechy a pomalé výdechy posilují dýchací svalstvo, zlepšuje se kapacita plic. Hra na flétnu se však nemusí uplatňovat až při léčbě, je pro dítě přínosné se jí věnovat jakožto prevenci.

3.2.1 Dřevěné dechové nástroje

V prvním momentě si většina lidí představí pod pojmem dřevěný dechový nástroj flétnu. Především tu zobcovou, při hře, na kterou si ne jedno dítě lámalo prsty s prstokladem. Zobcová flétna je však jen jehlou v kupce sena. „*V návaznosti na prastarý zvyk se dřevěné dechové nástroje objevovaly v páru, což možná souvisí se skutečností, že i nejstarší hudební nástroje, mezi něž patří například lyry, byly nalezeny v párech.*“ Vývoj ani po staletí neustával, hmatové otvory nezakrývaly jen prsty, ale postupně se přidaly klapky, jejichž vývoj se ubíral směrem pro hru na nástroj prospěšným.⁴⁶

---

⁴⁵ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

⁴⁶ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

Zobcová flétna

V dnešní době se můžeme setkat se zobcovou flétnou vyrobenou ze dřeva nebo plastu. První zmínky o nástroji se datují do doby před více než 5 000 lety. Postupem času docházelo k vývoji až do dnešní podoby, kdy existuje zobcová flétna sopránová, altová, tenorová a basová. „V 19. století se nástroj přestal ve vážné hudbě téměř používat, v tomto období se však začal hojně objevovat v hudbě lidové.“ Netrvalo dlouho a obliba začala opět narůstat.⁴⁷ Těší se jí dodnes, především u hudebníků začátečníků pro menší obtížnost hry.

Obrázek 12: Zobcová flétna (www.audioworks.cz)

Příčná flétna

Flétna, která se může chlubit úctyhodným věkem 3 tisíciletí je dnes známá v kovovém provedení, ale byla vyrobena i ze slonoviny nebo skla. Zatímco do 17. století se pod pojmem flétna vybavovala ta zobcová, od 18. století její pozici převzala flétna příčná, jejíž obliba rostla. Nejčastěji využívaná je flétna sopránová, existuje ale i altová verze.⁴⁸

Obrázek 13: Příčná flétna (www.houdek.cz)

---

⁴⁷ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

⁴⁸ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

Klarinet

První zmínka o klarinetu je ze začátku 18. století, což je, v porovnání s jinými nástroji, doba poměrně nedávná a je tak mezi významnými dechovými nástroji nejmladší. Ač také prošel mnoha úpravami, jeho současný tvar je znám od roku 1700. Nástroj byl a je součástí orchestru, ale dostalo se mu i sólových skladeb, například od Wolfganga Amadea Mozarta.⁴⁹

Obrázek 14: Klarinet (www.audioworks.cz)

Saxofon

I přesto, že je vyroben z kovu, nepatří mezi žesťové nástroje, kam by byl na první pohled zařazen. Je tomu proto, že se rozeznívá pomocí plátku, což je typická vlastnost dřevěných nástrojů. Stejně je tomu i u příčné flétny. Zajímavostí je, že byl pojmenován podle Adolfa Saxe, vynálezce a výrobce. Saxofony se dělí podle toho, z jakého materiálu je vyrobený nátrubek. Jsou sopránové, altové, tenorové a basové, přičemž nejpoužívanější je saxofon altový. „Významnou roli získal ve vojenské hudbě, ale též v operě a v hudbě koncertní a komorní.“⁵⁰

Obrázek 15: Saxofon (www.gear4music.cz)

---

⁴⁹ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

⁵⁰ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

Dudy

Nástroj je známý především ve spojení se Skotskem, kde je nepostradatelnou součástí tradičních hudebních souborů hrajících vojenskou hudbu. Od jiných dechových nástrojů se liší způsobem, kterým je vpouštěn dovnitř vzduch píšťalami. Ten není vyfukován hráčem, ale vháněn stlačením měchu. Jedna hlavní píšťala se šesti otvory je základem každého nástroje, doplněn je pak dalšími až 3 píšťalami.⁵¹

Obrázek 16: Dudy (www.audioworks.cz)

Další

Mezi dřevěné hudební nástroje se dále řadí pikola, hoboj nebo fagot, které je možné vidět a slyšet v orchestru. Do stejné skupiny patří i nástroje málo známé, jako šakuhači, okarina, šalmaj nebo pumort.⁵²

3.2.2 Žest'ové dechové nástroje

Žest'ové nástroje se vyznačují společným materiálem, ze kterého jsou vyrobeny, a tím je kov. Existují ale i žestě, které mají prvky ze dřeva nebo jsou ze dřeva celé. Takovým nástrojem je například africké didgeridoo, typické pro australské domorodce Aboriginy. Žest'ové nástroje jsou, pro svůj silný a pronikavý zvuk, nepostradatelnou součástí orchestru.⁵³

---

⁵¹ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

⁵² Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

⁵³ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

Lesní roh

Současná podoba lesního rohu je výsledkem dlouhého vývoje. Než se začal zhotovovat výhradně z kovu, byl vyráběn ze zvířecích rohů a klů, lastur spirálového tvaru, později ze dřeva, pálené hlíny či skla. V době pozdější vystřídal nástroj kabát z různých druhů kovů. Pro svůj výrazný táhlý zvuk, kterým se lesní roh pyšní, je velmi výrazným prvkem orchestru. V minulosti zastával funkci ohlašovací, a to jak v bitvě, tak na honu.⁵⁴

Obrázek 17: Lesní roh (www.e-hudebniny.cz)

Tuba

Tuba je výrazným nástrojem díky zvuku, ale především velikosti. Stejně, jako lesní roh, byla využívána jako doprovod vojenských pochodů. Nástroj se těší oblibě mezi cikánskými hudebníky.⁵⁵

Obrázek 18: Tuba (www.gear4music.cz)

---

⁵⁴ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

⁵⁵ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

Trubka

Historie trubky je velmi bohatá. Nástroj byl známý už před dobou bronzovou, v Antice, Orientu. Od současného vzhledu se starodávne trubky lišily svým tvarem, který byl rovný namísto současného cylindrického, kónického. Její využití v armádě se shoduje s předešlými žesťovými nástroji, nebyla to však jediná možnost, jak ji využít. *„Během doby získala trubka pět různých funkcí. Byla nástrojem signálním, nástrojem pro již zmiňované vojenské účely, nástrojem heroického významu, byla obřadním nástrojem a nástrojem posvátným.“*⁵⁶

Obrázek 19: Trubka (www.cmias.cz)

Pozoun

Nástroj se může zdát podobný trubce, ale liší se podstatným prvkem, kterým je pohyblivá trubice, neboli snižec. *„Možnost zasunutí a vysunutí snižce umožňuje hráči plynulé prodloužení a zkrácení trubice.“* V průběhu staletí docházelo k využívání různě laděných pozounů, ať už sopránových, altových, tenorových, basových nebo kontrabasových.⁵⁷

Obrázek 20: Pozoun (www.audioworks.cz)

---

⁵⁶ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

⁵⁷ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

3.2.3 Další nástroje řazené mezi dechové

Foukací harmonika

V současné době je foukací harmonika veřejnosti povědomá jako drobný dechový nástroj, na který hrají pro zábavu především děti. Po dlouhá léta byl tento nástroj využíván při doprovodu lidových písní. V první polovině 20. století se ale i foukací harmoniky začaly těšit velké oblibě u profesionálních hudebníků a postupně se objevovaly orchestry složené pouze z nich. Tvarovou zvláštností, oproti běžně známé foukací harmonice, je ta ve tvaru hvězdy.⁵⁸

Obrázek 21: Foukací harmonika (www.hudebni-dum.cz)

Akordeon

Klávesový akordeon je nástrojem složeným z měchu, kláves na jedné a knoflíky na druhé straně. Dalším typem je akordeon knoflíkový, který má knoflíky na obou stranách. Rozezvučen je roztahováním a stlačováním měchu, přičemž hráč ho má na těle upevněný popruhy.⁵⁹

Obrázek 22: Akordeon (www.hudebni-dum.cz)

---

⁵⁸ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

⁵⁹ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

3.3 Strunné nástroje

3.3.1 Drnkací nástroje

Jedním z prvních drnkacích nástrojů byl hudební luk. Ten byl nejprve, jako luk lovecký, využíván k lovu zvěře. Postupem času lidé zjistili, že drnkání na něj vydává zajímavý zvuk a začali jej využívat jako jednoduchý hudební nástroj nazývaný cetera. „*Výška tónu se mění s délkou, tloušťkou a s napnutím struny.*“ Z pohádek z doby Středověku je dobře známé nástroje cetera a loutna, ale i lyra nebo harfa.⁶⁰ Bez pochyby si každý vybaví Waldemara Matušku ve filmu Noc na Karlštejně, kde se při zpěvu písně Asi do věží doprovázel právě na citeru.

V současné době je mezi učiteli asi nejoblíbenějším drnkacím nástrojem kytara, která se těší oblibě i u žáků. Učitelé je na kytaru doprovázejí při hudební výchově. Velká výhoda je v její mobilitě, možnosti vzít ji všude s sebou. Především pak na několikadenní výjezdy, kde při opékání vuřtů nebo po večerním shrnutí a hodnocení celodenního programu zpěv s kytarou dotváří tu správnou poklidnou přátelskou atmosféru.

---

⁶⁰ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

Lyra

Lyra je z historického hlediska spojovaná se starověkým Řeckem. Tvarově se od sebe jednotlivé lyry mohly lišit a od tvaru se odvíjel i způsob, jakým se na ně hrálo. „V antickém Řecku byla lyra nástrojem určeným především pro amatéry. Podle pověsti zhotovil první lyru bůh kovářství a posel olympských bohů Hermés. Tato lyra byla vytvořena ze želvího krunýře.“ Jednoduchou verzi nástroje je dřevěné prkno s jedním otvorem a napnutými strunami. Tomu je podobná finská citera kantele se 3 až 4 strunami z koňských žíní.⁶¹

Obrázek 23: Lyra (www.en-wiktionary.org)

Loutna

Loutna je drnkacím nástrojem s dlouhým krkem, 5 i více pražci a 4 až více než 20 strunami, které mohou být i zdvojené. „Podstatným znakem loutny je dvojitá rezonanční skříň.“ Ta může svým tvarem připomínat mandli nebo hrušku. Vizualně je loutna podobná mandolíně, která však nemá zahnutou hlavicí krku s ladícími kolíky. Louten je, jako i mnohých dalších hudebních nástrojů, několik druhů, mezi které se řadí například loutna renesanční, basová nebo kytarová.⁶² Loutnu je možné též spatřit v některých pohádkách, jako je Za humny je drak s písni S loutnou jdu světem.

Obrázek 24: Loutna (www.m.cuthna.cz)

---

⁶¹ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

⁶² Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

Kytara

Vzhled klasické nebo také španělské kytary, která je jednou z podob tohoto velmi oblíbeného nástroje, je všem dobře známý. Že má, na rozdíl od loutny, rezonanční skříň třídílnou, už by mohlo být pro někoho novou informací. Klasická kytara se pyšní 6 kovovými nebo nylonovými strunami, které jsou nataženy přes více než 20 pražců. Nejčastěji se na kytaru hraje v sedě, ale lze použít i popruh, na kterém je kytara připevněna a umožňuje tak hru ve stoje. Ke hře na nástroj hráč využívá bříška prstů, je však možné si pomoci i plastovým trsátkem.⁶³ Českým kytarovým virtuosem je Štěpán Rak nebo Vladimír Brabec. Kytara ale neodmyslitelně patří i ke zpěvačce Lence Filipové nebo již zesnulému písničkáři Karlu Krylovi.

Obrázek 25: Kytara (www.audioworks.cz)

---

⁶³ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

Ukulele

Na první pohled se zdá být ukulele nástrojem velmi podobným kytarě, je však výrazně menší a pouze se 4 strunami. Jeho předchůdcem je nástroj zvaný machette, který pochází z Portugalska.⁶⁴ Na ukulele se hraje většinou ukazovákem. Pokud chce však hráč, aby byly jednotlivé úhozy silnější a důraznější, může využít i speciální trsátko. To je, oproti tomu plastovému pro hru na kytaru, plstěné a silnější.⁶⁵ Oblíbenou a často rádií hranou píseň, při které havajský zpěvák Israel Kamakawiwo'ole hrál na ukulele, je *Somewhere over the rainbow*.

Obrázek 26: Ukulele (www.ukulele-ukeshop.cz)

Harfa

Původ má harfa již ve starověkém Egyptě a Mezopotámii, kde byla vyráběna v odlišném tvaru od toho současného. Tvarem je podobná trojúhelníku s vlnou v horní části, v průběhu vývoje jí přibyl pedál, kterých je v současnosti 7. I množství strun léty přibývalo. „*V dávných dobách měla harfa pouze 5 až 6 strun, dnes jich má 46 až 48.*“ Stejně, jako na ostatní drnkací nástroje, i na harfu se hraje prsty, z levé i pravé strany oběma rukama, přičemž harfista sedí.⁶⁶ Tento impozantní a vznešený nástroj nesmí chybět v symfonickém orchestru.

Obrázek 27: Harfa (www.gear4music.cz)

---

⁶⁴ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

⁶⁵ VARGOVÁ, P., 2017. To pravé trsátko na ukulele. In: *Jak na ukulele podle Pavlíny Vargové* [online]. 15. 5. 2017 [vid. 16. 2. 2018]. Dostupné z: <http://jaknaukulele.cz/to-prave-trsatko-na-ukulele/>

⁶⁶ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

Další

Tímto výčtem dozajista drnkací hudební nástroje nekončí. Patří mezi ně například brazilský berimbau, což je druh hudebního luku doprovázející zápasy v bojovém sportu capoeiře. Řada ale může pokračovat čínskou loutnou pchi-pcha, mandolínou, balalajkou, elektrickou kytarou a mnoha dalšími.⁶⁷

3.4 Smyčcové nástroje

Smyčcové nástroje jsou druhou velkou skupinou nástrojů strunných, kde je ke hře zapotřebí smyčce. Ten se dříve podobal spíše luku a zdaleka se nevyužíval ke hře na nástroje od úplného počátku. Bylo tomu nejspíš až od 10. století, kdy lze tuto skutečnost doložit díky malbám a rytinám. Nyní smyčec známe jako dřevěnou hůlku s napnutými koňskými žíněmi.⁶⁸

V průběhu 5 staletí, od 11. do 16., docházelo k vývoji smyčcových nástrojů, které byly spíše nástroji drnkacími, na něž se hrálo smyčcem. Za předchůdce houslí je považována rubeba, neboli rebeka či rebec, dále pak fidula. „*Z fiduly se vyvinuly nástroje pojmenované podle držení při hře, například lira da braccio (italský výraz pro liru drženou na rameni) a viola da braccio (viola držená na rameni)*.“⁶⁹

Housle

Historický vývoj houslí trval několik staletí, po která se v rukou hudebníků vystřídala spousta jejich předchůdců. Jejich vznik se datuje do druhé poloviny 16. století, přičemž současnou podobu mají od přelomu 17. a 18. století. Housle mají pouze 4 struny, které rozeznívá smyčec. Ten procházel vývojem vedle již existujících houslí.⁷⁰ Zvuk houslí je velmi výrazný a pronikavý, někteří si ho zamilují, jiné při poslechu nepříjemně mrazí. Tento nástroj je nedílnou součástí symfonického orchestru, smyčcových souborů, ale hrají na něj i jednotlivci, jakými je například Jaroslav Svěcený, Pavel Šporcl,

---

⁶⁷ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

⁶⁸ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

⁶⁹ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

⁷⁰ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

nizozemský houslista André Rieu nebo britsko-singapurská houslistka Vanessa Mae. Poslední zmiňovaná dokázala k poslechu houslí přivést posluchače díky propojení klasické a moderní hudby.

Obrázek 28: Housle (www.cmias.cz)

Viola

Oproti houslím je viola méně oblíbeným nástrojem pro své méně výrazné vysoké tóny. Stavbou, laděním i držením se s nimi shoduje, rozměrově je však větší.⁷¹

Obrázek 29: Viola (www.gear4music.cz)

Violoncello

Dalším smyčcovým nástrojem v řadě je, co do velikosti, violoncello laděné o oktávu níž než viola. Hráč hraje smyčcem, sedí a drží nástroj mezi koleny, přičemž ten

---

⁷¹ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

je opřený bodcem o zem. Rovněž má své místo v symfonickém orchestru i mnoha smyčcových souborech, jakými jsou například smyčcová tria a kvarteta.⁷²

Obrázek 30: Violoncello (www.hudebniny-shop.cz)

Kontrabas

Kontrabas je největším smyčcovým nástrojem se 4 strunami, patřícím překvapivě do skupiny houslí stejně, jako viola či violoncello. Až do poloviny 18. století byl nástroj držěn v ústraní, což se změnilo ve druhé polovině 18. století, kdy dostal slovo v První symfonii Gustava Mahlera.⁷³ Hráč může při hře stát i sedět na stoličce a k rozeznění strun použít smyčec nebo drnkát prsty. Hrát na kontrabas ve stoje je možné vidět Karla Vágnera za doprovodného zpěvu Hany Zagorové v písničce Hej mistře basů.

Obrázek 31: Kontrabas (www.gear4music.cz)

---

⁷² OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

⁷³ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

3.5 Klávesové strunné nástroje

Klavír

Předchůdcem klavíru, jinak nazývaného piano, je nejspíš nástroj zvaný klavichord z počátku 15. století. Ten, ač méně nákladný na výrobu i údržbu než například cembalo, byl pro svůj slabý zvuk využíván jako nástroj pro komornější příležitosti. Cembalo se dočkalo zesílení zvuku, ale ani tak se nestalo tak populárním, jako později klavír.⁷⁴

Velkým okamžikem ve vývoji klavíru byla obměna rámu ze dřeva za rám litinový, který způsobil požadované zesílení zvuku. Kromě klaviatury, strun, kladívek a dusítek má klavír i 3 pedály, jejichž funkce se nejlépe demonstruje při samotné hře na nástroj. Ve školách i domácnostech bývá klávesový nástroj obdélníkového tvaru pianino. Velmi nezvyklý tvar mělo žirafové piano se svislým křídlem, to se však netěšilo oblibě po dlouhou dobu.⁷⁵

Obrázek 32: Klavír (www.cmias.cz)

---

⁷⁴ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

⁷⁵ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

Křídlo

Stejně, jak je tomu u cembala, i křídlo vede své struhy skříní nazvanou křídlo podle ladné části těla ptáků.⁷⁶ Nástroj je důležitou a svou velikostí nepřehlédnutelnou součástí symfonického orchestru.

Obrázek 33: Křídlo (www.cmias.cz)

3.6 Elektronické nástroje

V současné době jsme již elektronikou obklopeni neustále, ať už komunikujeme skrz mobilní telefon, pracujeme na počítači nebo ve volných chvílích sledujeme televizi. Ani v hudebním světě tomu není jinak. V moderní hudbě sahají interpreti čím dál častěji po elektronických hudebních nástrojích, na rozdíl od tradičního symfonického orchestru, který se drží nástrojů klasických.

Existuje však skupina elektroakustických nástrojů, které nevyužívají výhradně elektřinu. Řadíme sem například elektrické piano. Velkým hitem se staly elektrické kytary, které dnes nesmí chybět žádné rockové kapele. *„Zvláštním elektronickým hudebním nástrojem je bezpochyby theremin, pojmenovaný podle svého vývojáře, ruského fyzika. Hráč při hře reguluje výšku tónu pohybem pravé ruky směrem k vertikální anténě nebo směrem od ní a sílu zvuku reguluje podobným pohybem levé ruky vzhledem k okenní anténě.“*⁷⁷

---

⁷⁶ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

⁷⁷ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

3.7 Lidský hlas

Ač se to žákům bude zdát zvláštní, protože hlas je pro ně něco neuchopitelného, něco pro zdravé lidi samozřejmého, tak i ten lze s jistou dávkou respektu a úcty zařadit mezi hudební nástroje. Zjednodušeně řečeno, hlasivky jsou rozechvívány vzduchem, načechř zvuku je následně ústy, nosem a hrtanem dodána síla.

Podle výšky a polohy rozdělujeme ženský hlas na soprán a alt. Mužský hlas na tenor, baryton, bas a kontratenor neboli alt. Zvláštním druhem hlasu je chlapecký soprán, který je typický právě pro chlapce do doby, než jejich hlas změní mutace.⁷⁸

---

⁷⁸ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

4. Netradiční hudební nástroje

Při muzikoterapii a školním vyučování je používáno mnoho hudebních nástrojů, mezi kterými nalezneme ty profesionálně a vlastnoručně vyrobené. I jednoduché chřestidlo, drhlo či bubínek z plastového kelímku od jogurtu považujeme za nástroj, který je hoděn využití. Je proto přínosné žáky nechat pocítit radost a hrdost z vlastnoručně vyrobeného nástroje, který má navíc nepřeberné možnosti využití.

V případě netradičních nástrojů, které lze zakoupit, není na škodu navštívit kurz, seminář nebo workshop, pokud se takový nabízí, na kterém lektori učitele a žáky seznámí s vlastnostmi nástroje, péčí o něj, způsoby využití, možnými úskalími a cennými zkušenostmi z praxe.

4.1 Boomwhackers

Boomwhackers jsou plastové trubky naladěné na určité tóny, které závisí na délce a tloušťce nástroje. V nabídce je široká škála sad, ze kterých si uživatelé mohou vybrat. Chromatická sada obsahuje trubky laděné na tóny C, D, F, G, A, pentatonická sada je laděna na tóny C, D, E, G, A, C a dále například diatonická sada na tóny C, D, E, F, G, A, H. Dle již zmíněné délky trubek existuje i sada chromatická basová nebo sopránová.⁷⁹

Nástroj se rozezní pouhým úderem jeho konce do podložky. V praxi funguje tak, že se každý ujme jedné trubky, kterou rozezní, avšak jednoduchou melodii je možné zahrát pouze, pokud funguje komunikace a souhra všech zúčastněných amatérských muzikantů. Pokud je cílem skupiny například zahrát písničku Ovcáci, čtveráci, musí spolupracovat všech pět členů.

Když se učitel rozhodne boomwhackers při vyučování využívat, může si k ruce vzít na trhu dostupné zpěvníky se speciálně upravenými notovými zápisy v barvách jednotlivých trubek.

Nástroj podobný boomwhackers si lze vyrobit z volně prodejných trubek používaných instalatéry nebo elektrikáři. Ty se nařezou na tak dlouhé díly, které se při úderu o zem nebo dlaň rozezní v požadovaném tónu, což bývá dlouhý proces zkoušení

---

⁷⁹ ANON, 2012. *Music city pro muzikanty* [online]. [vid. 26. 1. 2019]. Dostupné z: <https://www.music-city.cz/bici/perkuse/boomwhackers/>

vhodnosti druhu trubek a jejich přesných délek. Nařezání trubek nelze, kvůli bezpečnosti, nechat na malých dětech. S tímto mohou pomoci starší spolužáci s vhodným vybavením v hodinách dílen.

Obrázek 34: Boomwhackers (www.gear4music.cz)

4.2 Drumbeny

Drumben je poměrně mladý hudební nástroj, který se zrodil v roce 2009 u Zdeňka Rollera, jeho autora. Vlastnostmi, kterými je dostupnost, jednoduchost, multifunkčnost a trvanlivost, jsou bubny, zvané drumbeny, předurčeny k hojnému využití v mateřských, základních i vyšších stupních škol.⁸⁰

Nástroj se skládá z velmi pevné široké papírové trubky a rezonanční překližkové desky. V dnešní době je kladen důraz na ochranu životního prostředí, ke kterému je i drumben šetrný, díky svým přírodním a recyklovaným materiálům.⁸¹

Multifunkčnost spočívá v možnosti využívat drumben ne jen jako hudební nástroj, ale jako stoličku na sezení nebo stoleček, může se tak stát originální součástí třídy i dětského pokoje. Není určen pouze k bubnování, fantazii se meze nekladou. Mladší děti je mohou obíhat při rozvoji obratnosti, házet do nich míčky a podobně.⁸²

---

⁸⁰ ROLLER, Z., POLÍVKOVÁ, B., 2017. *Drumben – multifunkční nástroj a zdroj inspirace* [online]. BUM BUM s.r.o. [vid. 3. 2. 2019]. Dostupné z:

http://www.drumben.cz/user/documents/upload/Drumben_metodika_mensi_v3.pdf

⁸¹ Také: ROLLER, Z., POLÍVKOVÁ, B., 2017. *Drumben – multifunkční nástroj a zdroj inspirace* [online].

⁸² Také: ROLLER, Z., POLÍVKOVÁ, B., 2017. *Drumben – multifunkční nástroj a zdroj inspirace* [online].

Osobitost a jedinečnost mu dodává pestrost vnějšího pláště, který se může ozdobit dle fantazie majitele obrázky, ornamenty i školními tématy, jakými mohou být těžko zapamatovatelná vyjmenovaná slova, tvrdé a měkké souhlásky nebo notová osnova.⁸³

Drumben není pro dítě robotem se stovkami funkcí, které stačí navolit a pak už jen obdivně hledět. Pokud dáme dítěti na první pohled zcela jednoduchý předmět a umožníme mu rozvíjet fantazii, zamýšlet se, uvolnit se a bez studu improvizovat, docílíme zdravého rozvoje jeho osobnosti a posílení jeho psychiky.

Obrázek 35: Drumben (www.klaviry.eu)

4.3 Kantela

Kantela je jeden z řady strunných nástrojů, spolu s lirou a citerou, které jsou oblíbené v muzikoterapii. Původ má ve Finsku, kde se o ní bylo možné poprvé dočíst v básni. Vyhotovena byla z rybí kosti a struny z dívčích vlasů. Nástroj bývá laděn buďto diatonicky, například do stupnice C dur nebo pentatonicky, kdy jsou struny laděny na tóny G, A, H, D, E. Ladění pentatonické je vhodné při improvizaci. Je zajímavé, že kantely laděné ve stejné pentatonické stupnici spolu ladí i v případě, kdy 2 amatérští muzikanti či muzikoterapeutičtí klienti hrají odlišnou melodii. Držení kantely vestoje v náručí v pozici miminka nebo vsedě v téže pozici jsou dva nejčastější způsoby. Technikou hry je vybrnkávání jedním prstem, podobné vybrnkávání na kytaru při hraní

---

⁸³ ROLLER, Z., POLÍVKOVÁ, B., 2017. *Drumben – multifunkční nástroj a zdroj inspirace* [online]. BUM BUM s.r.o. [vid. 3. 2. 2019]. Dostupné z: http://www.drumben.cz/user/documents/upload/Drumben_metodika_mensi_v3.pdf

melodie. Dále je možné rozeznít kantelu více prsty najednou, jako bychom ji přes struny hladili.⁸⁴

Obrázek 36: Kantela (www.lecive-nastroje.cz)

4.4 Kalimba

Kalimba je menší drnkací hudební nástroj, skládající se z dřevěného těla a kovových lamel. K výrobě těla mohou být použity různé druhy dřeva, například jasanové, ořechové, mahagonové a další. Kovové lamely jsou v 1 či 2 řadách.⁸⁵

Hra na nástroj je velice snadná, proto se doporučuje pro začátečníky i děti. Pro ně je vhodná kalimba pentatonická, na kterou lze zahrát méně tónů. Není jim ale zapovězena ani diatonická, obsahující 15 nebo 17 tónů včetně půltónů. Ta více podporuje vnímání, cítění, naslouchání. Kalimba se ladí do stupnice durové či mollové. Ta laděná do durové stupnice zní vesele, radostně, aktivně, zatímco laděná do stupnice mollové zní melancholicky až smutně, zamyšleně.⁸⁶

Obrázek 37: Kalimba (www.gear4music.cz)

---

⁸⁴ BENÍČKOVÁ, M., 2011. *Muzikoterapie a specifické poruchy učení*. 1. vyd. Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-3520-7.

⁸⁵ ANON, 2017. *Léčivé nástroje* [online]. [vid. 5. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.lecive-nastroje.cz/cs/eshop/sansuly-a-kalimby.html>

⁸⁶ JAROŠEK, T., 2018. *Harmonie Zvuku skrze Vaše uši pohladí Vám duši* [online]. [vid. 5. 2. 2019]. Dostupné z: <http://www.harmoniezvuku.cz/kalimba-ladeni/>

4.5 Didgeridoo

Didgeridoo je dřevěný dechový nástroj dlouhý asi 1 až 2,5 metru, skládající se z dutého kmene a náústku ze včelího vosku. Nástroj má původ v Austrálii, kde byl původně vyráběn z termity vykousaného kmene eukalyptu a využíván původními obyvateli Aboriginy při tradičních rituálech a obřadech. Je nástrojem melodickým a především rytmickým, hra na něj je založena na foukání vzduchu uvolněnými rty, technika se nazývá cirkulární dýchání.⁸⁷

V současné době se didgeridoo vyrábí z mnoha druhů dřeva, například z dubového, vrbového, jasanového, borovicového, javorového, lipového a mnoha dalších. Specifičnost zvuku způsobuje právě druh dřeva, dále pak jeho vlhkost, hustota, délka nástroje, průměr a ovlivňuje ho především samotná technika hry.⁸⁸

Obrázek 38: Didgeridoo (www.mall.cz)

---

⁸⁷ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

⁸⁸ Také: OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*.

5. Vliv hudby na dětský organismus

Dítě v mladším školním věku se již nesetkává s hudbou jen ve svém domácím prostředí, ve svém bezprostředním okolí nebo v mateřské škole, nyní je jeho hudební cítění a dovednosti rozvíjeno pravidelně v hudební výchově. V průběhu té učitel plánuje učivo podle ŠVP, nesmí ale opomenout skutečnost, že pro správný rozvoj vztahu k hudbě, hudebního cítění, hlasu i dalších dovedností je zapotřebí žákům umožnit zkoušet, objevovat, improvizovat a dát prostor jejich fantazii a seberealizaci. Pozornost a péči nelze upřít ani rozvoji jemné motoriky, který je předpokladem pro hru na hudební nástroj.⁸⁹ Právě vlastnoruční výroba hudebních nástrojů je jednou z mnoha aktivit, při které děti jemnou motoriku procvičují. Jejich následné používání v nich probouzí nejen radost a pýchu, ale prohlubuje vztah k hudbě jako takové.

Do dnešní doby bylo provedeno nespočet výzkumů, které si dávaly za cíl potvrdit či vyvrátit pozitivní vliv hudby na rozvoj kognitivních schopností, inteligence, vliv na lidskou psychiku i školní úspěšnost. V mnoha případech byly výzkumy úspěšné a pozitivní vliv hudby potvrdily. Například sami rodiče dětí, které se do výzkumu Costy-Giomiové (1999) zapojily a po dobu tří let se věnovaly hře na hudební nástroj, potvrdili, že si u svých ratolestí všimli lepší schopnosti soustředit se, relaxovat a zlepšila se i jejich celková disciplína. Hudba též ovlivňuje naše emoce, ať už pozitivně nebo negativně. Poslech dokáže neklidné dítě zklidnit a naopak, v závislosti na druhu hudby a samotném jedinci, který ji poslouchá. Ač si to člověk žijící v dnešní společnosti již nemusí uvědomovat, rozdílné druhy hudby mají vliv i na naše chování a není tomu jinak u dětí, které společensky přijatelné chování přejímají především od svých rodičů. Při poslechu varhanní hudby v kostele je nám vlastní ztichnout, posadit se a poslouchat. Zajímavá pouliční hudba v nás zas vyvolá pocity štěstí, vykouzlí úsměv na rtech a rozhýbe nás v rytmu. Dokonce obchodní řetězce nám nakupování podbarvují hudbou, která má navodit klid, spokojenost a tudíž větší chuť nakupovat. Působení hudby na organismus je i změřitelné, může mít za následek například zrychlení tepu a dechu nebo zvýšení krevního tlaku.⁹⁰

---

⁸⁹ SEDLÁK, F., VÁŇOVÁ, H., 2013. *Hudební psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2060-2.

⁹⁰ FRANĚK, M., 2005. *Hudební psychologie*. 1. vyd. Nakladatelství Karolinum. ISBN 80-246-0965-7.

Po výčtu některých pozitivních vlivů hudby na člověka je třeba zmínit také negativní dopad nepřiměřeného hluku na zdraví fyzické i psychické. Při jeho dlouhodobém působení může způsobit poškození sluchového ústrojí, vyvolat stres nebo změny chování, které mohou v nejzazších případech vyústit v agresi.⁹¹

---

⁹¹ FRANĚK, M., 2005. *Hudební psychologie*. 1. vyd. Nakladatelství Karolinum. ISBN 80-246-0965-7.

6. Muzikoterapie

Muzikoterapie či hudební terapie je terapeutický přístup, který je spolu s arteterapií, dramaterapií a dalšími označován jako terapie expresivní. *Expresivní znamená, že tyto terapie pracují s výrazovými uměleckými prostředky, které mohou být svou povahou hudební, dramatické, literární, výtvarné nebo pohybové.*⁹²

Dle počtu účastníků se terapie dělí na individuální, párovou a skupinovou. **Individuální** je volena při řešení velmi citlivých a osobních potíží jedince, kdy je třeba, aby veškerá pozornost terapeuta byla věnována klientovi. **Párová** terapie se zabývá vztahovými problémy, které mohou vzniknout nejen mezi partnery, ale i mezi jinými rodinnými příslušníky nebo dětmi v dětské skupině. Průběh **skupinové** terapie závisí na několika faktorech, mezi které patří například velikost skupiny, různorodost jejich členů nebo povaha daného problému. Muzikoterapeutický proces vyžaduje věnování pozornosti velkému množství prvků, kde opomenutí jednoho může způsobit neúspěch celé akce. Ať se jedná o diagnostiku řešeného problému, naplánování jednotlivých kroků terapie, zvolení vhodných strategií a časového plánu či stanovení cíle. Je třeba zachovat strukturu terapie, kterou uvádí přípravná fáze (preterapie), navazuje samotná terapie a na závěr přichází na řadu zhodnocení (postterapie).⁹³

Velmi důležitou stěžejní složkou je role terapeuta, jehož vlastnosti a cit pro práci s lidmi ho předurčují k úspěšnému vedení terapie a naplnění jejich cílů. Ne vždy je v silách terapeuta pomoci klientovi s problémem pomocí hudby. Jednou ze známek profesionality a zodpovědnosti je včasné ukončení terapie a doporučení navštívit jiného odborníka.⁹⁴

Ve využívání hudby a hudebních nástrojů, nejen v jedné hodině hudební výchovy týdně, spatřuje autorka smysl díky ověření v praxi. V běžném školním vyučování nelze v žádném případě hovořit o ucelené terapii, nýbrž o pozitivním vlivu, který je však pro učitele žáků bez větších potíží dostačující. Při práci s hudbou se, dle autorčiny zkušenosti, drtivá většina dětí uvolní, opadne z nich nejistota, stud a i ti uzavření nebo v opozičním

---

⁹² KANTOR, J. aj., 2009. *Základy muzikoterapie*. 1. vyd. Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-2846-9.

⁹³ BENÍČKOVÁ, M., 2011. *Muzikoterapie a specifické poruchy učení*. 1. vyd. Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-3520-7

⁹⁴ Také: BENÍČKOVÁ, M., 2011. *Muzikoterapie a specifické poruchy učení*.

postavení se zapojí do aktivit, do kterých by za jiných okolností zapojit odmítli. Důsledkem může být i pozitivní vliv na školní výsledky. Hudba tak dokáže podpořit v efektivitě práce nejen dospělé, ale i děti.

7. Hudba na základní škole s odkazem na RVP ZV

Slovo muzika pochází ze starořeckého mousiké techné, což znamená „umění múz“. Právě ve starověku byl pojem hudba středem zájmu ne jednoho myslitele. Zabývali se jím například řeční filosofové Aristoxenos nebo Plútarchos, římský filosof Anicius Boëthius i japonští a čínští myslitelé.⁹⁵

My, učitelé, se však muzikou, neboli hudbou, zabýváme nejčastěji v hudební výchově, která má své očekávané výstupy a obsah učiva zakořeněný v RVP ZV. Vzdělávací oblast, do které se spolu s výtvarnou výchovou řadí i hudební výchova, má název Umění a kultura. S uměním, kulturou, hudbou se člověk setkává od útlého věku, vlastně už v těhotenství miminko vnímá od určitého stupně vývoje kromě hlasů i hudbu. Obklopuje nás a svým působením nás ovlivňuje. Jedním z cílů hudební výchovy je vytvořit v žácích pozitivní vztah k hudbě, učit se ji poslouchat, vnímat a pomocí zpěvu či hry na nástroj vytvářet. Nelze opomenout ani tanec, který k hudbě neodmyslitelně patří a čím jsou děti mladší, tím upřímněji a s menším ostychem se mu rády věnují.

RVP ZV tak stručně definuje, k čemu vede žáka na základní škole (dále jen ZŠ). „*Hudební výchova vede žáka prostřednictvím vokálních, instrumentálních, hudebně pohybových a poslechových činností k porozumění hudebnímu umění, k aktivnímu vnímání hudby a zpěvu a jejich využívání jako svébytného prostředku komunikace.*“⁹⁶

Obsahem učiva hudební výchovy je soubor již zmíněných činností týkajících se zpěvu, hudebních nástrojů, tance a poslechu. Jeho přesné znění netřeba citovat, ale nelze opomenout odkázat čtenáře na druhou polovinu praktické části této práce, která je zaměřená především na aktivity instrumentální propojené v rámci mezipředmětových vztahů nejen s pojmy hudebními, ale i matematickými, jazykovými a podobně.

---

⁹⁵ OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4.

⁹⁶ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2017. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT. [vid. 24. 1. 2019]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/RVP_ZV_2017.pdf

8. Pracovní činnosti s odkazem na RVP ZV

V RVP ZV se s obsahem předmětu pracovní činnosti setkáváme ve vzdělávací oblasti Člověk a svět práce. Tato oblast se zaměřuje na praktické dovednosti a činnosti každodenního života, které by měl každý jedinec ovládat. Dovednosti jsou rozmanitého charakteru a umožní postupem času žákovi zorientovat se v oborech, kterým by se chtěl věnovat a ve kterých by se profesně mohl a chtěl v budoucnu uplatnit. U dítěte mladšího školního věku je samozřejmě ještě brzy na vážné úvahy o povolání, ty jsou podstatné pro žáky 8. a 9. tříd. Je ale důležité zjistit, pro co má dítě vloh, jaké jsou jeho zájmy, věnovat jim zvýšenou pozornost a rozvíjet je.

Významným a neoddělitelným prvkem lidského fungování ve společnosti je spolupráce. Proto jsou žáci při vyučování vedeni k vzájemné kooperaci a získávání dovedností komunikativních, které jsou jednou z klíčových kompetencí. Práci v týmu si lze představit jako obrázek složený z několika dílků. Každý jednotlivý dílek je důležitý a ani bez jednoho jediného není obrázek kompletní. Za úspěšnou práci v týmu považujeme tu, při níž žáci srozumitelně vyjadřují své myšlenky, naslouchají druhým, argumentují, jsou empatičtí, nápomocní, rozdělí si zadaný úkol mezi sebe co nejefektivněji.

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Člověk a svět práce je na 1. stupni rozdělen na čtyři tematické okruhy, Práce s drobným materiálem, Konstrukční činnosti, Pěstitelské práce, Příprava pokrmů, které jsou pro školu povinné.⁹⁷ Pracovní činnosti, při kterých dochází k výrobě netradičních hudebních nástrojů, patří do okruhu Práce s drobným materiálem. Žák prvního stupně by se měl seznámit s možnostmi práce s různými materiály, především s těmi běžně dostupnými, jako je papír, přírodniny, textilie a podobně.⁹⁸ Za pomoci jednoduchých návodů a s využitím vhodných pomůcek vyrobit požadované předměty, jaké v případě této práce nabízí soubor návodů na výrobu netradičních hudebních nástrojů v první polovině praktické části.

---

⁹⁷ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2017. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT. [vid. 24. 1. 2019]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/RVP_ZV_2017.pdf

⁹⁸ Také: MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2017. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online].

8.1 Motorika dětí v mladším školním věku

S pracovními činnostmi úzce souvisí specifika motorické úrovně dětí v mladším školním věku. Pro toto období je typické, že se děti intenzivně zajímají o svět kolem nich, dění v něm, a to v realistickém světle. Svět chtějí prozkoumávat především pomocí vlastní zkušenosti, která je důležitou složkou efektivního učení, zajistí i lepší pochopení a zapamatování. Mezi 1. a 5. ročníkem dochází u žáka k dalšímu vývoji jemné i hrubé motoriky, které spolu úzce souvisí. Toto je znatelné například u dětí s poruchou pozornosti a hyperaktivitou, které mají potíže jak s hrubou motorikou, tedy koordinací celého těla, tak se psaním, kreslením nebo navlékáním korálků.

Pro účely této práce se zaměříme na motoriku jemnou. *Zprvu jsou pohyby při praktických výkonech soustředěny do ramenního a loketního kloubu, teprve delší cvičení vede k potřebné jemnější koordinaci pohybů zápěstí a prstů.*⁹⁹ Nelze obecně stanovit, ve kterém ročníku jsou děti na té či oné motorické úrovni. Ta je závislá nejen na vývoji každého jedince, ale i na četnosti a způsobech procvičování. Ve škole je jemná motorika podporována motorickými cviky a rukodělnými činnostmi. Jejich intenzitu ovlivňuje učitel, který žákům aktivity připravuje tak, aby právě jemnou motoriku co nejčastěji procvičovali. Ať už jsou to v 1. třídě cviky s říkankami, výrobky v pracovních činnostech, výkresy ve výtvarné výchově nebo například práce s nůžkami napříč všemi předměty. Podpora školy ovšem není zcela dostačující, dalším důležitým činitelem ve vývoji jemné motoriky je rodina. Mnohem lepších motorických výsledků dosahují děti, kterým rodiče umožní v domácím prostředí kreslit, malovat, vystřihovat, navlékat anebo se zapojovat do běžných činností, jako je pomoc při vaření, skládání čistého prádla.¹⁰⁰

Současně je třeba pracovat i s psychikou žáků. Ti si stále více všímají svého okolí, výsledků svých vrstevníků a srovnávají je s těmi svými. S tím souvisí zvýšená kritika sebe sama a svých výsledků, může přijít i na kritiku okolí a potíže s plnohodnotným fungováním v kolektivu třídy.¹⁰¹

---

⁹⁹ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-1284-0.

¹⁰⁰ Také: LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. *Vývojová psychologie*.

¹⁰¹ Také: LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. *Vývojová psychologie*.

9. Charakteristika školy ZŠ Na Šumavě 43

Škola, ve které autorka v praxi ověřovala výrobu i využití hudebních nástrojů, je její domovskou školou. Působí zde od roku 2012, kdy první dva roky pracovala jako vychovatelka ve školní družině, následně v březnu 2014 převzala 1. třídu po kolegyni, která se dočasně stala zástupkyní ředitele.

Prostorové podmínky školy

- 3 budovy
- 2 tělocvičny
- školní jídelna
- 2 školní pozemky – zahrada pro školní družinu, zahrada kolem hlavní budovy (upravená pro relaxaci, možnost venkovního vyučování na instalovaném dřevěném pódiu, podmínky pro pozemkové práce – stromky, keře, záhony)
- dílna
- kuchyňka
- učebny chemie, fyziky, přírodopisu, výtvarné výchovy, informatiky, anglického jazyka
- 2 venkovní hřiště s umělým povrchem
- pobočka městské knihovny (otevřená jednou týdně pro žáky i veřejnost)
- v blízkosti se nachází plavecký bazén, sportovní hala, přehrada

Materiální podmínky

- třídy jsou vybaveny dataprojektory
- učitelé mají k dispozici notebooky, reproduktory, prezentéry
- odborné učebny, dílna i kuchyňka jsou vybaveny nezbytnými pomůckami
- škola je vybavena piany, Orffovými nástroji, bubny – drumbeny
- v každé třídě mají žáci policový díl s plastovými boxy, do kterých si ukládají pomůcky, učebnice

Pedagogický sbor

- spíše mladší pedagogové (častější obměny pedagogického sboru)
- klima přátelské
- vřelý a přátelský přístup vedení
- časté vzdělávání formou školení, náslechů ve své i v partnerských školách
- (individuálně nebo kolektivně)
- všichni učitelé mají Průkaz zdravotníka zotavovacích akcí
- většina pedagogického sboru proškolená komplexním programem Minimalizace šikany

Metody výuky

- učitelé 1. stupně jsou proškoleni metodou čtení Sfumato Dr. Navrátilové
- od roku 2018 se od 1. ročníku vyučuje matematika metodou Prof. Hejného
- práce s žáky je založena na vzájemné komunikaci, důvěře, respektu
- škola preferuje kooperativní vyučování, projektové vyučování

Akce školy

- dvakrát ročně třídní schůzky
- dvakrát ročně konzultace = individuální schůzky učitele, rodiče a žáka
- Den otevřených dveří = prezentace školy pro veřejnost, především budoucí žáky prvních tříd a jejich rodiče
- akce Šumavasvět = prosincové odpoledne s žáky a rodiči - ukázka výuky, rukodělné aktivity
- školní výlety
- plavecký výcvik 2. a 3. ročník
- lyžařský kurz 4. a 7. ročník
- vodácký kurz 6. a 8. ročník
- pobyt Robinson 5. ročník – předání třídy a seznámení s novým třídním učitelem druhého stupně
- harmonizační pobyt 6. ročník – nastartování kolektivu na začátku školního roku
- divadelní představení, exkurze, besedy

- hudební vystoupení či workshopy
- soutěže – Mladý zdravotník, matematické, literární, recitační, jazykové, sportovní

Webová stránka školy

- www.zssumava.cz

9.1 Charakteristika třídy

3. ročník, ve kterém probíhala realizace praktické části diplomové práce, navštěvuje 26 žáků. S žáky pracuje třídní učitelka a asistentka pedagoga. V kolektivu je několik žáků s vypracovaným plánem pedagogické podpory a 3 s individuálním vzdělávacím plánem. Paní učitelka vede žáky od 1. třídy, paní asistentka se ke třídě přidala v pololetí 2. třídy.

Lavice ve třídě jsou uspořádány do hnízd po 3, to je 4 až 5 dětí v 1 skupině. Zhruba jednou za měsíc je složení skupin měněno, aby žáci změnili pozici směrem k tabuli a zároveň aby se učili spolupracovat s jinými spolužáky.

Žáci jsou zvyklí pracovat ve dvojicích i ve větších skupinách. Běžná je práce mimo hnízda, například kdekoliv v prostorách třídy a na přilehlé chodbě.

Dle slov paní učitelky se jedná o průměrnou třídu. Ve třídě není žádný výjimečně nadaný žák. Asi polovina třídy je manuálně zručnější, pro tyto je zcela samozřejmé, že dovysvětlují, pomáhají a vedou spolužáky, kteří to potřebují.

10. Výroba netradičních hudebních nástrojů

Škola hrou je termín známý díky Janu Amosu Komenském. V současnosti ho doplňují pojmy jako činnostní učení, hravé učení nebo učení s prožitkem. O jejich efektivitě bezesporu není třeba polemizovat. Autorka by čtenáře následujících řádků ráda motivovala k hlubšímu zamyšlení nad možnostmi využití vlastnoručně vyrobených jednoduchých hudebních nástrojů napříč celým vyučováním a k zahazení studu a obav, že „nejsem hudebník“, jsem tedy omezen učebnicí hudební výchovy a hudebními nahrávkami z internetu.

Autorka věří, že postupy výroby a popisy jednotlivých aktivit učitele pobídnou k častějšímu využívání hudebních prvků ve všech předmětech a umožní jim i jejich žákům hlubší prožitek i ze zdánlivě nudného drilu.

Tam, kde se teorie setkávala s praxí docházelo, tak jako vždy, k mnoha dalším nápadům a úpravám. Některé změny souvisely s materiálními zdroji třídy, některé vzešly přímo od žáků. Tyto jsou uvedeny v reflexích u jednotlivých výrobků.

10.1 Doporučení pro učitele

Příprava učitele

Každému učiteli se zajisté nejednou stalo, že i přes pečlivou přípravu, jeho vyučovací hodina nabrala jiný směr či nekorespondovala s původně plánovaným časovým plánem. Plánování výroby hudebního nástroje usnadní jeho vlastnoruční výroba, při které nejen, že na vlastní kůži učitel zjistí časovou náročnost, ale objeví i případná úskalí, která by ho při práci s dětmi mohla nepříjemně zaskočit.

Materiál pro výrobu

Na výrobu každého, byť jednoduchého hudebního nástroje, je potřeba specifický materiál. Ten si buďto přinesou sami žáci, nebo ho obstará učitel. První varianta je jednodušší pro učitele, který však následně řeší chybějící komponenty nejednoho žáka. Ať už je příčinou zapomnětlivost žáka nebo absence pomoci rodičů při domácí přípravě. Jedno je jisté, ve škole materiál chybí. Přínosné pro klidný průběh hodiny a tudíž pohodu

učitele i žáků je, když se o materiál, který se musí koupit, postará učitel a obstará ho z financí, které pro podobné aktivity poskytli rodiče žáků.

Pokud je k výrobě třeba recyklovatelného materiálu, například roliček od potravinové fólie, skleniček od přesnídávek, kartonu, krabiček od taveného sýru, je dobré, aby učitel žáky informoval, že bude chvályhodné přinést materiálu více.

Úspora materiálu

Žáky vedeme k omezování plýtvání. Stejně, jako upozorňujeme, aby nikdo nezapomněl puštěnou vodu nebo rozsvíceno tam, kde to není třeba, vedeme je k úspornému vystřihování. Šablony žáci pokládají blízko okraji archu, blízko sebe tak, aby zbylo co nejméně odpadového materiálu.

Bezpečnost

V části výrobních postupů hraje svou roli tavná pistole. Jedná se o nástroj, při manipulaci s nímž hrozí riziko popálení. Malá tavná pistole způsobí daleko menší popáleninu, než ta velká, kterou by měli využívat jen učitelé. Je vhodné stanovit pro práci s ní bezpečnostní pravidla, která riziko omezí na minimum. Prvním pravidlem je práce s tavnou pistolí pouze na určitém místě ve třídě, díky čemuž učitel práci s ní snadněji monitoruje. Lze stanovit dva až tři žáky, kteří, podle možností a počtu pistolí, s ní umí zacházet a v průběhu výroby pak stanovit čas, ve kterém tito pomáhají ostatním lepit. V neposlední řadě je třeba před každou prací s tavnou pistolí žáky na bezpečnou manipulaci a rizika popálení upozornit. Nelze opomenout ani práci s jinými, potenciálně rizikovými nástroji, které se při výrobě využívají, jako nůžky nebo jehla.

Rozdílné tempo žáků

Každý žák pracuje jiným tempem, je proto vhodné být připraven na situaci, kdy jedna skupina výrobu nástroje pomalu dokončuje, zatímco druhá je teprve v polovině. Ti s hotovým výrobkem mohou pomáhat svým spolužákům nebo využít čas k činnosti, kterou má pro tyto situace třída smlouvenou. Volný čas lze zaplnit čtením, řešením matematických hádanek, dobrovolných úkolů a podobně.

Individualita žáků

Učitel připraví vzorový nástroj, který žákům předloží jako ukázkou jejich následné tvorby. Výsledný výrobek musí samozřejmě plnit svou funkci, nemusí být však úplně totožný s výrobkem učitele. Žáci často překvapí svými nápady a kreativitou, je tedy zbytečné nutit je tvořit kopii, namísto toho jim umožnit při finálních úpravách a zdobení dodat svému hudebnímu nástroji osobitost a jedinečnost. K takovému výrobku mají děti daleko bližší vztah, protože není striktně odrazem vkusu učitele, který bývá odlišný od vkusu dítěte.

Nástroje pro nejmladší žáky

Pokud učitel tápe, s jakými netradičními nástroji pracovat s žáky prvních tříd, nemusí zoufat. Má na vybranou zvolit variantu obtížnější a to, že si je žáci sami vyrobí. Tomu předchází náročná příprava učitele, od kterého se očekává volba jednoduššího postupu výroby, šablony, materiál a v neposlední řadě velká trpělivost a empatie.

Druhou možností je požádat o spolupráci kolegu či kolegyni a jejich třídu starších žáků. Ti mohou v rámci kooperace tříd přijít malým spolužákům s výrobou pomoci. Na některých školách funguje spolupráce žáků prvních a devátých tříd tak, že na začátku školního roku utvoří dvojici žáci obou ročníků. Starší žák pak provází mladšího celým školním rokem, v průběhu kterého se účastní společných akcí.

Další možností je požádat učitele a jejich starší žáky, aby nástroje při pracovních činnostech mladším spolužákům vyrobili. Tím je však žák ochuzen o vztah k nástroji, který si vybuduje právě díky času, trpělivosti a pečlivosti, kterou mu věnuje.

10.2 Kaširovaná rumbakoule

Materiál na výrobu 1 nástroje: nafukovací balónek, polovina úzké tvrdé roličky od potravinové fólie, 1 až 2 polévkové lžíce rýže či jiné sypké suroviny (malé fazole, semínka), trychtýř, 1 až 2 bílé papíry velikosti A4 nebo novinový papír, 3 barevné papíry velikosti A5, 2 polévkové lžíce tekutého lepidla (Herkules), 2 polévkové lžíce vody, mistička na lepidlo, sklenička od přesnídávky, široký štětec, tavná pistole, náplně do tavné pistole

Doporučený ročník: 3. - 5.

Časová dotace: 4 vyučovací hodiny

Příprava učitele: Učitel s dostatečným předstihem zadá žákům, aby si přinesli trychtýř, mističku, skleničku od přesnídávky a tvrdou roličku od potravinové fólie. O její rozpůlení je vhodné požádat rodiče žáků, nebo starší žáky školy, kteří v průběhu výuky dílen mohou, pod dohledem svého vyučujícího a tudíž bezpečně, takto mladším spolužákům pomoci. Zbylý materiál, kromě štětců, které mají žáci ve škole trvale, obstará učitel.

Doporučení pro učitele: Pro spodní vrstvu kaširování lze využít bílý kancelářský nebo novinový papír. Bílý má výhodu, že pod vrchní barevnou vrstvou neprosvítá, zato nevýhodná je jeho pevnost. Je třeba ho více navlhčit lepidlem s vodou, aby změkkl a přilnul k balónku. Novinový papír je výhodný svou měkkostí, tudíž snadněji přilne, zato může prosvítat.

V čase, kdy kaširovaný balónek zasychá, by měli mít žáci na výběr z vhodných aktivit, které čekání na další postup výroby zkrátí. Touto aktivitou může být čtení knihy vlastní nebo té z třídní knihovničky, řešení matematických rébusů, či jiná vhodná činnost.

Postup výroby: Nejprve si žáci připraví na lavicích potřebný materiál, v mističce pomocí štětce smíchají tekuté lepidlo s vodou. Poté do nafukovacího balónku vsunou trychtýř, nasypou 1 až 2 polévkové lžíce rýže a nafouknou do průměru 10 až 11 centimetrů. Balónek zakončí uzlem. Následuje kaširování, při jehož přípravě si žáci natrhají bílý nebo novinový papír na kousky o velikosti piškotu. Tyto kousky postupně namáčejí do připravené směsi vody s lepidlem, přikládají na balónek tak, aby se překrývaly, a pečlivě je uhladí. Když mají většinu balónku pokrytou papírem, zbývající částí nad uzlem ho

postaví na hrdlo skleničky od přesnídávky a nechají zaschnout. Toto je ideální v blízkosti topení, aby proces zasychání byl co nejkratší. Po zaschnutí žák dokončí kašírování spodní části kolem uzlu a taktéž nechá zaschnout. Stejný postup se opakuje s barevným papírem. Okolo uzlu k zaschlému kašírovanému balónku tavnou pistolí přilepí polovinu roličky od potravinové fólie. Když tavná hmota zaschne, technikou kašírování zakryjí zbývajících barevnými útržky papíru spoj mezi balónkem a roličkou. Na závěr se na hranici kašírování a roličky přilepí proužek barevného papíru.

Reflexe: Autorka by se chtěla zaměřit na popsání problematických momentů výroby, tyto budou jistě užitečné pro přípravu učitele. Plnění balónků, oproti návodu byly využity drobné skleněné korálky, probíhalo ve dvojicích a je možné i bez využití trychtýře. Někteří žáci upřednostnili roztažení balónku prsty. Téměř pro polovinu třídy bylo nezvládnutelné uvázat uzel na hrdle balónku. Oproti předpokladu samotné kašírování pro žáky nebylo obtížné. Někteří žáci potřebovali pomoc spolužáka při upevnování papírové roličky. Tuto žáci nechali v původní délce. Nečekaná komplikace byla prasknutí balónku uvnitř rumbakoule. Oproti návodu bylo tedy nutné vycpat papírovou roličku zmačkanými novinami, aby při prasknutí korálky nevypadly. Třída ozdobila rumbakoule hedvábnými barevnými papíry (vrchní vrstva papíru na kouli), roličku žáci polepili bílým kancelářským papírem. Někteří byli takto s výrobkem spokojeni, jiní finálně ozdobili rumbakoule lineární malbou temperou.

Obrázek 39: Rumbakoule

10.3 Rolničkový náramek

Materiál na výrobu 1 nástroje: arch plsti, jehla s větším uchem, nit nebo bavlnka, 5 rolničků, 40 – 45 cm stužky střižené na dvě poloviny, tužka nebo tenký fix, nůžky, čtvrtka, šablony o rozměrech cca 5 x 5 cm (na dětské zápěstí)

Doporučený ročník: 4. - 5.

Časová dotace: 3 vyučovací hodiny

Příprava učitele: Učitel připraví žákům šablony tvarů, které budou následně obkreslovat na plst'. Šablony však může nachystat po jednom kuse a nechat žáky, aby si je obkreslili na čtvrtku a vytvořili si tak šablonu vlastní.

Doporučení pro učitele: Je třeba žáky důsledně upozornit na bezpečné zacházení s jehlou – při práci s jehlou sedíme na židli, jehla vždy míří směrem k zemi, od jehly odcházíme jen, pokud je viditelně zapíchnutá do plsti ležící na stole, pokud potřebujeme pomoci, přihlásíme se a zůstaneme sedět na svém místě. Jehly učitel rozdává až poté, co vysvětlí postup, žáci si vystříhnou tvary z plsti, připraví stužku a všichni s jistotou sedí na svých místech.

Postup výroby: Na úvod hodiny si žáci připraví na lavice potřebný materiál. Obkreslí si šablonu na čtvrtku a tu pak dvakrát na arch plsti. Tvar si mohou zvolit i vlastní, jen musí dodržet potřebné rozměry, aby se hotový náramek vešel na ruku. Tvary z plsti vystříhnou, připraví si dvě poloviny stužky, navléknou přibližně 40 cm bavlnky na jehlu a jeden konec zakončí dvojitým uzlem. Na horní díl přišijí rolničky. První část stužky vloží ze stran mezi dva díly plsti a přišijí předním stehem. První steh započnou vpichem zespodu horního dílu, aby uzel na bavlnce byl schovaný mezi oběma díly. Poté, co sešijí plsti spolu se stužkou, začnou sešívát smyčkovým stehem až k místu, kam všijí druhou část stužky. Tu opět přišijí předním stehem. Na koncích stužek udělají uzel, aby se netřepily. Pro využití náramku jako hudebního nástroje ho přiváží na mašli ke svému zápěstí.

Alternativa: Snazší verzí rolničkového náramku je širší gumička na vlasy nebo sportovní potítko pošívané rolničkami. Náramek lze upevnit nejen na zápěstí, ale i na kotníky.

Reflexe: 3. třída, která výrobky vyráběla, je zvyklá v pracovních činnostech šít, proto s ním nebyl problém. Někteří žáci potřebovali pomoc spolužáků při zapošívání. Mnohé děti chtěly jiný tvar než srdíčko, náramky vznikly i s kruhovou nebo obdélníkovou plstěnou částí. V průběhu výroby jsem změnila postup při práci se stuhou. Přišívát 2 kusy bylo zbytečně složité, doporučuji jednodušší variantu. Doporučuji použít stuhu v celku, pouze ji vložit mezi dva plstěné díly, stuhu lze i lehce k plstěnému dílu přichytit tekutým lepidlem, což zamezí jejímu pohybu. Autorku překvapilo, kolik žáků třetí třídy nedokáže uvázat náramek na kamarádově ruce na hezkou klíčku.

Obrázek 40: Rolničkový náramek

10.4 Chřestidla

Materiál na výrobu 1 párového nástroje: 4 odměrky od dětské umělé výživy (mléka), náplň (mandle, malé fazole, chia semínka, vločky, rýže, kokos, slunečnicová semínka, hřebíček a jiné), permanentní fix, 2 gumičky, 2 čtverce látky o rozměrech cca 14 x 14 cm, tavná pistole, náplně do tavné pistole

Doporučený ročník: 4. - 5.

Časová dotace: 2 – 3 vyučovací hodiny

Příprava učitele: Učitel včas informuje žáky o materiálu, který je k výrobě nástroje nezbytný. Odměrky od dětské umělé výživy se v domácnostech dětí nevyskytují běžně, proto je vhodné, aby měly dostatek času je obstarat, popř. se po nich ve svém okolí. Náplň do chřestidel mohou žáci vymyslet ve skupinách v rámci výuky o zdravé výživě, a to nejlépe v počtu žáků, aby mohl každý vyrobit dvojici chřestidel s originálním obsahem.

Doporučení pro učitele: Výroba chřestidel je závislá na práci s tavnou pistolí, kterých učitel nemívá velké množství. Žáci se tedy musí u jejich výroby vystřídat. Doporučuji pro žáky připravit samostatnou práci, před jejímž započatím si připraví na lavici nebo tácek vedle lavice potřebný materiál. Postupně se při výrobě u tavných pistolí všichni vystřídají. Ve třídě je tak zajištěna bezpečnost a klid na práci při obou činnostech.

Chřestidla může pro malé žáky vyrobit do výuky i sám učitel. Jsou využitelná ve všech ročnících prvního stupně ZŠ, žáci ve všech ročnících jsou však schopni je sami vyrobit.

Postup výroby: Žáci si na lavici připraví samostatnou práci, na které budou po dobu postupné výroby nástroje pracovat a materiál na výrobu své dvojice chřestidel. Postupně přichází ke stanovišti, které je zvolené pro manipulaci s tavnými pistolemi. Na dvě odměrky napíše permanentním fixem název náplně chřestidel, do nich vloží přibližně stejné množství suroviny. Například do poloviny odměrky semínek, jednu mandli, pět hřebíčků, tři malé fazole a podobně. Na okraje obou naplněných odměrek nanesou postupně tavnou pistolí tavnou hmotu a přilepí co nejpřesněji druhou prázdnou odměrku.

Je zapotřebí dbát na to, aby se k ještě horké tavné hmotě nepřilepila náplň chřestidla, pak by se nedaly odměrky přilepit.

K přilepení musí dojít ihned po nanesení horké tavné hmoty, která chladne, a tudíž tuhne velmi rychle. Po úplném zaschnutí obě chřestidla zakryjí čtverci látky a připevní gumičkami. Při každém použití dvojic je možné správnost jejich nalezení ověřit odstraněním čtverců látky a kontrolou nápisu.

Alternativa: Známostou obdobou jsou chřestidla vyrobená ze žlutého vnitřního obalu hračky v čokoládovém vajíčku. Jejich nespornou výhodou je rychlost výroby chřestidel a výborná funkčnost. Pro kontrolu, zda žáci správně našli dvojici, je možné se do žlutých vajíček opatrně podívat a zpět je uzavřít. Další alternativou je využití jiných malých obalových materiálů, kterých je možné obstarat dostatečné množství. Je možné zvolit na obou stranách zmáčknuté roličky od toaletního papíru, malé krabičky, kalíšky s víčky.

Reflexe: Žáci měli variantu chřestidel již vyrobenou a od první třídy s ní běžně pracují. Použili žluté plastové obaly na hračku z čokoládového vajíčka, které naplnili různými druhy luštěnin a semínek, různými velikostmi korálek, drobnými hřebíčky, kamínky, sypaným čajem a podobně. Z důvodu bezpečnosti paní učitelka plastové obaly uvázala do silonové sítě.

Obrázek 41: Chřestidla

10.5 Drhlo

Materiál na výrobu 1 nástroje: 3 brčka (širšího průměru), karton formátu A5, kousek bílého papíru, barevný papír formátu A5 (nebo pastelky, tempéry a jiný výtvarný materiál), tužka, černý fix, nůžky, tekuté lepidlo (Herkules), pravítko, šablona ryby, šablona oka, předmět vhodný jako škrabadlo (tužka, lékařská špachtle, dřívko od zmrzliny, brčko – každý předmět zní na drhle jinak).

Doporučený ročník: 1. - 5.

Časová dotace: 1 - 3 vyučovací hodiny dle ročníku a náročnosti zdobení

Příprava učitele: Učitel připraví šablony ryby pro čtyřčlenné skupiny žáků. Dále obstará brčka a karton, toto si však mohou přinést žáci sami. Není vhodný příliš silný karton, který nelze běžnými nůžkami stříhat. Vhodný je karton využívaný například pro výrobu krabic na cereálie. Aby se neohýbal nebo nelámал, je možné slepit k sobě dvě kartonové ryby, čímž se pevnost zvýší. Barevné papíry, lepidlo a další běžně používané výtvarné potřeby mívají žáci ve třídě stále k dispozici.

V dalším kroku rozmyslí techniku, kterou rybě dodají barevnost. Lze využít prosté vybarvení pastelkami, které je však málo výrazné, přelepení kartonu barevným papírem, polepení natrhanými kousky barevných papírů, pomalování temperovými barvami a mnohé další. Musí být zachován rovný povrch ryby, aby bylo možné přilepit nastříhaná brčka po celé jejich délce. Není proto vhodné použít například vodové barvy sypané hrubozrnnou solí, ke které by brčka mohla hůře přilnout nebo polepení přírodninami.

Pro využití ryby při třídnické hodině jako ryby zlaté, která může splnit každému jeho přání, zlatý odlesk dodají sypké zlaté třpytky. O tomto více v kapitole Využití v třídnických hodinách.

Doporučení pro učitele: Mladším žákům je vhodné připravit nejen šablonu ryby, ale i drobných detailů, kterými jsou například oči. Starší žáci jsou již schopni si je předkreslit a vystříhnout sami.

Postup výroby: Žáci si nejprve připraví na lavici či do skupinek potřebný materiál. Na karton obkreslí šablonu ryby, vystříhnou ji a ozdobí zvolenou technikou. Nyní

rozstříhnou brčka na 6 cm dlouhé části, které si položí těsně vedle sebe do středu ryby a tužkou slabě vyznačí plochu, kterou brčka zaplní. Na tuto plochu prstem rozetrou tekuté lepidlo a přilepí je. Každé brčko asi 20 vteřin přidrží, aby přilnulo k podkladu. Zbývá jen rybě vystříhnout a přilepit oko a zvolit předmět, který bude sloužit jako škrabadlo.

Alternativa: Pro výrobu drhla lze využít jakýkoliv tvar, který se právě hodí do výuky. O Vánocích se využije tvar kapra, v březnu Měsíci knihy obdélníkový tvar knihy, o Velikonocích tvar vajíčka a podobně.

Základní prvek, kterým jsou pro vytvoření zvuku brčka, je možné nahradit špejlemi, jídelními čínskými hůlkami, dřevěnými spojovacími kolíky nebo kroužkovou spirálou ze starého kalendáře.

Reflexe: Vzhledem k předjaří, kdy se drhlo vyrábělo, část žáků jej vyráběla ve tvaru květiny. Protože je ve třídě nadšený rybář, i tvar ryby byl přivítán s radostí. Někteří žáci chtěli ověřit, jaký zvuk bude vydávat nástroj z jiného materiálu, což autorka s nadšením přivítala. Proto dostali k dispozici bambusové tyčinky (vzniklo veliké drhlo) a tenké špejle.

Obrázek 42: Drhlo

10.6 Korálové roličky

Materiál na výrobu 1 nástroje: 2 roličky od toaletního papíru, barevný papír velikosti 14 x 10 cm, tužka, pravítko, nůžky, slabý černý fix, tyčinkové lepidlo na papír, jehla, pevná nit (bavlnka nebo vlna), korálky, miska na korálky

Doporučený ročník: 3. - 5.

Časová dotace: 3 – 4 vyučovací hodiny

Příprava učitele: Učitel zadá žákům, aby si do školy přinesli 2 roličky od toaletního papíru. Při propichování jehlou může dojít k deformaci roličky, proto může být potřeba úkon opakovat. Jehly, nit a korálky obstará učitel, aby měl jistotu, že jehla propíchne roličku, bude do ni možné navléknout nit a projde otvory v korálcích.

Při přípravě vzorového nástroje si učitel rozmyslí, zda budou žáci roličkou nit provlékat v libovolných rozestupech nebo si je předem naměří a na roličku je pomocí vpichu jehly vyznačí. Možnost libovolných rozestupů je vhodnější, neboť manipulace s jehlou uvnitř roličky je i tak dostatečně obtížná.

Doporučení pro učitele: Při práci s jehlou musí učitel dbát na bezpečnost a žáky tak předem seznámit s jejím používáním a riziky s ním spojenými.

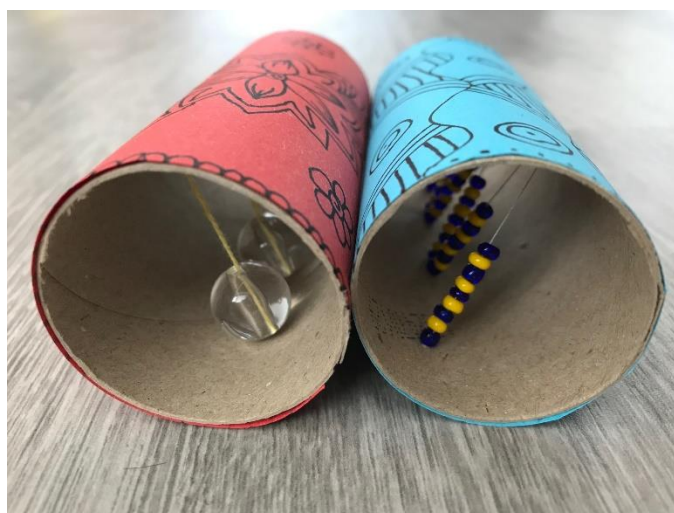
Postup výroby: V úvodu hodiny si žáci připraví potřebný materiál a spolu s učitelem, nejlépe v kruhu, zdůrazní pravidla bezpečného zacházení s jehlou. Výrobu zahájí vystřížením obdélníku z barevného papíru o velikosti 14 x 10 cm, který po pokreslení poslouží k pokrytí vnější části roličky. To vypadá efektně pomocí mandalových či zentangle vzorů, které jsou kreslené slabým černým fixem.

Dalším krokem je navlékání korálek a prošívání roličky. Žáci si do misky připraví hrst korálek a do jehly navléknou nit, jejíž oba konce spojí velkým uzlem, aby se korálky nevyvlékaly. Roličku postaví na jeden bok, nikoli kruhovou podstavu. Ve zvolené krajní části udělají první vpich odshora směrem do středu roličky a na jehlu navléknou tolik korálek, aby měly prostor se na niti hýbat, tudíž vydávat zvuk. Na stejné straně, kde vyšla jehla z roličky, udělají další vpich, opět do jejího středu a navléknou další korálky. Pokud se žáci podívají do roličky jako do dalekohledu, vidí navlečené korálky vedoucí od jedné stěny roličky ke druhé. Pro přesné rozestupy mezi řadami korálek si je žáci nejprve

pomocí pravítka a tužky na obou vnějších stěnách roličky vyznačí. Poslední řadu korálek zakončí velkým uzlem, jako na začátku provlékání. Nyní přijde na řadu nalepení připraveného ozdobeného obdélníku, který zakryje viditelné vpichy a uzly. Žáci potřou obdélník z neozdobené strany lepidlem na papír, s pečlivostí pomalu ze shora přiloží roličku a celou ji obalí. Pro úplné zaschnutí lepidla je vhodné nástroj ponechat několik minut na vzdušném místě nebo v blízkosti topení.

Alternativa: Obdobný hudební nástroj lze vyrobit částečně či zcela z přírodních materiálů. Je třeba nalézt klacek ve tvaru písmene Y, k jehož horním dvěma koncům se přiváže provázek s navlečenými korálky nebo nit s navlečenými usušenými jeřabinami, šípky a jinými vhodnými přírodninami, které vydávají chřestivý zvuk a je možné je bezpečně navléknout na jehlu s nití, bez nutnosti vyvinout velkou sílu.

Reflexe: Nejproblematictější momentem bylo prošívání roličky nití. Mnozí žáci si proděravěli roličku špičatými nůžkami a místo nitě použili rezný provázek. Žáci jsou ale zvyklí pracovat ve skupinách a vzájemně si pomáhat, zvládli všichni. Většina dětí si nejvíce užívala zdobení obdélníkového archu. Zentangles třída znala, nebylo tedy třeba vysvětlovat princip těchto kreseb.

Obrázek 43: Korálkové roličky

10.7 Klapačka

Materiál na výrobu 1 nástroje: 2 stejná víčka od přesnídávky, tavná pistole s náplněmi, středně (asi 1 mm) silný karton ve tvaru obdélníku, pravítko, tužka, nůžky, materiál na ozdobení

Doporučený ročník: 2. - 5.

Časová dotace: 1 – 2 vyučovací hodiny (dle ročníku a náročnosti zdobení)

Příprava učitele: Pokud chce učitel vyrábět nástroj s nejmladšími žáky, kteří ještě neumí měřit pravítkem a narýsovat obdélník, nechá je přinést víčka od přesnídávek s dostatečným předstihem. Víčka změří a připraví obdélníkové šablony takových rozměrů, aby je bylo možné na kartonové obdélníky nalepit.

Starší žáci si změří průměr jednoho víčka, ke které přičtou 2 cm a získají kratší stranu obdélníku. Delší stranu spočítají tak, že k součtu průměrů dvou víček přičtou 6 cm.

Doporučení pro učitele: Učitel by měl dbát na zvýšený dohled při práci žáků s tavnou pistolí.

Postup výroby: Po nachystání potřebného materiálu na lavici si mladší žáci obkreslí šablonu obdélníku na karton, starší žáci si potřebné rozměry obdélníku naměří a na karton narýsují. Následně obdélník vystříhnou, z vnější strany pokreslí, pomalují, popíší nebo ozdobí dle své fantazie a přehnou v půli delší strany. Z vnitřní strany obdélníku nalepí obě víčka těsně k jeho kratším stranám. Tavnou hmotu nanesou buď po celém obvodu víčka nebo jen na několik míst. Přilepení po celém obvodu je pevnější, ale musí žák pracovat rychle, aby tavná hmota nezaschla dříve, než stihne víčko přilepit. Po zaschnutí je nástroj plně funkční.

Alternativa: Pokud by chtěl učitel vyrábět klapačku s nejmladšími žáky bez nutnosti použít tavnou pistoli, místo víček od přesnídávek použijí víčka od plastových lahví. Do nich kápnou tekuté lepidlo, vlepí zmačkaný papír tak, aby bylo celé víčko papírem vyplněné. Po zaschnutí nanesou tekuté lepidlo na zmačkaný papír a touto stranou přilepí víčko ke kartonovému obdélníku.

Reflexe: Žáci slepili dva obdélníky z kartonu potištěnou stranou k sobě, na hodní stranu přilepili obdélník látky. Látka je hrubší než papír, proto je při hře na nástroj zajištěn lepší úchop. Část žáků využila víčka od přesnídávek, část žáků poloviny vlašských ořechů. Třída je zvyklá pracovat s tavnými pistolemi, stanoviště pro práci s nimi je v jednom rohu třídy, kde jsou čtyři pistole. Pokud někdo nemá patřičnou jistotu, běžně požádá spolužáka nebo učitele o pomoc.

Obrázek 44: Klapačka

10.8 Bubínky

Materiál na výrobu 1 nástroje: 2 tvrdé roličky od potravinové fólie nebo alobalu o délce 29 cm a průměru 3 cm (ne od kuchyňských utěrek, ty jsou měkké) + 1 roličku si rozdělí po 6 cm 4 spolužáci, 5 nafukovacích balónků (lépe menších, počet stejný jako počet bubínků), barevné papíry (lépe vyšší gramáž), tavná pistole nebo tekuté lepidlo Herkules, barevné čtvrtky, tuhé lepidlo na papír, pravítko, tužka, nůžky, materiál na případné ozdobení.

Doporučený ročník: 2. - 5.

Časová dotace: dle počtu bubínků (výroba jednoho zabere přibližně 30 minut, výroba pěti 2 – 3 hodiny)

Příprava učitele: Učitel se musí rozhodnout, výrobu jakého bubínku či soustavy bubínků zvolí. Žáci si mohou vyrobit jeden či dva samostatné bubínky, soustavu dvou, tří či více bubínků. Čím více, tím samozřejmě časově a materiálně náročnější výroba je. Všechny varianty ale mají své využití. Výroba soustavy 5 bubínků je atraktivní díky 5 odlišným tónům, které vydávají a lze tak zahrát jednoduchou písničku, například Ovčáci, čtveráci, Když jsem husy pásala, Běží liška k táboru nebo Skákal pes.

Učitel by měl dopředu vyzkoušet, jaké balónky půjdou, po odstřížení konce, navléknout na roličku tak, aby neklouzaly dolů a bylo možné na ně prstem bubnovat. Ty pro žáky raději v dostatečném množství obstarat, vyhne se obtížné práci s nevyhovujícím materiálem. V závěrečném kroku se bubínky k sobě navzájem v řadě slepují. Učitel musí rozhodnout, zda budou blány bubínků v jedné linii či v pozici schodů.

Doporučení pro učitele: Je vhodné přenechat rozříznutí roliček na starších žácích za odborného dozoru v prostoru dílen nebo požádat rodiče žáků, aby jim požadované délky roliček nachystali doma. V některých školách by bylo nepochybně možné požádat o pomoc i pana školníka, který by, dle rysek připravených žáky, roličky nařezal. Běžné nůžky na papír nejsou pro toto vyhovující a mohlo by dojít ke zranění.

Postup výroby: Pro začátek výroby bubínků žáci potřebují roličky rozdělit na kratší díly. S tímto pomohou starší spolužáci, rodiče nebo jiná dospělá osoba. Aby byl mezi těly jednotlivých bubínků rozdíl v délce 3 cm, rozdělí se roličky následovně.

1. rolička	15 cm	12 cm
2. rolička	18 cm	9 cm
3. rolička	6 cm	další 3 díly po 6 cm se rozdělí mezi spolužáky

V dalším kroku žáci ustříhnou balónekům uží část 3 až 4 cm dlouhou a tu zbývající opatrně navléknou na jeden konec roličky. Balónek musí být co nejvíce napnutý, aby se při úderu prstem rozezněl. Na roličky s navlečenými balónky nalepí obdélník barevného papíru v následujících rozměrech.

6 cm rolička	6 cm x 11 cm
9 cm rolička	9 cm x 11 cm
12 cm rolička	12 cm x 11 cm
15 cm rolička	15 cm x 11 cm
18 cm rolička	18 cm x 11 cm

Na lavici si položí barevný obdélník, potrou ho lepidlem, roličku uchopí z obou stran, pomalu ze shora položí na papír a rolují, dokud není rolička celá obalená. Jedním ze závěrečných kroků výroby je slepení bubínků boky k sobě. Žáci bubínky postaví vedle sebe do řady na stůl a postupně je slepují buď tavnou pistolí nebo tekutým lepidlem. Na úplný závěr si zvolí, zda chtějí soustavu bubínků dozdobit kresbou, stužkami a podobně.

Obrázek 45: Bubínky

10.9 Buben s paličkami

Materiál na výrobu 1 nástroje:

Buben: plechovka o průměru 15,5 cm a výšce 15 cm, čtvercový arch jelenice o straně 25 cm, klubko přírodního sisálového provázku, nůžky, tekuté lepidlo (Herkules), přístup k vodě pro namočení jelenice

Paličky: 2 silné čtverhranné špízové špejle se špičkou, 2 celé vlašské ořechy, 2 proužky jelenice nebo sisálový provázek na omotání rukojeti paliček, 2 kapky tekutého lepidla

Doporučený ročník: 5.

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny

Příprava učitele: Plechovku větších rozměrů většinou neseženou žáci doma, ale bývá jich dostatek ve školní kuchyni, například od velkého balení sterilovaného hrášku. U menších plechovek je na učiteli, zda zadá žákům jejich požadovanou velikost a nechá je plechovky si obstarat nebo je postupně nastrodá sám.

Doporučení pro učitele: Pro zajištění bezpečnosti by měl učitel plechovky od žáků ráno před vyučováním vybrat a rozdat jim je až na samotné vyrábění, jelikož vnitřní hrana bývá velmi ostrá a mohlo by dojít k pořezání. Obtížnější může pro žáky být svázat u dna plechovky provázky vedoucí od napínající se jelenice. Toto je dobré, aby si učitel vyzkoušel na vzorovém bubnu a mohl žákům doporučit nejefektivnější způsob. Buben je na výrobu poněkud náročnější. Žáci by měli zvládnout napnout jelenicovou kůži a vázat pevné uzly. Vhodnější je nástroj vyrábět ve dvojicích či trojicích.

Při samotné hře na buben je třeba žáky upozornit, že se nejedná o buben profesionální a prudkým silným úderem by ho mohli poškodit.

Postup výroby bubnu: Žáci namočí arch jelenice a vyždímají, aby z ní nekapala voda. Položí ji na otevřenou plechovku a 1 – 2 cm od okraje špičkou nůžek vytvoří v jelenici 6 otvorů, kterými budou provlékat provázek. Přibližně 50 cm provázku přehnou v půli a konce svážou. Tento dvojitý provázek protáhnou otvorem v kůži a pomocí Prusíkova uzlu k němu přiváží. Takto postupují u všech šesti otvorů, kdy před dalším krokem na zmíněných šesti místech z jelence visí dvojitě provázky zakončené uzly. Posledním

a nejdůležitějším krokem pro správné fungování bubnu je napnutí kůže postupným svazováním všech volných provázků k sobě. Nejprve sváže dva provázky protilehlé (nebo trojici provázků) následně k nim přivazují provázky další. Poté, co kůže vyschne, je buben připravený na své využití.

Postup výroby paliček: Omotáním tupých konců špejlí provázkem nebo tenkým proužkem jelenice žáci vytvoří rukojeť paliček. Při použití provázku jej nejprve na kraji špejle uváže na uzel, následně omotávají dokola a na závěr opět zakončí uzlem. Při použití jelenice ji namočí, vyždímají přebytečnou vodu a omotají okolo špejle. Namočená jelenice je dobře přilnavá, po uschnutí ještě žáci volné konce přichytí tekutým lepidlem.

Obrázek 46: Buben s paličkami

10.10 Pannova flétna

Materiál na výrobu 1 nástroje: 6 širších brček o průměru 8 mm a délce 20 cm + 1 brčko si půlí 2 žáci na 10 cm a 10 cm, 2 dřevěné lékařské špachtle, tekuté lepidlo (Herkules) nebo tavná pistole s náplněmi, nůžky, pravítko, tužka, textilní stužka a drobné zdobení.

Doporučený ročník: 3. - 5.

Časová dotace: 2 - 3 vyučovací hodiny

Příprava učitele: Učitel musí zvolit, z jakých brček budou žáci nástroj vyrábět, jaký počet jich bude třeba a výrobu vyzkoušet předem. Na trhu jsou brčka širší nebo užší s kloubem a jejich délka, respektive použitelná část, může být rozdílná. Pro dozdobení flétny lze použít ozdobná textilní stuha a zdobení, které je možné koupit nebo vlastnoručně vyrobit. Žáci rádi navrhnou vlastní design výrobků, proto někteří svůj nástroj ozdobí vystříhanými květinami, jiní ornamenty pomocí permanentního fixu, další jen plochu špachtle ozdobným podpisem.

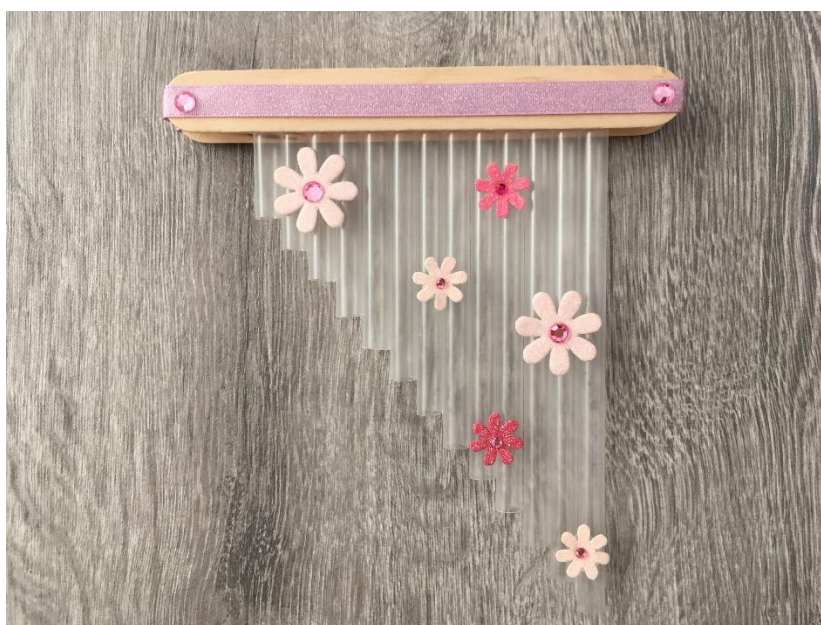
Doporučení pro učitele: Dle zručnosti a umu žáků je k úvaze, zda pro slepení brček s dřevěnými špachtlemi zvolit tekuté lepidlo nebo tavnou pistoli. Práce s tekutým lepidlem je bezpečnější, trvá však déle, než se materiály k sobě pevně přichytí. Je třeba, aby byli žáci trpěliví a udrželi po dobu zasychání lepené části ve správné poloze.

Postup výroby: Nejprve si žáci nachystají na lavici veškerý materiál. Ze sedmi brček naměří a nastříhají 13 dílů, každé brčko v jiném poměru.

1. brčko	16 cm	4 cm
2. brčko	15 cm	5 cm
3. brčko	14 cm	6 cm
4. brčko	13 cm	7 cm
5. brčko	12 cm	8 cm
6. brčko	11 cm	9 cm
7. brčko	10 cm	10 cm zbude spolužákovi

Před sebe si na horní polovinu lavice položí vodorovně první dřevěnou špachtli a pod ni svisle vyrovnají nastříhaná brčka zleva od nejkratšího po nejdelší. Na špachtli nanesou vrstvu lepidla nebo tavné hmoty a postupně horní část brček přilepí tak, aby nepřesahovala horní okraj špachtle. Když jsou brčka přilepena, nanesou lepidlo nebo tavnou hmotu na druhou špachtli a přilepí ji k brčkům proti špachtli první. Posledním krokem je jemné ozdobení nástroje pomocí různých drobných aplikací k nalepení, vystřižených tvarů z tvrdého barevného papíru, přírodnin.

Reflexe: Motivací k tomuto výrobku byla malba jarní víly ve výtvarné výchově, povídání o jarním větříku, rašení lístků, a tedy jemných zvucích jarní přírody. Oproti návodu k výrobě nedošlo při realizaci ke změnám.

Obrázek 47: Pannova flétna

10.11 Tamburína

Materiál na výrobu 1 nástroje: kulatá krabička od taveného sýru, 6 rolničků (nejméně však 3), bílý nebo barevný tvrdší papír na polepení krabičky, barevná stužka o šířce přibližně 1,5 cm a délce 38cm, tavná pistole s náplněmi, tužka, černý fix, nůžky, tekuté lepidlo (Herkules).

Doporučený ročník: 2. - 5.

Časová dotace: 1 - 2 vyučovací hodiny

Příprava učitele: Je vhodné, aby požadovaný počet rolničků obstaral žákům učitel, který je při často nabízené množstevní slevě dokáže sehnat za výhodnou cenu. Doporučuji je shánět v cenově dostupných obchodech s oblečením a bytovými doplňky, kde lze sehnat například 24 menších rolničků za 25 korun.

Doporučení pro učitele: Učitel řekne žákům s dostatečným předstihem, jaký materiál si mají na výrobu nástroje přinést. Pokud někteří nasbírají kulatých krabiček více, než jen pro sebe, můžou je poskytnout zapomnětlivým spolužákům nebo je uloží do skříně s výtvarnými potřebami na pozdější využití. Při obkreslování kulaté krabičky na barevný papír učitel upozorní na úsporu materiálu a nutnost obkreslit tvar co nejbližší okraji papíru. Je třeba vždy dobře zorganizovat práci s tavnou pistolí, při které hrozí drobné poranění.

Postup výroby: Žáci si na lavici připraví potřebný materiál. Na barevný papír si obkreslí víčko a dno kulaté krabičky a vystříhnou. Postupně na obě části krabičky nanasou menší množství tekutého lepidla, které rozetřou prstem a vystřižený kruh k nim pečlivě přilepí. Obě části krabičky je potřeba slepit, k čemuž stačí vyčnívající kruh spodní části potřít lepidlem a ze shora k němu přitisknout víčko. Zatímco lepidlo zasychá, žáci si naměří a ustříhnou stužku o délce 38 cm. Do středu obvodu krabičky nanasou prstem tenkou vrstvu tekutého lepidla v šířce stužky, kterou následně přilepí. Zbývá už jen vyznačit si na stužky černým fixem tečky, dle počtu rolničků, kam je žáci tavnou pistolí přilepí. Na tečku nanasou vyšší kapku tavné hmoty o velikosti hrášku, přiloží očko rolničky a na několik vteřin přitlačí.

Tamburína se jednou rukou uchopí a údery do dlaně ruky druhé se rozezní rolničky. Další možností je tamburínu jednou rukou uchopit a lehce s ní zatřást.

Alternativa: Místo kulaté krabičky od taveného sýru lze použít dva papírové talíře přitisknuté k sobě svými okraji tak, aby vypouklé strany směřovaly ven. Žáci je po obvodu sešijí pomocí velké jehly a vlny, v průběhu čehož na vlnu několikrát navléknou rolničku.

Možné je využití vlastně jakéhokoliv pevného kruhového předmětu. Při koupi většího množství jsou dostupné i polystyrenové kruhy, které se dají hustě omotat provázkem, vlnou či stužkou, na které se opět průběžně navlékají rolničky.

Reflexe: Žáci ve třetí třídě začínají pracovat s kružítkem, proto bylo možné propojit geometrii s pracovními činnostmi a z důvodu procvičení rýsování kružnic bylo využito vzoru soustředných kruhů na víku tamburíny. Někteří žáci použili k finálnímu dozdobení výseky z raznic. O práci s tavnou pistolí byla zmínka výše.

Obrázek 48: Tamburína

11. Využití netradičních hudebních nástrojů

U některých aktivit nejsou, zcela záměrně, uvedeny ročníky, pro které jsou vhodné. To by mohlo být pro učitele zbytečně zavádějící. Mnoho aktivit lze drobnou úpravou nebo změnou tématu použít napříč celým prvním stupněm a možná nejen tam. Množství a druhům nástrojů se meze nekladou, není nutné využívat jen ty vlastnoručně vyrobené. Důležitý je pozitivní přístup učitele. Pokud ten nechybí, i jednoduchá krátká aktivita žáky bude bavit a odnesou si z ní intenzivní prožitek.

11.1 V hudební výchově

11.1.1 Úvodní seznámení či zopakování pojmů zvuk, tón, hluk

Než učitel přistoupí k samotným aktivitám, při kterých si žáci v praxi vyzkouší a ověří vlastnosti tónu, je důležité jim názorně vysvětlit, co je to zvuk, tón a hluk.

Definice:

Zvuk

Zvuky slyšíme všude kolem sebe. Ať už se jedná o bouchnutí dveří, sypaní skla, hra na hudební nástroje nebo průvan vzduchu. Zvuky se dělí na tóny a hluky.¹⁰²

Tón

Tón, který hudebník zahraje na piano nebo flétnu, může zpěvák napodobit svým hlasem, tedy zpěvem. Tón tak bude mít stejnou výšku, ale jinou barvu díky odlišnosti hudebních nástrojů.¹⁰³

Hluk

Hlukem se označují zvuky, které nemají pevně danou výšku, nelze je napodobit zpěvem nebo hrou na hudební nástroj.¹⁰⁴

Nástroje, pomůcky: 3 karty s nápisy zvuk, tón, hluk, papíry, psací potřeby, igelitový sáček, flétna, zmačkaný papír, láhev s vodou, dva kamínky, piano či klávesy, xylofon, bublinková fólie, ukulele či kytara, miska s fazolemi a lžičkou, balónek (třeba nafouknout a nechat unikat vzduch), bubínek, rumbakoule, triangl a podobně

Popis aktivity: Učitel přichystá nástroje a pomůcky do kruhu, do kterého se s žáky posadí. Je vhodné, aby předmětů byl stejný počet, jako žáků, aby si každý mohl jeden vzít. Pokud nelze předmět, jako například piano, přesunout do kruhu, žák se k němu

---

¹⁰² ZENKL, L., 1988. *ABC hudební nauky*. 5. vyd. Praha: Supraphon.

¹⁰³ Také: ZENKL, L., 1988. *ABC hudební nauky*.

¹⁰⁴ Také: ZENKL, L., 1988. *ABC hudební nauky*.

přesune. Učitel se s žáky na úvod hodiny přivítá a vyzve prvního, aby si jeden předmět vybral. Ten pak vybírá spolužáka, který si vybere předmět po něm. Takto se postupně vystřídají všichni. Je vhodné na začátek vybrat žáka, který do kolektivu z nějakého důvodu úplně nezapadá, pravděpodobně by byl ostatními vybrán jako jeden z posledních. Pro takové žáky by měl být učitel připraven navozovat obdobné situace, ve kterých dostanou možnost být vidět, zažít úspěch, ocenění, chválu.

Nyní žáci jeden po druhém použijí předmět tak, aby bylo slyšet, jaký zvuk vyluzuje. Učitel položí do středu kruhu 3 karty s nápisy zvuk, tón, hluk. Zeptá se žáků, jestli je napadá, který z těchto pojmů se hodí k předmětu, který právě použili. Postupně přijdou na to, že všechny předměty vytváří zvuk. Ale lze je ještě rozdělit na ty, co tvoří tóny a na ty, co tvoří hluk. Následně se o rozdělení pokusí. Řešit oba úkoly mohou žáci v kruhu formou příspěvků do diskuze nebo ve skupinách. Pokud se učitel rozhodne pro řešení ve skupinách, musí dát žáci předměty zpět do kruhu, aby na ně všichni viděli a měli k nim přístup a mít papír s psacími potřebami na své poznámky.

Po opětovném shromáždění všech v kruhu společně vyhodnotí, do které skupiny, které předměty patří.

Řešení:

Tón: flétna, piano či klávesy, ukulele či kytara, xylofon

Hluk: igelitový sáček, zmačkaný papír, láhev s vodou, dva kamínky, bublinková fólie, miska s fazolemi a lžičkou, balónek, bubínek, rumbakoule, triangel

11.1.2 Vlastnosti tónu

Barva

Barva je vlastnost tónu, kterou určuje jeho původ. Housle zahrají jinou barvu tónu C, než flétna nebo klavír. I každý lidský hlas má svoji originální barvu. *Kromě toho mohou tóny znít jasně, temně, ostře, drsně, zastřené, dutě, plně, sametově apod.*¹⁰⁵

Nástroje, pomůcky: chřestidla, papíry, psací potřeby

---

¹⁰⁵ ZENKL, L., 1988. *ABC hudební nauky*. 5. vyd. Praha: Supraphon.

Popis aktivity: Učitel na úvod hodiny vyzve žáky, aby ve skupinách během pěti až sedmi minut zapřemýšleli o tom, kde se v životě setkáme s barvou. Pravděpodobně je bude napadat paleta barev, které znají z předmětů kolem sebe. O své poznatky se podělí s ostatními a naváží rozebráním chřestidel. Každý si vezme jedno a postupně, jeden po druhém, zachrastí. Učitel ještě může přidat hru například tónu C na dva odlišné hudební nástroje nebo tón C zahrát na klavír a poté zazpívat. Žáci by měli zaznamenat, že i přes to, že všichni mají chřestidla vizuálně stejná, jejich zvuk zní odlišně. Stejně jako při hře tónu C na klavír a flétnu, z každého nástroje zní tón jinak, i když v notovém zápisu vypadá stejně. Takto žáci s pomocí učitele vyvodí, že nejen květiny, oblečení nebo domy mají svou barvu, ale že barva je i vlastností tónů.

Síla

*Podle toho, jak silně tóny znějí, rozlišujeme jejich různou sílu a mluvíme o tónech slabých, silných, velmi silných, slabších apod. Tóny mohou též zesilovat nebo zeslabovat.*¹⁰⁶

Nástroje, pomůcky: rumbakoule, tamburína, chřestidla, klapačka, papíry, psací potřeby

Popis aktivity: Tato aktivita je vhodná do teplejšího počasí, protože prožitek z ní se pobytem venku stane intenzivnější.

Učitel započne hodinu hlasitým pozdravem žáků, naopak pokyn k posazení řekne velmi tiše. Zeptá se žáků, jestli poznali nějaký rozdíl v jeho uvedení hodiny, která část jim byla příjemná (nepříjemná) a proč. Dále se žáků zeptá, kdo má větší sílu, jestli dítě nebo dospělý muž, mravenec nebo slon a další. První z nich je slabý a druhý silný. Stejně i zvuk, tedy tóny a hluky, mohou být silné a slabé.

Žáci se s učitelem vydají na školní pozemek, nejlépe školní zahradu, mohou si s sebou vzít podsedáky nebo mikiny. Dostanou za úkol si v domluveném prostoru najít své místo, kde se posadí nebo položí, zavřou oči a během 10 minut sepíší silné a slabé zvuky, které kolem sebe slyší. Je vhodné je upozornit, aby se nezvedali k zapisování každého zvuku zvlášť, protože poslech si nejlépe vychutnají, když ho budou co nejméně přerušovat. Silným zvukem kolem nás může být siréna hasičského vozidla, úder dveří,

---

¹⁰⁶ ZENKL, L., 1988. *ABC hudební nauky*. 5. vyd. Praha: Supraphon.

zavření okna, zatroubení auta, štěkot psa. Slabým zvukem je poskakování veverky ve větvích, šustění trávy ve větru, samotný vítr, lidský dech, šumění korun stromů.

Poté se sejdou s učitelem v kruhu a podělí se navzájem o své postřehy, ale i pocity, které při poslechu měli. Každý jedinec je jiný, na to je třeba stále pamatovat. Jeden by vydržel relaxovat venku několik desítek minut, pro jiného je naopak obtížné uvolnit se i na několik málo minut. Proto velmi podstatnou roli hraje vzdálenost žáků mezi sebou, která by neměla být menší, než přibližně tři metry, aby se vzájemně nerušili.

Navazující aktivita může probíhat venku i ve třídě. Žáci se ujmou každý jednoho nástroje, je na volbě učitele, zda kromě dechových a drnkacích nástrojů jim nechá volnou ruku nebo pevně stanoví, na který nástroj budou hrát. Učitel zvolí jeden nástroj i pro sebe, na ten žákům nejprve slabě, potom silně, zahraje první část krátké rytmické skladby ve čtyř čtvrt'ovém taktu. Když si zapamatují první část, naučí je učitel i část druhou.

Příklad:

První část učitel zahraje silně, žáci po něm opakují.

I II I I

Druhou část učitel zahraje opět silně, žáci po něm opakují.

I I II I

Celou skladbu zopakuje s žáky nejprve slabě, poté silně.

I II I I I I II I

Další mohou zkusit zopakovat již bez učitele.

II II II I II II I I

Závěrečným úkolem pro skupiny bude vymyslet podobnou krátkou skladbu, kterou zahrají ostatním skupinám a ty ji po nich zopakují.

Délka

Podle toho, jak dlouho tóny znějí, rozlišujeme jejich různou délku. Tóny mohou být krátké, dlouhé, velmi krátké, stejně dlouhé, kratší nebo delší.¹⁰⁷

Nástroje, pomůcky: Pannova flétna, pro učitele flétna zobcová

Popis aktivity: Aktivitu se hodí zařadit v době, kdy se žáci učí o délce v matematice nebo ji procvičují. Dozví se, že pojem nepatří jen do světa matematiky a ne jen předměty a vzdálenosti mají svou délku.

V rámci seznámení žáků s vlastnostmi tónů se učitel ujme flétny zobcové, která je silnější a lépe slyšet pro celou třídu, než vlastnoručně vyrobená Pannova flétna. Zahraje na ni jeden zvolený tón, poprvé krátce a podruhé dlouze. Žáci mají poznat, že se tóny liší ve své délce.

Následuje hra „Na čápa a sýkorku“. Když žáci uslyší dlouhý tón, udělají dlouhý krok jako čáp. Pokud uslyší krátký tón, udělají krůček krátký jako sýkorka. Krokování je vhodné ve vyklizené třídě v kruhu nebo lépe v tělocvičně. Po vyzkoušení si všichni žáci vezmou své Pannovy flétny, zvolí společný tón (vysoký nebo hluboký), připraví se opět v kruhu, opakují délku tónu po učiteli a pochodují, dokud učitel nezahraje tón další.¹⁰⁸

Příklad: Učitel zahraje na zobcovou flétnu dlouhý tón, žáci se rozejdou dlouhými čapími kroky a při každém z nich tón zahrají na své nástroje.

Alternativa: Pokud chceme aktivitu upravit pro žáky o něco starší, můžeme hru humorně přejmenovat na „Hru na školní týden a víkend“. Školní týden bývá dlouhý, často se vleče, proto při dlouhém tónu dělají kroky dlouhé, pomalé. Víkend nám většinou rychle uteče, proto při krátkém tónu dělají krůčky krátké, rychlé.

---

¹⁰⁷ ZENKL, L., 1988. *ABC hudební nauky*. 5. vyd. Praha: Supraphon.

¹⁰⁸ REDAKCE, 2018. *Hry se zvukem* [online]. 25. 6. 2018 [vid. 14. 1. 2019]. Dostupné z: <https://www.detskestranky.cz/hry-se-zvukem/>

Výška a hloubka

Podle výšky rozlišujeme tóny na hluboké a vysoké (velmi vysoké, hlubší, vyšší a podobně). Tóny, jejichž výška se nachází ve střední poloze, například na klavíru ve střední části klaviatury, žádné zvláštní označení nemají.¹⁰⁹

Nástroje, pomůcky: Pannova flétna nebo chřestidla

Popis aktivity: Žáci si připomenou z předešlé aktivity, že stejně, jako délku, můžeme u tónů rozpoznat sluchem jejich výšku a hloubku. S učitelem se sejdou u piana, na které jim zahraje jednu či více oktáv. Pokud není k dispozici piano nebo elektrické klávesy, lze použít xylofon. Žáci mají určit, na které straně klaviatury učitel hrál tóny vysoké a na které tóny hluboké.

Poté se postaví do kruhu a zahrají si na měřicí přístroje. Učitel vždy zahraje tón výrazně vysoký nebo hluboký, načež třída se postaví nebo posadí. Pro zpestření mohou mít děti zavřené oči, aby je nelákalo se řídit spolužáky. Než se třída ujme svých fléten, mohou děti učitele vystřídat u piana.

Nyní si sednou opět do kruhu s flétnami a krátkou hrou na ně vyzkouší a určí, jak dlouhá brčka, respektive píšťaly, vytváří vysoké a hluboké tóny. Zjistí, že čím je brčko delší, tím jsou tóny hlubší. Kvalita tónu samozřejmě závisí na způsobu hry na nástroj, tedy na tvaru úst a foukání vzduchu. Třída se stane dechovou kapelou a zahraje vlastní, v tomto případě řetězovou, skladbu. Postupně se naučí její části, které posléze spojí v celek.

1. část

Žáci naleznou na svých flétnách co nejnižší tón a co nejrychleji po sobě ho v kruhu, od prvního k poslednímu, zahrají. Toto ještě zopakují, aby na sebe jednotlivé nízké tóny co nejlépe navazovaly.

2. část

Obdobně, jako v první části, žáci postupují s nejvyšším tónem.

---

¹⁰⁹ ZENKL, L., 1988. *ABC hudební nauky*. 5. vyd. Praha: Supraphon.

3. část

V této části se hra nízkého a vysokého tónu střídá. První žák zahraje tón nízký, druhý tón vysoký, třetí nízký a tak postupují až k poslednímu. Toto není jediná varianta, žáci mohou sami navrhnout, jak se budou tóny v této části skladby střídat.

4. celek

V závěru třída spojí všechny 3 části a zahraje tak kompletní skladbu. Finální skladba na Pannovu flétnu by měla vytvořit jakousi vlnu, ve které na sebe tóny bez přestání navazují jeden na druhý.

11.1.3 Hra na ozvěnu – hudební pojmy

Hra na ozvěnu bývá spolu s hrou na tělo zařazována jako jedna z úvodních aktivit v hudební výchově. Využívá kombinaci rytmu a koordinace končetin, rozvíjí hrubou i jemnou motoriku, prostorovou orientaci, propojuje mozkové hemisféry a pomáhá k rytmické orientaci. U žáků je velmi oblíbenou aktivitou, při které mají radost z pohybu a uvolní tělo i mysl. Před ní je vhodné krátké protažení a procvičení.

Hru na ozvěnu je možné zařadit i do ostatních předmětů, například před klidovou aktivitu, samostatnou práci nebo diktát. Efektivní je i v situaci, kdy se žáci zdají být málo aktivní, unavení a je na místě vhodná krátká pohybová činnost.

Nástroje, pomůcky: rolničkový náramek na zápěstí, případně kotník, papíry, psací potřeby

Popis aktivity: Žáci si připraví na lavice své rolničkové náramky a ve svých skupinách se posadí k učiteli do kruhu. Ten je vyzve, aby během pěti minut vymysleli a sepsali co nejvíce hudebních pojmů. Několik jich na ukázkou vymyslí a řeknou ještě v kruhu nahlas, aby se učitel ujistil, že rozumí zadání. Hudebními pojmy jsou názvy hudebních nástrojů, pojmy týkající se notové osnovy, názvy hudebníků, jako je houslista, bubeník, ale i ostatní osoby, například dirigent. Učitel s žáky může nejprve určit oblasti, ve kterých mají pojmy hledat.

Po uplynutí časového limitu se sejde třída opět v kruhu. Každý žák si zvolí svůj pojem, který postupně v kruhu jeden po druhém řekne. Ten se nesmí opakovat. Učitel

všechny napíše na tabuli, žáci si připevní na ruku rolničkový náramek a postaví se do kruhu. Učitel předvede, jak budou pomocí tleskání pojmy rytmizovat. Lze k tleskání přidat i pleskání o stehna nebo dupání o zem.

Hru započne učitel rytmizováním prvního pojmu, to po něm žáci zopakují. Učitel pokračuje rytmizováním dalších pojmů a žáci po něm dále opakují.

Pojem: NO-TO-VÁ OS-NO-VA
Značení rytmizace: Π I Π I tleskání

Příklad dalších pojmů: BU-BÍ-NEK
 Π I - - tleskání

SA-XO-FO-NIS-TA
 Π I I I tleskání

KLA-VÍR
 I I - - tleskání

Alternativa: Pokud učitel chce mít pojmy spolu s rytmizací připravené dopředu, může je zvolit sám, připravit si je na kartičky a nechat je žáky uhodnout formou hádanky nebo křížovky. Černě vyznačená písmena tvoří svisle tajenku.

Třída dostane do dvojic či skupin arch papíru s křížovkou, ve které je připravený sloupec pro písmena tajenky, v každém slově červeně vyznačená návodná písmena a sloupec s popisy slov.

Tajenka: HUDBA A POHYB LÉČÍ TĚLO I DUŠI

H OUSLE	malý smyčcový hudební nástroj.
S LUCH	Jeden ze smyslů, který používáme k poslechu hudby.
C D	Kulatý předmět, na kterém jsou nahrané písničky.
B UBEN	Hudební nástroj, ke kterému jsou potřeba paličky.
O PERA	divadelní představení se zpěvem často v italštině
S TREET D ANCE	tanec ulice

ZPĚVÁK	Člověk, který se živí zpěvem.
HOUSLOVÝ KLÍČ	znak na začátku notové osnovy
HYMNA	Národní píseň, která hraje při výhře například sportovního týmu.
KYTARA	drnkací strunný nástroj využívaný v country hudbě
KONTRABAS	největší smyčcový hudební nástroj
MUZIKÁL	hudebně-taneční představení (Drákula, Kleopatra)
REFRÉN	Část písně, která se po každé sloce opakuje.
SMYČEC	Nezbytná pomůcka pro hru na smyčcové nástroje.
KLAVÍR	velký strunný úderný nástroj nejčastěji černé barvy
DIRIGENT	Člověk, který vede orchestr a zpěváky.
PERNÍ PĚVEC	zpěvák v opeře
VIOLONCELLO	smyčcový nástroj, větší než housle a viola a menší než kontrabas
NOTOVÁ OSNOVA	Pět linek a čtyři mezery, na které se zaznamenávají noty.
TRIANGL	Ocelový bicí nástroj ve tvaru trojúhelníku, do kterého se ťuká ocelovou paličkou.
NALADIT	Co se musí udělat s nástrojem před hrou, aby hrál čisté tóny?
HUDEBNÍ VÝCHOVA	Předmět, ve kterém se často zpívá.
ŠUMĚNÍ	uklidňující zvuk moře
ROLNIČKA	Druh zvonku, který nosí na čepici kašpárek.

11.1.4 Sluchová diferenciacie

Nástroje, pomůcky: chřestidla

Popis aktivity: Tato aktivita se hodí nejen do hodin hudební výchovy, kde žáci více, než jindy, využívají svůj jemný sluch. Lze ji využít i v českém jazyce těsně před diktátem pro zklidnění a navození soustředěnosti na diktovaný text. Žáků je třeba sudý počet. Pokud tomu tak není, zapojí se i učitel.

Nejprve si každý z žáků vezme jedno chřestidlo, a to chřestící částí do dlaně, aby prozatím žádný zvuk nevydávalo. Posadí se nebo postaví do kruhu, postaví do řady vedle sebe nebo za sebe, uspořádání je na rozhodnutí učitele. Vybraný žák, který bude k sobě hledat dvojici, zachřestí svým chřestidlem tolikrát, aby si jeho zvuk co nejlépe zapamatoval. Postupně zachřestí jeden žák po druhém, při čemž zvolený žák má podle zvuku rozpoznat svoji dvojici. V průběhu hledání má, pro připomenutí, možnost jednou zachřestit svým chřestidlem.

11.2 V českém jazyce

11.2.1 Slabiky

Nástroje, pomůcky: tamburína, klapačka

Popis aktivit: Ve výuce dělení slov na slabiky se žáci nejprve seznamují s jeho využitím při potřebě rozdělit slovo na konci řádku. Nejčastějšími způsoby výuky je dělení za pomoci vytleskávání nebo pohybu brady. Učitel může zařadit i hudební nástroje, jako například vlastnoručně vyrobené tamburíny nebo klapačky.

Společné procvičování

Žáci mohou slabiky procvičovat všichni společně tak, že se posadí nebo postaví, vezmou si svoji klapačku a budou nejprve dělení na slabiky opakovat po učiteli. Ten má v jedné ruce klapačku a ve druhé velké karty s jednotlivými slovy, které ukazuje postupně žákům. Nejprve slovo s klapačkou rozdělí sám, poté po něm žáci opakují.

V aktivitě lze pokračovat tak, že učitel rozdává každému žákovi jednu kartu se slovem, v tichosti si připraví dělení na slabiky a následně se jeden po druhém vystřídají před tabulí, kde své slovo předvedou a ostatní po něm opakují.

Procvičování ve dvojicích či trojicích

Když je učitel přesvědčen, že žáci učivo ovládají, mohou procvičovat samostatně ve dvojicích nebo malých skupinách. Učitel jim připraví list papíru se slovy, které si rozstříhají, rozdají a za pomoci nástroje vytukávají slabiky. Spolužák může či nemusí dělení opakovat, funguje však v obou případech jako kontrola správnosti. Pokud si žáci nejsou jisti správností, dají kartičku s příslušným slovem na stranu a v závěru aktivity si pomohou všichni žáci dohromady v kruhu při reflexi.

11.2.2 Měkké a tvrdé slabiky

Nástroje, pomůcky: rolničkový náramek a rumbakoule, či jiné dva nástroje s odlišným zvukem, sada karet o velikosti 30 x 10 cm se slovy

Popis aktivity: Učitel si připraví sadu karet, na které silným fixem napíše slova, obsahující tvrdé a měkké slabiky. Místo pro y nebo i vyznačí pomlčkou. Žáci se v lavici postaví a připraví do jedné ruky rumbakouli a na ruku druhou připevní rolničkový náramek. Třída se domluví, který nástroj bude představovat které i/y. Učitel ukáže první kartu se slovem a na jeho pokyn žáci rozezvučí nástroj, symbolizující vhodné i/y. Následně je vyvolán jeden žák, který i/y pro kontrolu nahlas zdůvodní.

Alternativa: Obdobně lze aktivitu využít pro procvičení vyjmenovaných slov, párových souhlásek, mě/mně nebo velkých a malých písmen na začátku slov.

11.2.3 Hlásky

Nástroje, pomůcky: libovolné elementární hudební nástroje, piano (xylofon)

Popis aktivity: Aktivita je vhodná pro žáky 1. třídy, kteří si půjčí vyrobené hudební nástroje od starších spolužáků nebo použijí jejich jednodušší varianty. Například bubnovat mohou do dna kelímku od velkého jogurtu, zvonit mohou náramkem vyrobeným z gumičky na vlasy, ke které provázkem přiváží rolničku. Lze pracovat i s dostupnými Orffovými nástroji.

Žáci si připraví do ruky libovolný nástroj. Učitel vybere hlásku, kterou budou rozpoznávat v jednotlivých slovech. Pokud zvolí hlásku k, žáci rozezní své nástroje pokaždé, když ve slově tuto hlásku uslyší.

Příklad:

kolo	lokomotiva	housle	rak
<i>nástroj</i>	<i>nástroj</i>	<i>ticho</i>	<i>nástroj</i>

Alternativa: Učitel říká slova a žáci mají rozeznít nástroj ve chvíli, kdy uslyší slova začínající na určitou hlásku, například na p.

Příklad:

pata	lopata	počasí	loupák
<i>nástroj</i>	<i>ticho</i>	<i>nástroj</i>	<i>ticho</i>

11.2.4 Robotí řeč

Nástroje, pomůcky: libovolné dva elementární hudební nástroje

Popis aktivity: Žáci jsou rozděleni do dvou skupin, které stojí nebo sedí proti sobě a každý z nich má v ruce jeden libovolný hudební nástroj. Učitel ukáže obrázek a žák z první skupiny slovo hláskuje, čemuž se říká robotí řeč. Pokud slovo hláskuje správně, druhá skupina je potichu. Pokud slovo hláskuje špatně, druhá skupina musí reagovat rozeznáním svých hudebních nástrojů. Skupiny se takto střídají, až by se měli postupně vystřídat v hláskování všichni žáci.

11.3 V matematice

11.3.1 Násobky

Nástroje, pomůcky: rumbakoule nebo rolničkový náramek

Popis aktivity: Učitel vybere číslo, na jehož násobky se žáci zaměří. Pokračuje odřikáváním číselné řady od nuly a žáci zachřestí pokaždé, kdy uslyší násobek smluveného čísla. Dle úrovně žáků lze pokračovat i za hranici desetinásobku čísla.

Příklad: Učitel zvolí číslo 3. Začne odřikávat řadu čísel 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6 a dále. Žáci zachřestí na číslo 0, 3, 6 a další násobky tří.

Alternativa: Obdobně lze aktivitu využít pro procvičení sudých a lichých čísel, kdy žáci zachřestí při zaslechnutí buďto sudých nebo lichých čísel. Dále při matematické rozcevičce, kdy žáci v duchu počítají učitelem diktovaný matematický řetízek. Zachřestí, pokud je výsledek například větší než 50, na závěr ověří mezi sebou správnost výsledku.

11.3.2 Sčítání zvuků

Nástroje, pomůcky: 2 libovolné elementární hudební nástroje, mazací tabulky

Popis aktivity: Tato nenáročná aktivita je vhodná pro žáky 1. třídy, kteří se učí sčítat do dvaceti. Učitel má v rukou dva nástroje, kdy nejprve několikrát rozezní první a následně několikrát druhý. Žáci mají za úkol zapsat počet zvuků, které slyšeli, jako příklad na mazací tabulku a vypočítat výsledek. Při dalším takovém počítání již mohou žáci sčítat pamětně bez zapisování příkladu.

Příklad: Učitel pětkrát udeří do tamburíny a třikrát zachřestí chřestidlem. Žáci si na tabulku zapíší příklad $5 + 3$ a výsledek 8.

11.3.3 Procvičení násobilky

Nástroje, pomůcky: 2 libovolné elementární hudební nástroje

Popis aktivity: Aktivita je vhodná od 2. třídy, kdy se žáci začínají učit násobilku. Třída se rozdělí na poloviny, kdy členové každé z nich mají stejný nástroj. Člen první skupiny několikrát rozezní svůj nástroj, poté člen druhé skupiny učiní totéž, jen může zvolit jiný počet. Pokud se chce učitel držet malé násobilky, musí omezit počet zvuků na deset. Poté, co zazní zvuky z obou skupin, ostatní žáci obě čísla vynásobí a zvolají výsledek.

Příklad: Člen první skupiny šestkrát přejede tužkou po drhlu, člen druhé skupiny udeří čtyřikrát rukou s rolničkovým náramkem do svého stehna. Ostatní žáci počítají příklad 6krát 4 a zvolají výsledek 24.

11.3.4 Potvrzení či popření výroku

Nástroje, pomůcky: 1 libovolný elementární hudební nástroj

Popis aktivity: Učitel řekne výrok, jehož pravdivost žáci potvrdí tichem, naopak jeho nepravdivost označí rozezněním nástroje.

Příklad: Učitel řekne 200 m jsou 2 km. Toto je výrok nepravdivý, proto žáci nástroj rozezní. Učitel pokračuje 1 dm je 100 mm, což je výrok pravdivý. Ve třídě na souhlas zavládne ticho.

Alternativa: Obdobně lze aktivitu využít k procvičování nerovnosti, převodů ostatních jednotek, vzorců obsahů a obvodů a podobně.

11.4 V prvouce

11.4.1 Říkanka Vánoce

Nástroje, pomůcky: drhlo ve tvaru kapra, rozstříhaná říkanka pro každou skupinu

Popis aktivity: Nejprve se žáci shluknou do skupin, ve kterých se posadí s učitelem do kruhu. Začnou si vyprávět o tradičních pokrmech štedrovečerní večeře a o těch, které se servírují na Štědrý večer u nich doma. Když přijde řeč na polévku z kapra a kapří řízky, vzpomenou na svůj hudební nástroj, který bude možnost brzy využít. Učitel skupinám rozdá rozstříhanou básničku o Štědrém večeru, kterou mají za úkol sestavit a nalepit ve správném pořadí. Poté, co lepení žáci dokončí, se opět sejdou v kruhu se sestavenou básničkou i svými drhly. Pro kontrolu básničku přečtou společně nahlas a nachystají se na její hudební doprovod, kdy vytvoří zvuk na každou slabiku.

Příklad: JED NOU VRO CE NA VÁ NO CE
KA PŘÍK RY BA ČES KÁ

Jako pokračování se mohou žáci v hodině českého jazyka pokusit vymyslet pokračování říkanky, ve výtvarné výchově namalovat nebo nakreslit podle říkanky obrázek, zajímavý by mohl být kreslený komiks.

Říkanka

Jednou v roce na Vánoce

kapřík – ryba česká,

prská, prská na pánvičce

Táta, ten už mlaská.

Tajně, tiše uždibuje,

hlad má vskutku velký.

Stůl dnes s dětmi připravuje,

nevšímá si telky.

Prostřeny jsou talíře,

hluboké i mělké.

Na nich samé dobroty
a porce jsou velké.

Jen co jídlo dojíme,
čekáme na zvoneček.
Ježíšek snad přinese
dárečky pod stromeček!

11.4.2 Říkanka Večerní hygiena

Nástroje, pomůcky: jeden hudební nástroj – klapačka, tamburína nebo buben (bubínky)

Popis aktivity: Aktivitě předchází povídání v kruhu o hygieně, důležitých hygienických návycích a denním režimu, které je třeba dodržovat a proč. Žáci pokračují stejně, jako u předešlé říkanky, jen s jinými nástroji.

Říkanka

Svíí, svíí sluníčko,
teď už ale maličko.
Paprsky nám na tváři
jemný úsměv vytváří.

Za chvíli tu večer máme,
do peřin se zavrtáme.
Zuby, vlásy, umýt tělo,
ještě uši by to chtělo.

Než však oči zavřeme,
dobrou noc si řekneme.

V noci dobře sní se nám,
když v bříšku zdravé jídlo mám.

11.5 V tělesné výchově

11.5.1 Štafety

Nástroje, pomůcky: rumbakoule (počet stejný, jako počet skupin)

Popis aktivity: Žáci se rozdělí do stejně velkých skupin, ideálně po pěti až šesti. Skupiny se postaví do zástupů ke středové čáře tělocvičny. Jeden z žáků položí na stanovené vzdálené místo naproti zástupům rumbakoule. Úkolem skupin je co nejrychleji po jednom doběhnout k nástroji, zdvihnout ho nad hlavu, zachrastit s ním, zpět položit a zařadit se na konec zástupu. Jsou totiž domorodci, kterým hrozí nebezpečí a potřebují o něm co nejrychleji informovat zbytek kmene. Signálem pro blížící se nebezpečí je v kmeni právě chrastění. Cílem je, aby se všichni členové zástupu co nejrychleji vystřídali a ochránili tak svůj kmen.

11.6 V třídnických hodinách

11.6.1 Kdyby rybka plnila přání ...

Nástroje, pomůcky: drhlo ve tvaru rybky

Popis aktivity: Každý z nás má přání. Některá jsou tajná a nechceme je nikomu říci, jiná říkáme svým přátelům, rodičům, prarodičům. Některá jsou nesplnitelná a i přes to nás provázejí celé dětství, do dospělosti, někdy až do stáří. Některá se ani přes velké úsilí nikdy nesplní. Ale právě taková přání, je důležité mít. O čem bychom snili, co bychom si přáli, kdybychom měli vše, na co si pomyslíme?

Učitel vyzve žáky, aby si vzali svoji rybičku, našli si ve třídě jakékoliv místo, kde jim bude příjemně a tam se posadili. V následujících pěti minutách si zkusí každý vybavit své největší přání a v duchu ho pošeptat své rybce. K tomu ale i uvědomit, proč je právě toto přání to největší, jaký by jeho splnění mělo pro dotyčného význam. Těm nejmenším žákům je vhodné umožnit svá přání nakreslit nebo napsat. Upozornit je také, že kresba či psané poznámky slouží pouze jim samotným, jako pomoc při následném sdělování ostatním.

Po uplynutí stanoveného času se všichni sejdou v kruhu se svými rybkami. Učitel začne jako první sdělovat ostatním své přání, svůj sen a odůvodňovat, proč vybral za nejdůležitější právě to. Žáci buď pokračují se svými přáními nebo mohou mít otázky. Těch je vhodné určit omezený počet, aby se dostalo na všechny. Vhodné je žákům omezit jejich sdělení na pevný počet vět.

Tento postup je na 1. stupni doporučen žákům raději starším vzhledem k tomu, že je třeba umět klidně naslouchat po delší dobu. Aktivita podporuje vzájemné naslouchání žáků. Ti se dozvídají informace, které o svých spolužácích často nevědí, což upevňuje vztahy mezi nimi. Mohou si k sobě díky společnému snu najít cestu i žáci, kteří se ve třídě jen míjí.

11.7 Jiné využití

11.7.1 Signál

Nástroje, pomůcky: chřestící nástroje – rumbakoule, korálkové roličky, chřestidla

Aktivita: Chřestící nástroje může učitel využít pro upoutání pozornosti žáků v situaci, kdy jsou zaměstnáni samostatnou či skupinovou prací a je třeba jim přidat instrukce nebo jako signál pro výměnu skupin na pracovních stanovištích. Dále pro upozornění na začátek vyučování ve školách, ve kterých nezvoní.

Například rumbakoule vydává silný, i přes to příjemný zvuk, na který si žáci přivyknou reagovat, ale nekazí poklidnou pracovní atmosféru, jak tomu může být při hlasitém zvolání učitele, tleskání nebo v krajním případě bouchání do tabule.

11.7.2 Rozřazování žáků do dvojic / skupin

Nástroj: chřestidla

Aktivita: Pro rozřazení žáků do skupin existuje mnoho možností, jednou z nich je netradiční rozřazení pomocí chřestidel. Žáci si vezmou po jednom chřestidle a až se dostane na všechny, začnou po signálu učitele chodit po třídě a pomocí zvuku, který nástroj vydává, hledat svého partnera s nástrojem stejně znějícím.

Pokud má učitel k dispozici chřestidla ne jen po dvou kusech, ale například po čtyřech, může je využít i pro rozřazování do skupin. Žáci tímto trénují sluchovou diferenciaci.

11.7.3 Jemná motorika, poslech příběhu s prožitkem

Nástroje, pomůcky: drhlo (ve tvaru rybky), nahrávka šumění moře

Popis aktivity: Na úvod je třeba uvést, že aktivita je vhodná pro nejmladší žáky, kteří se učí psát a potřebují co nevíce rozvíjet jemnou motoriku a procvičovat prsty.

Žáci se postaví u své lavice místo židle, své drhlo položí před sebe na lavici. Rukou, kterou nepíší, ho lehce přidrží, aby se nesunulo. Ukazováček druhé ruky připraví na první brčko a vyčkají na pokyny učitele. Ten začne žákům vyprávět, co si mají v duchu

představovat a při tom ukazováčkem pomalu přejíždět jednotlivá brčka jako kopečky. Brčka mohou představovat klády, trubky, vlny na moři a podobně.

Vysvětlí jim, že nejprve se podle vyprávění protáhnou, pak budou podle příběhu o rybičce, lístečku a vlnkách přejíždět prstem po brčkách buď pomalu nebo rychleji. Hlazení sluníčka předvedou hlazením drhla z jedné strany na druhou.

Učitel vyzve žáky, aby si zavřeli na chvíli oči a zapne nahrávku šumění moře. Řekne jim, aby si představili, že jsou malou rybičkou v moři. Příběh bude vyprávět pomalu a klidným hlasem.

Příklad příběhu: Je slunečné letní ráno a malá rybička se právě probudila ve své sasance. Protáhne si levou ploutvičku (natahování levé paže vzhůru k nebi), protáhne si pravou ploutvičku (natahování pravé paže vzhůru k nebi), ukloní hlavu lehce vlevo, potom lehce vpravo, jednou se otočí kolem dokola vlevo, pak vpravo. Podívá se vzhůru k hladině a uvidí na ní pohupující se vlnky. Hlavu vrátí zpět dolů, zavře pomalu oči a začne si představovat, jaké by to bylo, kdyby byla lístkem pohupujícím se na vlnkách. Jako lístek by se pomalu, pomaloučku převalovala přes vlnky tam, zpět a u toho poslouchala jemné šumění moře (žáci ukazováčkem přejíždějí pomalu přes brčka tam a zpět). Najednou se zvedá vítr a lístek se začne na vlnkách pohupovat rychleji a rychleji (učitel zesílí hudební nahrávku, žáci ukazováčkem přejíždějí přes brčka tam a zpět rychleji). Za nějakou chvíli se ale vítr zklidní (učitel ztiší hudební nahrávku), lístek se opět začne pohupovat pomalu (žáci ukazováčkem přejíždějí přes brčka pomalu), až ho vlnka vyplaví na písčité břeh, kde ho bude hladit svými hřejivými paprsky sluníčko (žáci celou dlaní hladí drhlo).

Po skončení příběhu žáci oči otevřou a i se svojí rybičkou se posadí společně do kruhu. Aktivitu zakončí povídáním o svých zážitcích a pocitech.

Návodné otázky:

- Rozmyslete si, jak vám bylo příjemné poslouchat příběh se zavřenýma očima. Komu to bylo nepříjemné? Komu příjemné? Proč?
- Co se vám na příběhu nelíbilo? Co se vám na příběhu líbilo? Proč?
- Chtěli byste být v příběhu raději rybička nebo lístek? Proč?
- Už jste někdy slyšeli šumění moře? Kdy? Kde?
- Rádi byste ještě někdy poslouchali šumění moře? Kdy například?

- Když přejedete prstem přes brčka drhla s otevřenýma očima, přijde vám to stejné, jako když přes ně prstem přejedete s očima zavřenýma?
- Zopakovali byste příště podobnou poslechovou aktivitu?

11.7.4 Hra na schovávanou

Nástroje, pomůcky: chřestidla, rumbakoule, tamburína, buben (nástroje s výraznějším zvukem)

Popis aktivity: Tato aktivita je vhodná na odreagování, například na závěr výuky na školním pozemku. Ta je u žáků velmi oblíbená, protože hodina čtení nebo matematiky má ve venkovním prostředí úplně jinou atmosféru a běžnou výuku ve třídě dokáže oživit.

Ve třídě je zvolen jeden či více žáků, kteří budou hledat na vymezeném území ostatní. Ti se za nepřítomnosti hledajících schovají a při samotném hledání jim mohou napovídat rozeznáním svého nástroje.

12. Výzkum

Tento výzkum se zaměřuje na učitele hudební výchovy z 1. stupně. Hlavními cíli této diplomové práce je dodat učitelům odvalu a chuť začleňovat netradiční hudební nástroje do výuky a inspirovat se podrobnými návody na výrobu spolu s nápady na využití. Praktická část práce vychází z teoretických poznatků, které ji předcházejí.

Autorka si dává za cíl pomocí výzkumu potvrdit či vyvrátit své hypotézy, ale také od zúčastněných respondentů zjistit jejich i žáků subjektivní vztah k hudební výchově. Především pak, zda by učitelé využili metodickou příručku zabývající se výrobou a využitím netradičních hudebních nástrojů.

Výzkumnou metodou je dotazník rozesílaný v elektronické formě. Ten obsahuje 12 výběrových otázek, kdy u některých je možnost zvolit více odpovědí nebo doplnit svoji vlastní, pokud není mezi danými odpověďmi uvedena. Nabídnut byl 124 učitelům bez ohledu na jejich pohlaví, věk a délku praxe, což autorka nepovažuje za podstatné vzhledem k požadavkům výzkumu a přímo související s daným tématem práce.

12.1 Hypotézy

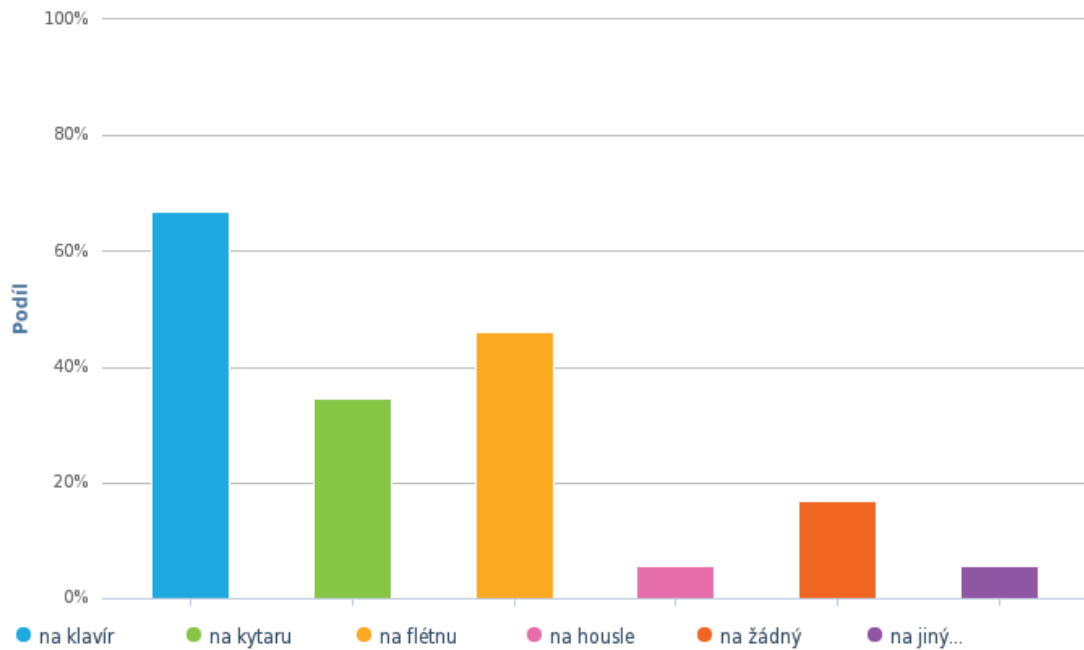
V rámci přípravné fáze tvorby dotazníku si autorka na základě vlastních zkušeností a informací ze svého okolí stanovila několik hypotéz.

1. Učitelé nejčastěji hrají na klavír a kytaru.
2. Nástroje využívají především v hudební výchově a českém jazyce.
3. Netradiční hudební nástroje využívají učitelé jen zřídka, stejně tomu je i s jejich výrobou.
4. Jako zdrojový materiál učitelé používají nejčastěji internet.
5. Učitelé mají velký nedostatek inspirativních materiálů pro práci s netradičními hudebními nástroji a uvítali by metodickou příručku.

12.2 Výsledky výzkumu

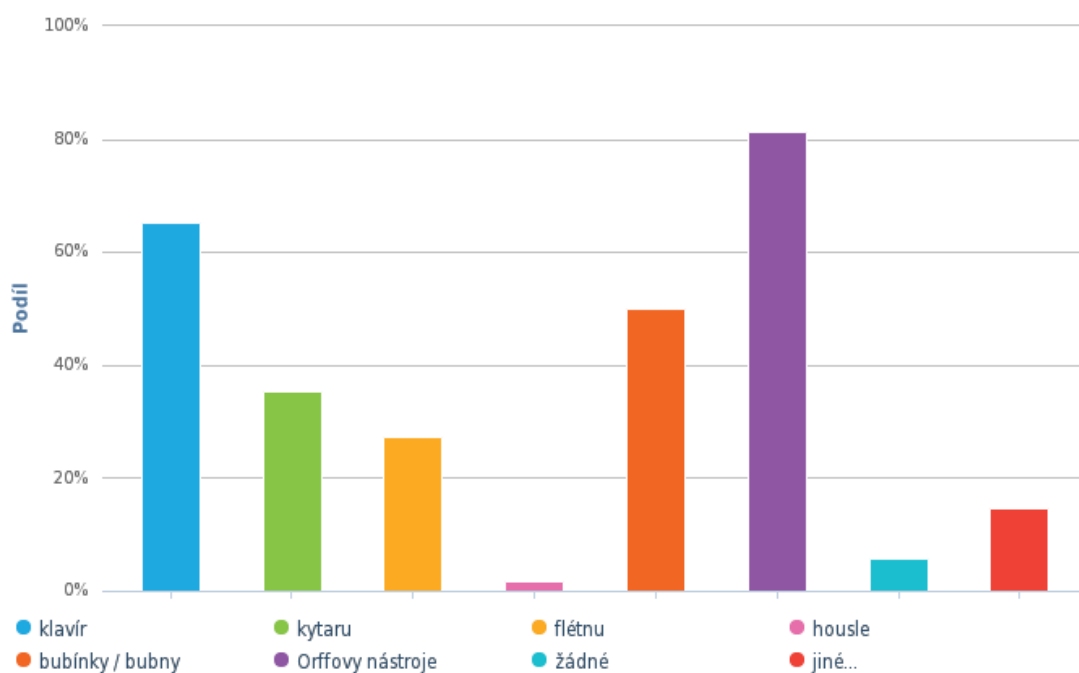
1. Hru na jaký hudební nástroj ovládáte?

Graf 1: Učitel - hra na nástroj

V této otázce měli respondenti možnost odpovědět jednou, vícekrát i doplnit k poslednímu bodu „na jiný“ odpověď svoji vlastní. Dva učitelé zde navíc uvedli hru na ukulele, po jednom pak na kontrabas, baskytaru, akordeon a buben.

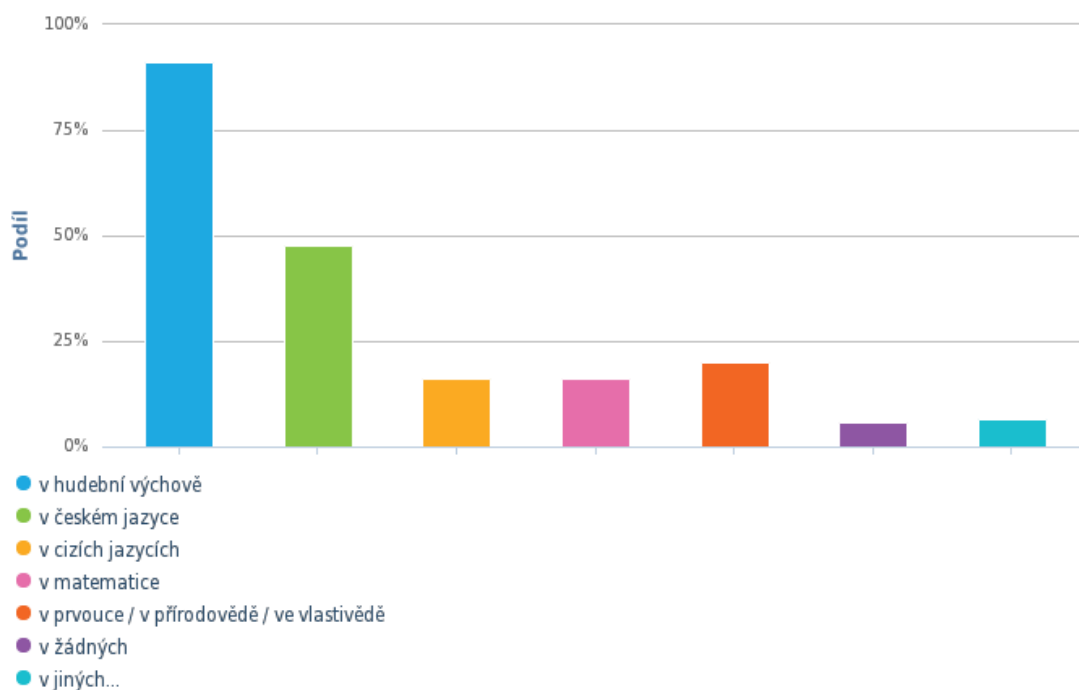
2. Jaké hudební nástroje při výuce využíváte?

Graf 2: Nástroj ve výuce

I ve druhé otázce měli respondenti možnost odpovědět vícekrát nebo svojí vlastní odpovědí. Pestrý výčet nástrojů, které učitelé ve výuce využívají a nejsou součástí nabídky, obsahuje boomwhackers, bobotubes, drumbeny, cajon, basové xylofony, fanfrnoch, bubny z válců, hrkátka, rytmické nástroje vyrobené jimi samotnými nebo dětmi. Dále pak jeden dotazovaný uvádí trumpetu, flétnu a kytaru, na které hrají jeho žáci a doprovází třídu při zpěvu a dalších hudebně zaměřených aktivitách.

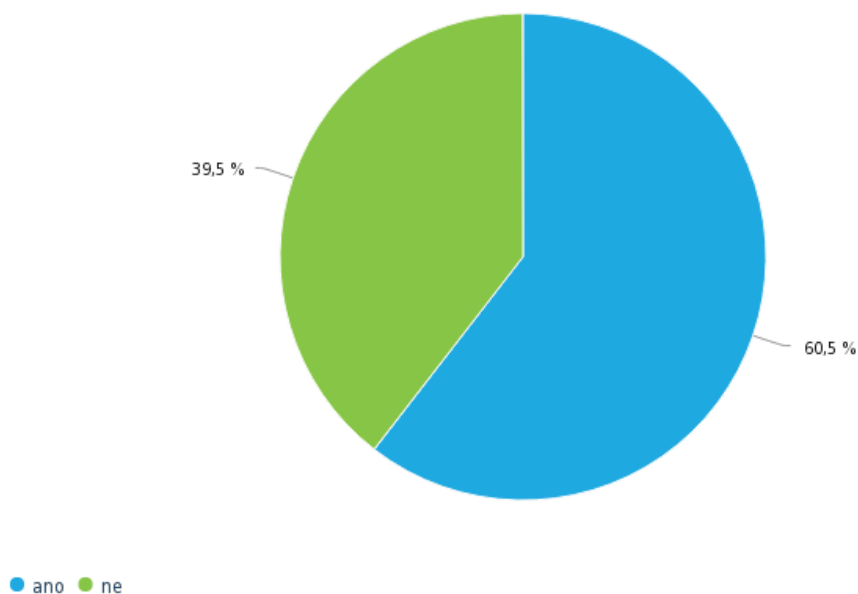
3. V jakých předmětech hudební nástroje využíváte?

Graf 3: Využití napříč školním rozvrhem

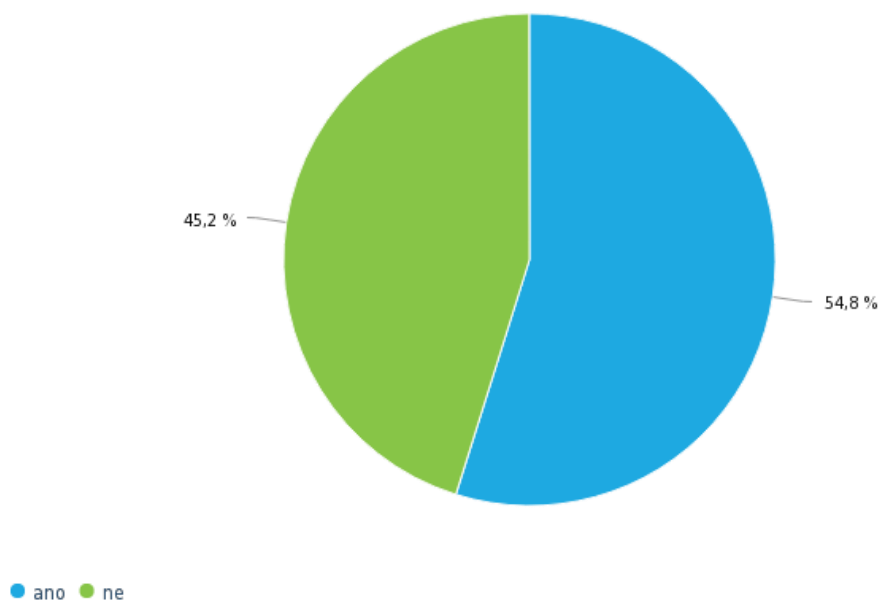
Taktéž s možností více odpovědí či té vlastní reagovali respondenti na třetí otázku. Pět učitelů uvedlo navíc, že hudební nástroje využívají v tělesné výchově, jeden za účelem signalizace začátku vyučování. Dva dotazovaní zmínili využití mimo vyučování ve školní družině.

4. Využíváte při výuce netradiční hudební nástroje (vlastnoručně vyrobené drobné nástroje, boomwhackers, drumbeny, aj.)?

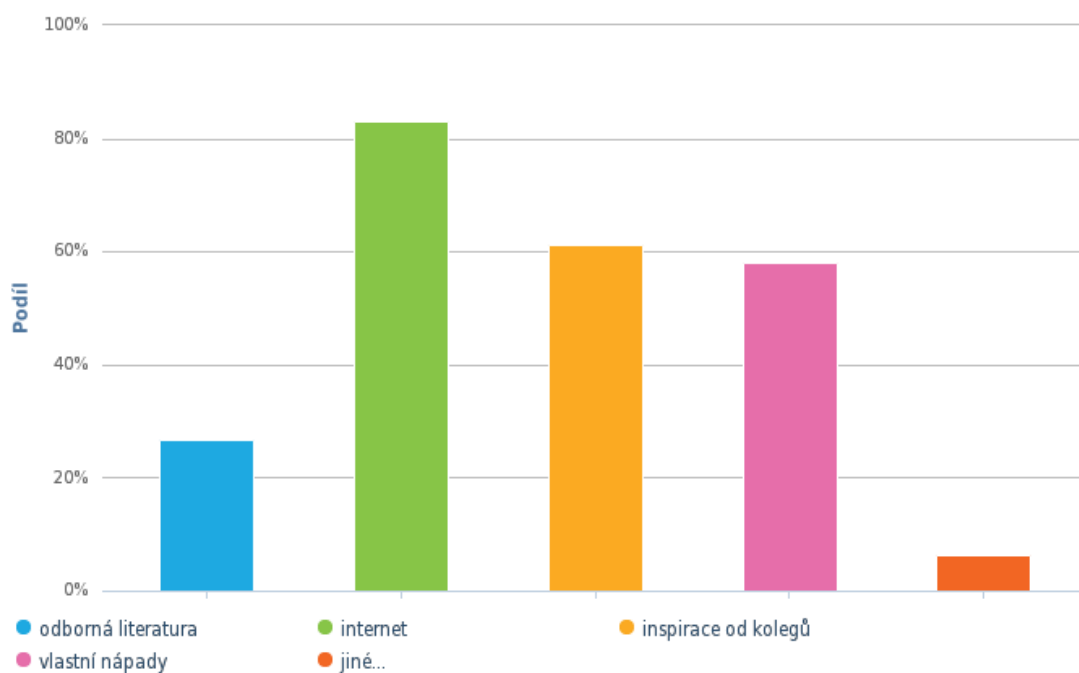
Graf 4: Využívání netradičních nástrojů

5. Vyrábíte se svými žáky jednoduché hudební nástroje?

Graf 5: Výroba nástrojů

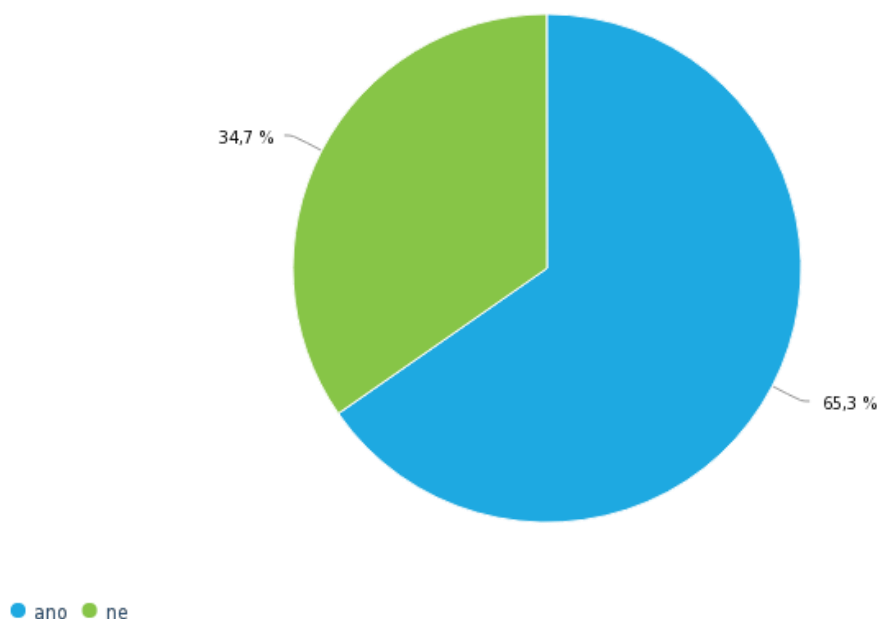
6. Jaké zdroje Vám slouží jako inspirace pro výuku hudební výchovy?

Graf 6: Zdroje pro hudební výchovu

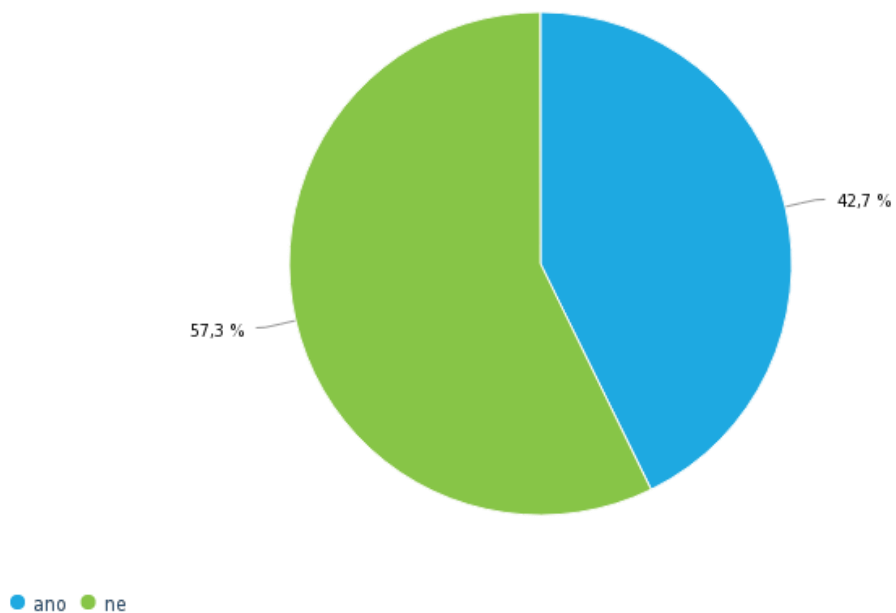
Kromě nabízených odpovědí respondenti uvedli jako zdroje inspirace semináře a školení, své žáky, informace získané na vysoké škole, materiály Prof. PhDr. Evy Jenčkové, CSc. nebo veřejnou internetovou databázi multimediálních souborů dostupnou přes webový odkaz www.youtube.com.

7. Máte k dispozici dostatečné množství zdrojů, ze kterých můžete čerpat?

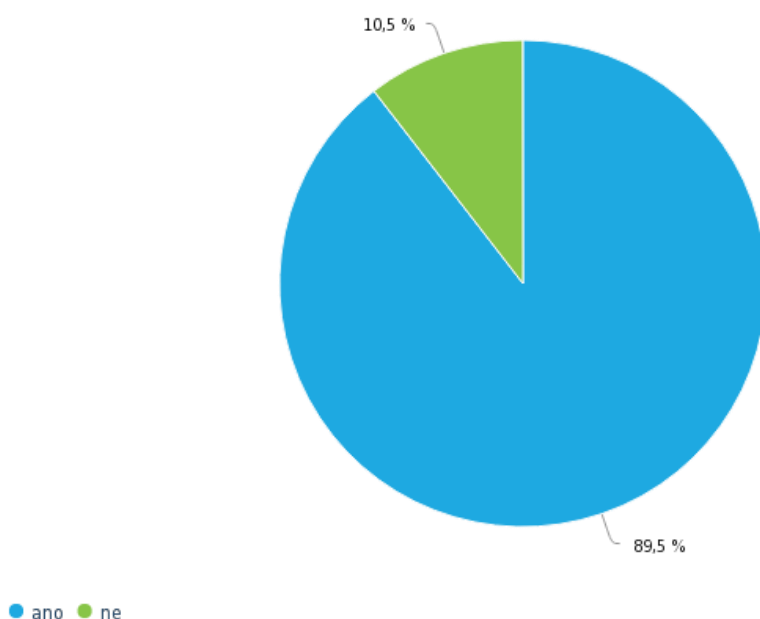
Graf 7: Dostatečnost zdrojů

8. Máte k dispozici dostatečné množství zdrojů, ze kterých můžete čerpat inspiraci pro výrobu a využití netradičních hudebních nástrojů?

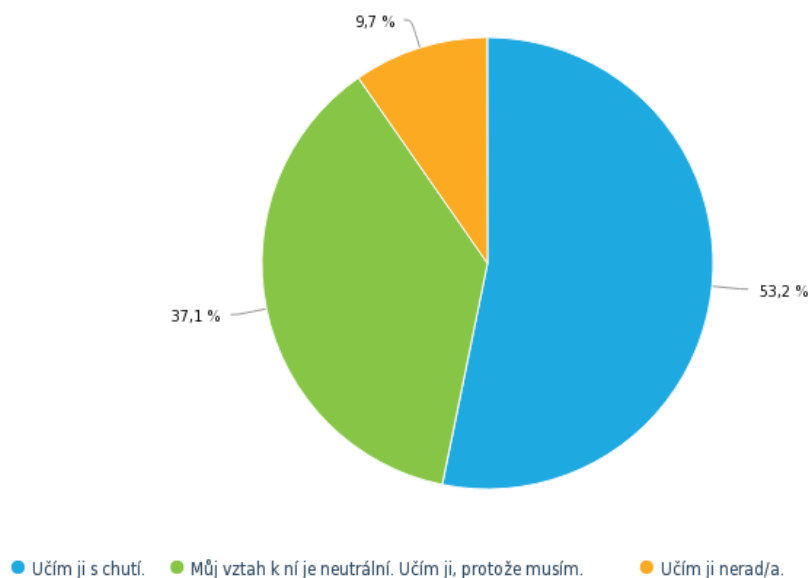
Graf 8: Dostatečnost zdrojů k netradičním nástrojům

9. Využil/a byste příručku s metodickými listy, které inspirují k výrobě a využití netradičních hudebních nástrojů?

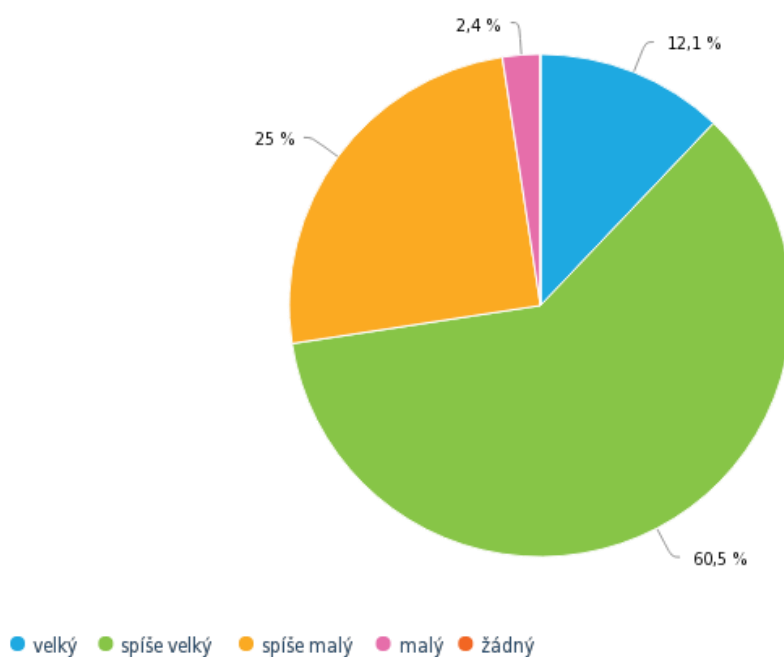
Graf 9: Využitelnost metodické příručky

10. Jaký je Váš vztah k výuce hudební výchovy?

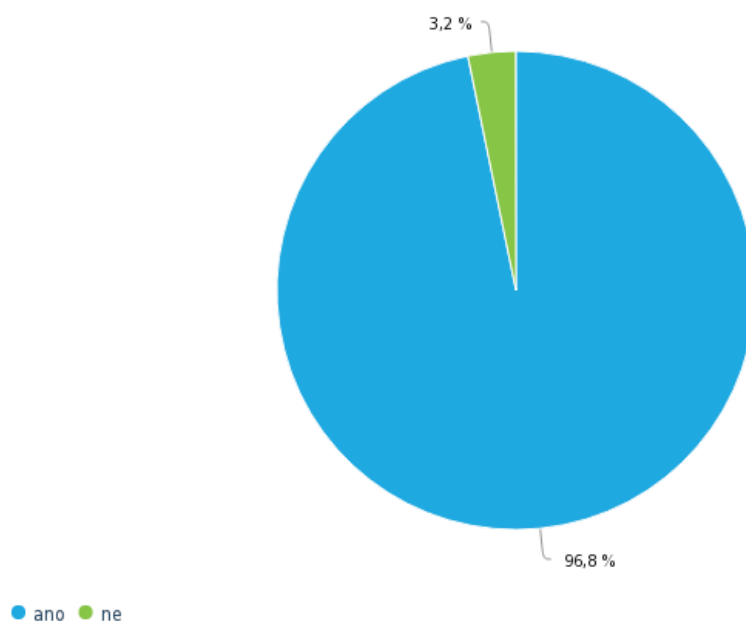
Graf 10: Vztah učitele k hudební výchově

11. Jaký je zájem většiny Vašich žáků o hudební výchovu?

Graf 11: Zájem žáků o hudební výchovu

12. Využívají Vaši žáci rádi při výuce hudební nástroje?

Graf 12: Obliba nástrojů u žáků

12.3 Vyhodnocení hypotéz

1. Učitelé nejčastěji hrají na klavír a kytaru.

První hypotéza se **potvrdila jen z poloviny**. Učitelé skutečně nejčastěji ovládají hru na klavír, druhým nejčastějším nástrojem je však flétna. Překvapivou odpovědí je kontrabas, akordeon, baskytara a ukulele.

2. Nástroje využívají především v hudební výchově a českém jazyce.

Druhá hypotéza se **potvrdila** v plném rozsahu, u dalších předmětů procentuální podíl již výrazně klesá. 5 respondentů uvedlo navíc, že využívají hudební nástroje v tělesné výchově, což autorka považuje za velmi pozitivní.

3. Netradiční hudební nástroje využívají učitelé jen zřídka, stejně tomu je i s jejich výrobou.

Tato hypotéza se k radosti autorky **nepotvrdila**. Přibližně 60 % učitelů využívá při výuce netradiční hudební nástroje a přibližně 55 % jich jednoduché hudební nástroje vyrábí se svými žáky.

4. Jako zdrojový materiál učitelé používají nejčastěji internet.

Čtvrtá hypotéza se **potvrdila**, nejčastějším zdrojem inspirace je pro učitele internet, který v dnešní době skýtá opravdu velké množství materiálu od odborníků i řadových učitelů. Překvapivě druhým nejvyužívanějším zdrojem není odborná literatura, radící se až na čtvrté místo, ale inspirace od kolegů a vlastní nápady.

5. Učitelé mají nedostatek inspirativních materiálů pro práci s netradičními hudebními nástroji a uvítali by metodickou příručku.

Tato hypotéza se opět **potvrdila**. Co se týče dostupnosti inspirativních materiálů pro práci s netradičními hudebními nástroji, negativních odpovědí respondenti uvedli 71, jen o 18 více než pozitivních, což není zcela jednoznačný výsledek. Oproti tomu drtivá většina, tedy 111 učitelů z celkových 124, uvedla, že by do praxe uvítali příručku zaměřenou na výrobu a využití netradičních hudebních nástrojů.

12.4 Vyhodnocení výzkumu

Výsledky výzkumu jsou přehledně zpracovány do podoby sloupcových a kruhových grafů. Autorka je hodnotí pozitivně, přičemž si je vědoma skutečnosti, že čím méně respondentů se výzkumu účastní, tím se reliabilita snižuje. Je velmi pravděpodobné, že výsledky některých grafů by byly při větším počtu dotazovaných odlišné. Například první otázka, týkající se hry učitele na hudební nástroj, by při opakovaném dotazování měla s největší pravděpodobností stále na prvním místě klavír. Je totiž obecně známo, že právě klavír je nejčastěji voleným hudebním nástrojem studentů i učitelů.

V souvislosti s tématem a cíli této práce je více než potěšujícím výsledkem, že 89,5 % dotazovaných by využilo metodickou příručku zabývající se výrobou a využitím netradičních hudebních nástrojů. Spolu s vysokou oblíbeností využívání hudebních nástrojů u žáků je potvrzena smysluplnost této diplomové práce.

Závěr

Autorka diplomové práce na téma Výroba a využití netradičních hudebních nástrojů na 1. stupni ZŠ dostala svých cílů, kdy nejdříve shrnula historický vývoj hudebních nástrojů a jejich spojitost s výukou, pokračovala rozdělením nástrojů a stručnou definicí zástupců jednotlivých skupin. V páté kapitole čtenáře seznamuje s pěti netradičními hudebními nástroji, se kterými se mohou děti setkat při hudebních vystoupeních a workshopech. Jedním z nich jsou drumbeny, které lze školám jen doporučit k pořízení a pravidelnému používání. Jejich multifunkčnost z nich dělá skutečně nepostradatelný nástroj pro žáky všech věkových kategorií. Následující kapitoly teoretické části práce se zaměřují na vliv hudby na lidský organismus, jehož pozitiv využívá obor zvaný muzikoterapie. Nepostradatelnou součástí teoretických znalostí každého učitele je znalost RVP Z, na který autorka odkazuje v osmé a deváté kapitole. Pro aplikaci návodů na výrobu nástrojů a jejich využití v praxi je důležité se zde seznámit s bližšími informacemi o hudební výchově a pracovních činnostech. S rukodělnými činnostmi úzce souvisí žákovy možnosti v oblasti jemné motoriky, na které je třeba brát zřetel. Ještě, než autorka přistoupila k praktické části práce, stručně charakterizovala školu a třídu, kde žáci netradiční hudební nástroje vyráběli.

Jedenáctá a zároveň úvodní kapitola praktické části je zaměřena na doporučení pro učitele, která mají upozornit na úskalí, jenž mohou při vyrábění nastat a lze jim předejít. Návodů, jak hudební nástroje s žáky vyrobit, nabízejí učitelé jednotlivé kroky pracovního postupu, kterým předchází seznam potřebného materiálu i konkrétní doporučení.

Autorka věří, že práce bude v blízké budoucnosti ve svém plném rozsahu pro kolegy přínosem a obdrží od nich pozitivní reflexe. Co ale již získala, je zpětná vazba od žáků, kteří s netradičními hudebními nástroji pracovali. Ti, bez rozdílu pohlaví nebo zájmů, přistupovali k činnostem s radostí. Několikrát při práci překvapili svou kreativitou a fantazií. Opravdu obdivuhodný je v jejich věku přístup k sobě navzájem, empatie a chuť pomáhat k lepším výsledkům potřebným.

Důležité není, jestli děti umí hrát na hudební nástroj nebo čistě zpívat, jestli odříkají z paměti stupnice a vyjmenují díla světoznámých hudebních skladatelů. Důležité je, jestli to dělají s chutí a nasazením, což platí nejen o hudbě. Vždyť to, co by se mělo linout ze

školních tříd, je radostný smích. Toto ostatně potvrzuje i jeden z nesmrtelných výroků divadelního velikána.

„Nejkrásnější hudba je lidský smích.“

(Jan Werich)

Seznam příloh

Příloha 1: Korálkové roličky (detail)	125
Příloha 2: Korálkové roličky.....	125
Příloha 3: Výroba klapačky	126
Příloha 4: Klapačky	126
Příloha 5: Rumbakoule (zdobení)	127
Příloha 6: Rumbakoule (schnutí)	127
Příloha 7: Výroba tamburíny (kruhy)	128
Příloha 8: Výroba tamburíny (plnění víček)	128
Příloha 9: Drhlo (ryba).....	129
Příloha 10: Drhlo (srdce)	129
Příloha 11: Drhlo (lepení)	130
Příloha 12: Pannova flétna.....	130
Příloha 13: Pannova flétna (měření)	131
Příloha 14: Pannova flétna (motivace).....	131
Příloha 15: Velký buben s paličkami	132

Přílohy

Příloha 1: Korálové roličky (detail)

Příloha 2: Korálové roličky

Příloha 3: Výroba klapáčky

Příloha 4: Klapáčky

Příloha 5: Rumbakoule (zdobeni)

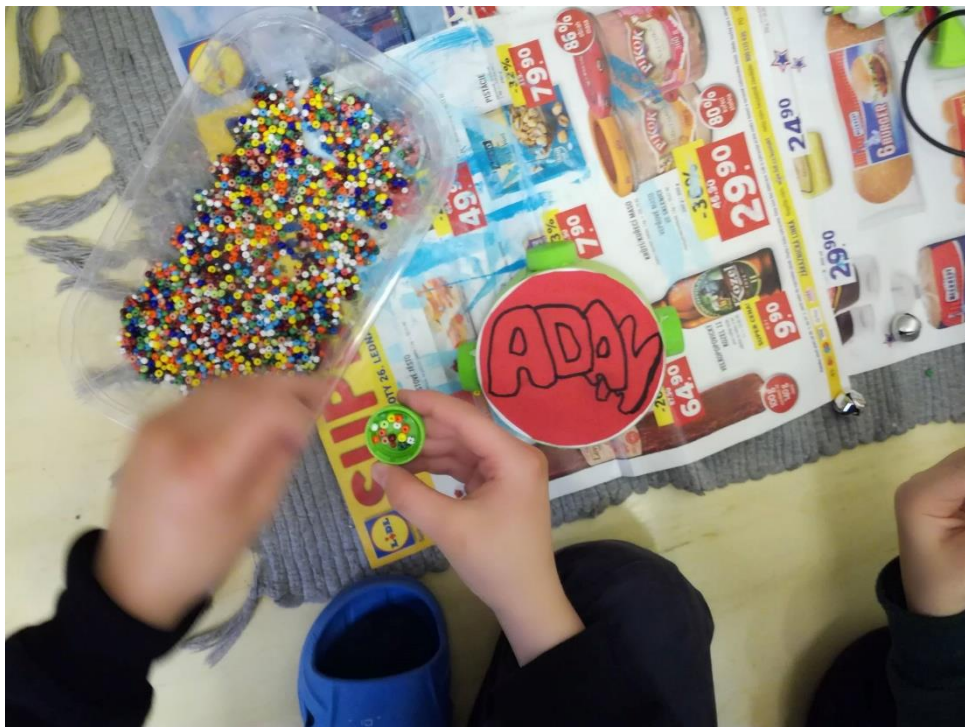

Příloha 6: Rumbakoule (schnuti)

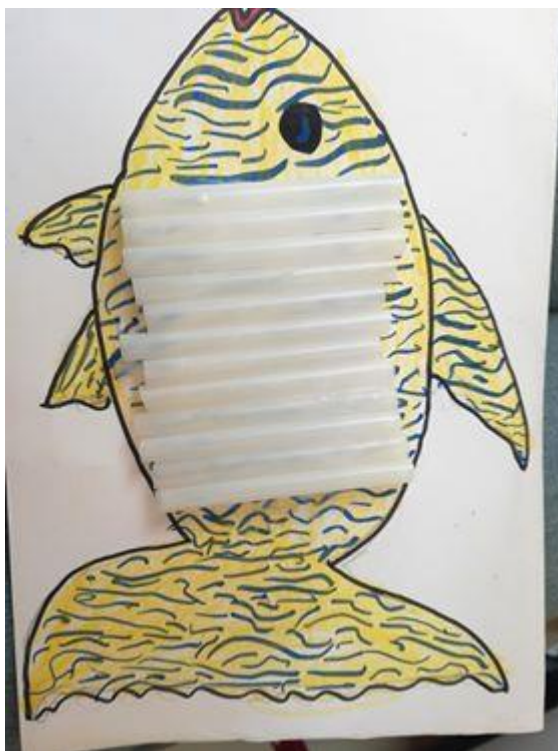

Příloha 7: Výroba tamburíny (kruhy)

Příloha 8: Výroba tamburíny (plnění víček)

Příloha 9: Drhlo (ryba)

Příloha 10: Drhlo (srdce)

Příloha 11: Drhlo (lepení)

Příloha 12: Pannova flétna

Příloha 13: Pannova flétna (měření)

Příloha 14: Pannova flétna (motivace)

Příloha 15: Velký buben s paličkami

Zdroje

- ANON, 2012. *Music city pro muzikanty* [online]. [vid. 26. 1. 2019]. Dostupné z: <https://www.music-city.cz/bici/perkuse/boomwhackers/>
- ANON, 2017. *Léčivé nástroje* [online]. [vid. 5. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.lecive-nastroje.cz/cs/eshop/sansuly-a-kalimby.html>
- BENÍČKOVÁ, M., 2011. *Muzikoterapie a specifické poruchy učení*. 1. vyd. Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-3520-7
- BUCHNER, A., 1956. *Hudební nástroje od pravěku k dnešku*. 1. vyd. Orbis – Praha
- FRANĚK, M., 2005. *Hudební psychologie*. 1. vyd. Nakladatelství Karolinum. ISBN 80-246-0965-7
- FRANĚK, M., 2005. *Hudební psychologie*. 1. vyd. Nakladatelství Karolinum. ISBN 80-246-0965-7
- KANTOR, J. aj., 2009. *Základy muzikoterapie*. 1. vyd. Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-2846-9
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-1284-0
- LNĚNIČKOVÁ, J., 2005. *Dějiny v obrazech: Svět dětí*. 1. vyd. Albatros. ISBN 80-00-01786-5
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2017. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT. [vid. 24. 1. 2019]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/RVP_ZV_2017.pdf
- NAVRÁTIL, M., 1996. *Dějiny hudby: přehled evropských dějin hudby*. Ostrava: Scholaforum. ISBN 80-238-0440-5
- OLING, B., WALLISCH, H., 2004. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. 1. vyd. Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-289-4
- REDAKCE, 2018. *Hry se zvukem* [online]. 25. 6. 2018 [vid. 14. 1. 2019]. Dostupné z: <https://www.detskestranky.cz/hry-se-zvukem/>

VARGOVÁ, P., 2017. To pravé trsátko na ukulele. In: *Jak na ukulele podle Pavlínny Vargové* [online]. 15. 5. 2017 [vid. 16. 2. 2018]. Dostupné z: <http://jaknaukulele.cz/to-prave-trsatko-na-ukulele/>

ZENKL, L., 1988. *ABC hudební nauky*. 5. vyd. Praha: Supraphon.